

ΛΟΡΕΝΤΙΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

ΚΕΡΚΥΡΑ 1912.

Κέρκυρα 1. Σεπτ. 1911.

Ἐγχεῖναι μὲς Δεσποινὴς

Ζεῖς τὸ θυγέσσει καὶ ἔγινε.

Μὲ δυσκοζία μεράζυ ἢ μὲ πογγὶς ἀνα-
βίξες ἀποφάσιδα νὰ ἀντιγράψω γὰρ ἔξ-
πρῶτα σουέττα ἢ σὰς τὰ στεγνὸν. Ἄνομι-
τηπὸς εἶναι δημοσιεύσιμα τὰ στεγνὸν
ζε ἢ ἂν τὰ μαζέ μετ παιδιὰ νομὴ-
τον ἢ αὐτὴ αὐτὸς μαορὸν νὰ ἴδου, γὰ
ἀτεχνὰ αὐτὰ γραγῆδε, τὸ φῶς τῆς δη-
μοσιότητος, ἂν τὰ τυπώσων ἄλλὰ ἐν
τῇ φορῇ ἢ τότες τῆς ὑπίσχομαι ἄμα
τεγεύσων αὐτὰ νὰ εὖς στεγνὸν καὶ ἄλλα
τόσα. Ἐσὺ πεδ ἀναγὰβατε μὲ τοσὺν
εὐγένεια καποια εὐθὺν θὰ ἔχετε καὶ

τὴν μαζοδύνην τὰ φρονεῖσιν τὰ εἶδος οὐκ
 οὐκ ἐν τῇ γένῃ γάτος οὐκ ἐν τῇ οὐκ. Ἔναι
 εἶσο ἀδύνατα αὐτῶν, αὐτῶν εἶδος ἀποβιθῆναι ἢ κατὰ
 ψυχῆ ἀπόμα, πάει. Ἄσας φαίνονται ἔσας
 ἢ κενῶν ἀνάξιστον τὰ δημοτικῶν δὲ θὰ
 μὲν κενῶν φανῆναι, τὰ εἶσο τὸ γράφειν. — Ἄρρη-
 σε γὰρ γὰρ εἶχε λογίους καὶ μετὰ φ. γένος.
 Μ' ἔβλεπεσε ὁ μὲν καὶ ἢ γ. κρία ἀποβιθῆναι
 εἰς ἀγωνία" πρὸς γὰρ εἶδος οὐκ κενῶν εἶσο
 τὰ εἶσο οὐκ εἶσο. τὰ οὐκ εἶσο. Ποιῶν γὰρ εἶσο
 εἶσο ἢ ἀγωνία. δὲ θὰ εἶσο ἢ μόνον ἢ κενῶν
 οὐκ πρὸς θὰ γὰρ εἶσο αὐτῶν γὰρ εἶσο ἀπόμα
 δὲ ἰδιαβέβαιον,

Ἐὰν χαίρειναι ἢ εἶσο εὐχαρίων
 ἐμῶν
 δὲ ἀοργῆ φύσιν
 ἢ μαβίλης

ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

. . . . . κ' ἐκεῖ, μετὰ τὴν ἀπάτη
 πῶς θὰ πορευταὶ αἰώνια ἱεροδοῦλα,
 στὸ ἀγιο φῶς καίεται σὺν πεταλουδοῦλα

ANGELICA FARFALLA

Τώρα, ὅταν μὲν ἀμετάκλητα σόπασε ἡ βαθεῖα φωνή, τοῦ
 σὲ λιγοστὲς φορὲς ὑψόνοντιαν ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἀκανόνιστη βοή
 τῆς καθημερινῆς ξεπολωμένης ζωῆς, γὰρ τὰ ἐνίσει μίαν ὁρμή,
 μιὰ σκέψη, ἕναν πόθο,

Τώρα, ὅταν μὲν ἀμετάκλητα ἄτονο ἔπεσε τὸ χεῖρ τοῦ, μέσα
 ἀπὸ τὸν ἀμορφο χεῖμαρο τὸν πραγμάτων, διῆλεγε μιὰ στάση,
 ἕναν συνδυασμό, μιὰν ὁμορφιά γὰρ τὰ χαράζει καλλιγραφικὴ εἰκόνα,

Μαὶ μὲ τὶς συγκινημένους ἐκδηλώσεις τοῦ ἠχολογῶνε γῆρο
 ἀπ' τὴν σκόρπια συνείδηση, καὶ τὰ «Γράμματα» ἔρχονται τὰ κατα-
 θέσουν τὴ μαρτυρία τους γὰρ τὸν Μαβίλη.

Ἄν ἡ ζωὴ τοῦ ξεδιπλώθηκε μικρῶν μας, καὶ ἂν ὁ ἀντίλα-
 λος μονάχι τοῦ θανάτου μᾶς ἔφτασε, ἢ σκέψη ὅμως. ὁ χαρῆ-
 ρας, ὀλάκαιρη ἢ διανοητικὴ ζωὴ τοῦ κοίτεται στὸ σύντομο τοῦ ἔργο
 τοῦ μετὰ τὰ μύρια τῶν λέξεων, τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν εἰκόνων μᾶς τὸν
 ἀναδημιουργεῖ:

Χαρῆ-ρως ἰσορροπημένος, σκέψη σύμμετρον, τῶν ἀρ-
 νικό.— Ἐλάχιστα ἐλατῆρια, ἀλύγιστα, σκληρὰ, ἀναπότρεπτα ὅμως,
 ἐκανόνισαν τὸ δρόμο τοῦ ὁδηγοῦ καὶ σοποῦ ταυτόχρονα. Ὅδη-
 γοὶ κρούωροι, σοποῦ ἀπόλυτος.

Εἶτε παροδογῆς ἀνεξέταστης ἀποτέλεσμα, εἶτε ἐλευθέρως ἔρευνας
 πόρισμα, οἱ πεποιθήσεις τοῦ αὐτῶν λόγιον καὶθε φανέρωμα
 καὶ ἐκανόνισαν τόσο τὶς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις καὶ καὶθε τοῦ
 ποιῆν, ὅσο καὶ τὴν ἐσώτερη ζωὴ καὶ σκέψη. Ὑποχρωστικὰ λοι-
 πὸν ἢ τέχνη ἀντὶ τὰ δημιουργεῖ, σὲ προστάθει ἀδιάκοπη, τὸν
 ἠθικὸ κόσμον τοῦ ποιητῆ, ἀτόμεινε γέννημα τοῦ προχωρημένου
 ἠθικοῦ κόσμου: Ἐνα εἶδος ἀντικειμενικῆς πᾶ ποιήσης. Γι' αὐτὸ
 ἀκόμα καὶ ὁ λυγισμὸς, μετρημένος, περιορισμένος, λανθάνει μὲν
 ὅπως τὸν σφιχτοδένει ἢ ἀντικειμενικότητα, ἢ κλασικὴ τεχνολογία,
 ἢ λογοτεχνία τῆς παράδοσης. Μέσα στὸν ἠθικὸ πύργον τοῦ θαρ-
 ραλέα γῆρο τοῦ ἔφτασε ὁ Μαβίλης, ὅτι ἔχασε ἢ σκέψη τοῦ σὲ
 πλάτος, τὸ κέρδισε σὲ δύναμη ἐκδήλωσης: γλώσσα, προσῶδα,

μετρική. Ἔφτασε ἔτσι στὴν τελειότητα, δηλαδή σὲ μιὰν τελειότητα—αὐτή, εἶναι καὶ ἡ κοινὴ ἐκδοχὴ τοῦ ὄρου κλασικός.

Ὅσο ὁμως κι' ἂν πέρνει σχῆμα «κλεισμένου κύκλου» ἢ σκέψη καὶ ἡ ζωὴ του, μὲ φθόνο καὶ θαυμασιμὸ ἀντικρούζει κανεὶς τὸ γαλήνιο ξεδίπλωμά τους, τὴν ἀλύγιστή τους λογική.

Εὐτυχημένος ὁ Μαβίλης: Στὴν τέχνη του καθρέφτισε τοὺς πόθους του καὶ τὰ ἰδιανικά του, καὶ τοὺς σφράγισε μὲ σφραγίδα ἀφθαρτῆς ὁμορφιάς.

Εὐτυχημένος ὁ Μαβίλης: Μὲ τὴ θυσία του σάρκωσε τίς πεποιθήσεις του· μὲ τὸ θάνατό του—σὺν τοὺς χριστιανοὺς μάρτυρες—ἔδωκε ὑπόσταση στὸ σκοπὸ τῶν ὁρμῶν του καὶ ἀγκάλιασε τὴν αἴνλη ἔννοια ποὺ τὸν κέντριζε καὶ διοικοῦσε. «Ἡ ἔννοια τῆς πατρίδας; ἢ ἔνθεη μανία; Νὰ ὁ θάνατός μου».

Δὲν τὸν ἔφτασαν, οὔτε κι' αὐτὸν φτάσουν οἱ ἀμφιβολίες, οἱ ταλαντεύσεις τῶν μάταιων ἰδεολογιῶν, ποὺ ἀπλώνουν τοὺς πλοκαμούς των στὶς συνειδήσεις.

"ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΣΟΝΕΤΑ*

ΤΟΥ ΜΑΒΙΛΗ

ΨΥΧΟΦΙΛΗΜΑ

Χρυσάρμενα ὄνειρα! ἀργοπλένε
 Στὸ πέλαγο τοῦ πόθου οἱ φαντασίες
 Καὶ κατακεῖ ἀρμενίζουν ὅπου ἐπῆες,
 Ὅπου τὰ δυνὸ σου μάτια γελοκλαῖνε,
 Ὅπου ἀπάρθενος φέγγεις, λατρεμένη
 Κρίνε τῆς ὁμορφιάς, κ' οἱ μελωδίες
 Τῶν τραγουδιῶν σου σμίγουν τὲς μαγείες,
 Ποῦ μὲς τὰ γνά σου χεῖλια σιγοπνένε.
 Χάρου, καρδιά μου θλίβερη, κι ἀγάλλον!
 Πέρασε ἡ μαύρη νύχτα κ' ἡ ἀγρία μπόρα.
 Ἄνθι καὶ σὺ μικρὸ μὲς τοῦ μεγάλου
 Κόσμου τὸ περιβόλι ἄνοιξε τώρα.
 Δὲν ἤξερε ἡ ψυχὴ μου νὰ φιλήσῃ
 Τώρα ξέρει. ὦ πανάχρονο μεθύσι.

* Στελμένα ἀπὸ τὸν κ. Πασαγιάννη.

ΑΡΓΥΡΟΚΟΥΠΑ

Κρουσταλλένιο, διάφανο, γεμάτο
 Ἄπ' ἄδολο κρασί ποῦ ποφφρίζει,
 Μὲ κούνημα θερμὸ μ' αἴσθημα ἀκράτο
 Ἔνα φτωχὸ ποτήρι σ' ἀντικρούζει,
 Σὲ λαχταράει, σὲ γγίζει καὶ τάρφατο
 Κρασί σὺν αἷμα χύνεται, σκορπίζει,
 Καὶ τὸ ποτήρι μένει ἄδειο ὡς τὸν πάτο
 Γιατὶ τὸ γγίζιμό σου τὸ τσακίζει.
 Μὰ σὺ στέκεις ἀτάραχη καὶ χροῖα
 Ἄργυρόκουπα, πλούσια ἱστορισμένη,
 Μὲ τὴν περήφανή σου θεωρία
 Εἶσαι νὰ σ' ἀγαποῦν συνηθισμένη·
 Στῆς ζωῆς τὴν πικρὴ χαροκοπία
 Λὲ δείχνεις μὲ τί σ' ἔχουν γεμισμένη.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Σὺν ἡ ψυχὴ δόξας φορῆ στεράνια
 Καὶ γιὰ πλοῦτο ἢ γιὰ δύναμη φουσκώνει,
 Ἐνάντιο λόγο ἢ νόημα δὲ σηκώνει
 Συχώριο δὲ γνωρίζει ἡ περηφάνεια.
 Μὰ ἀπὸ ἀνύπερη καίεται κωκοφάνεια—
 Καὶ ὑποψία προσβολῆς τὴν φαρμακώνει—
 Καρδιά ποῦ ἀδικοσέρεται στὴ σκόνη
 Καὶ πικροπαράδερνε στὴν ὀφράνια.
 Καὶ τούτη συμπαθαίνει τί, ὅσο τὴ σφάζει
 Πλιὸ ἀλύπητα ὁ καιμὸς, τόσο καίθ' ἄλλη
 Ἔγνοια ἐγδικήτρα μέσα τῆς λουφάζει
 Καὶ χωνεύει σὰ σπύδα στὴν ἀθάλη·
 Μόνη ἢ Ἀγάπη, ἅγια λάμπα, ἀπὸ τὴ σιγή
 Ξεσπᾷ ἀγνάντια στὴν ὄχρητα καὶ στ' ἄχτι.

ΟΜΟΡΦΙΑ

Σὲ σταυροδρόμια ἀγέλαστα, ὅπου σπλάβοι
 Τῆς δουλειᾶς τυραγιοῦνται στὸ λιοβόρι,
 Σὺν κολασμένοι, ἐμπόροι καὶ μαστόροι,
 Κι ὅλους, ἀπὸ τὸ χρίστη ὡς τὸ μανάβη,
 Λιάφορον δίψα μόνη τοὺς ἀνάβει—
 Περνάς ἐσὶ τόμεν σχολάσης κόρη,
 Σὺν περιστέρι, καὶ τὸ ἀγνό σου θῶρι
 Τέλια καίθε ἄλλη ἐπιθυμιά τους παιδεῖ.
 Μακρὰ ἀπὸ τ' ἀνθισμένα περιβόλια
 Καὶ ἀφώτιστοι ἀπ' τῆς τέχνης τὴν ἀχτίδα,
 Ὅμως γιὰ σὲ ξεγνοῦν καίθ' ἔγνοια δόλια
 Καὶ εἰρηνεμένοι σὺν ἀπὸ ἅγια ἐλπίδα
 Σὲ χαμαρώνουν μουρμουρίζοντάς σου·
 «Ἡ Παναγία, πιστοῦνι μου, κοντά σου!»

ΣΤΟ ΦΑΛΗΡΟ

Εἶπε δὲα τῆς τὰ μάγια ἢ νύχτα μόνη
 Ἐσὸν ἔλειπε. Ἄργα κινῶ νὰ φύγω,
 Μὰ ξάρνου στή πλασιά τοῦ μάτρω ξανοίγω
 Λυτοκίνητο νὰ γοργοζυγόνη.
 Μ' ἐλπίδα σταματάω. Νά το, πλακόνει·
 Παραμερίζουν οἱ ἄλλοι ἄσειστος μπήγω
 Τῆ ματιά μου στὰ μάτια σου· ἄλλο λόγο
 Ἄζομα, καὶ ὁ σοφὲρ σου μὲ σκοτόνει.
 Ἀρχοντοπούλα μ' ἄρταστα πρωτάτα,
 Μὲ τῶν Ἐφτά νησιῶν τὲς χίλιες χάρες
 Τετραξανθη ὁμορφιά γαλιανομάτα,
 Τοῦ θανάτου δὲ μ' ἐπιασαν τρομάρες —
 Γλυκύτερες μ' ἔλνώσανε λαχτάρες
 Νὰ συντριφτῶ κάτω ἀπὸ Ἐσὸ στή στροάτα.

ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΙΤΣΑ

Σὰν πεθάνω ἐδῶ θάρωθω μὲ τὰ μύρια
 Φαντάσματα ἄπνα μέσα σὲ ἄλλα γνέφια,
 Ἢ σὲ ἀσημβολῆς μαῖκὰ σεντέφια
 Τάγια τῆς νύχτας νὰ χαρῶ μυστήρια
 Νὰ ἰδῶ τῶν ζωτικῶν τὰ πανηγύρια,
 Τῶν τελωνιῶν τὰ θεότρελλα κέρφια,
 Τοῦ Νεραῖδοχοροῦ νὰ ἀκούσω ντέρφια
 Καὶ Σέρηων τραγοῦδια ἢ καὶ μαρτύρια.
 Καὶ ἅμα στὰ ἀστέρηνά τους χορσομαῖζια
 Οἱ ἀγγέλοι φύγουν καὶ ὁ Ἥλιος φέξῃ πίσω,
 Ὑμνο στήν τετραγῶνη μονάζια
 Πουλί τ' ἄγριον γυαλοῦ θὰ κεληδίσω
 Τεχνίτρα ἢ μικροθάλασσα παρούζια
 Τῆς λαλήσιᾶς μου θὰ βιστάῃ τὸ ἴσο.

ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

Εἶσ' ἔμορφη, σεμνὴ χοριατοπούλα
 Καὶ στὸν ἀνθὸ τῆς νεότης λουλουδίσεις,
 Δροσερὴ καὶ γελοῖμενη ροδίσεις
 Ὅπως στὸν οὐρανὸ ροδίξ' ἢ ἀγνούλα.
 Καθὼς μὲς τὸ τριαντάφυλλο ἢ δροσοῦλα
 Ὅμοια λάμπει τὸ δάκρυ σου ἂν δακρύνεις.
 Σὰ νύφη στὸ χορὸ γλυκογυρίζεις,
 Καὶ καμαρώνεις σὰν βασιλοπούλα.
 Ὅλοι ἀντάμ' ἄς φύλουν οἱ ἄλλοι μία
 Γρηά φτιασιδωμένη, ἀσχημη, κρούα,
 Ποῦ γλάει τὰ μαρμαμένα τῆς τὰ νειάτα.
 Ἐγὼ σὲν ἄρωπῶ, σὲν ἀγκαλιάζω.
 Ἄν τὴ φωνή σου ἀκούσω ἀνεπαλλιάζω,
 Ἀνόνομα στὰ φιλιά σου τὰ δροσάτα.

ΑΝΑΞΙΟ

Στὸ φῶς Σου σταματῶντας μὰ γαλήνη
 Θὰ ξαναβροῦνε οἱ λογισμοί μου οἱ πλάνοι
 Καὶ τῆς ἀπελπισιάς τ' ἄπνο καπλάνι
 Γιὰ λίγο τ' ἄγριο νύχι θ' ἀπαλύνῃ.
 Μὰ ὁ καιμὸς τῆς Πατριδᾶς δὲ μ' ἀφήνει·
 Ἄλλιως ἦθε Σοῦ πλέξω ἓνα στεφάνι
 Ποῦ ἄλλ' ὅμοιο σὰν ζι αὐτὸ νὰ μὴν ἐφάνῃ·
 Τόσο ἦθελε ἡ θοοιά Σου τ' ὁμορφῆναι.
 Τοῦ νησιοῦ μου τὲς μύριες ὁμορφάδες
 Σὰν ἐμένα κανέναν δὲν ἐζήρη.
 Ποῦ ὅλο περναῶ πλαγιές, γυαλοῦς, κορφάδες,
 Μὰ σ' Ἐσὸ σταματῶ· γιατί ἔχει χάρη
 Κάλιο παρ' ἄλλη γῆς ἢ Κέρκυρά μου,
 Μὰ μὲς τὴν Κέρκυρά μου Ἐσοῦ, Κυρά μου.

ΑΝΑΞΙΟ Β'

Πόσες φορές μὲ τὴν ψυχὴ μου σ' εἶδα
 Ν' ἀκουμπᾶς σὲ μὰ μαρμαροκόλωνα
 Τοῦ ὄρου ἀπὸ φεγγαροφῶρος Παρθενῶνα
 Σὰ σὲ κρίνο ἀπαλὸ μάγον ἄστρον ἀχτίδα.
 Καὶ τόρα ἀπ' τὴ μεγάλη Πυραμίδα
 Ἄνασσα πλέξ με ἀθανασίας κοροῦνα,
 Σὰ νὰ ἐξοῦσες ἰσόθεη σὶν αἰῶνα
 Τῶν ὠραίων καὶ ἔψηλῶν ἀντιφεγγίδα.
 Σὰ θὰ ξανάμαι ἀγνάντια σου κ' ἐμπερὸς μου
 Θὰ λάμπουν τὰ δυὸ μάτια σου θὰ λέω
 Πῶς βλέπω δὲα τὰ θάματα τοῦ κόσμου,
 Πῶς ἀγκαλιάζω ὅτι ἔψηλὸ καὶ ὠραῖο,
 Καὶ ξεμυχνῶντας στὸ φῶς τῆς εἰδῆς σου
 Τὴ γλῆνα θ' ἀγρικῶ τοῦ Παρδαείσου.

ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ

Μὲ ἐκοίταζε ἓνα σούρουπο τὸ Μάη,
 Τὸ μοσκοβολισμένο Μάη τὸ μήνα,
 Καὶ ἡ ματιά τῆς γιὰ πάντα μοῦ ἐπροομήνα
 Ἐδρυγία, ποῦ τὸ οὐδὲν δὲν πεθυμᾶει.
 Μὰ ὁ πόθος δὲ χορταίνει ὅσο κι ἂ φάη,
 Μὲς τὴν καρδιά μου μπήγεται σὶ σφῆνα
 Σὰ διψασμένη λινόεται ἀλαφίνα
 Ἢ ψυχὴ ὅση γλῆνα κι ἂ ρουφάη.
 Μάγο, ἀνέσπερο φέγγος τοῦ θανάτου,
 Ἐσοῦ, ναί, μὲ γλυκεῖα παρηγορία
 Προάινεις καθενὸς τὰ βάσινα του.
 Μὲς ἀπ' τὴν ἀαβίστοινην ἑδρία
 Ὅ,τι κι ἂν τᾶξῃς δίνεις γλύκας, ἀφανίζεις
 Τὴν πεθυμιά, τοὺς ἔπνοους αἰωνίζεις.

ΕΓΚΟΙΜΗΣΗ*

Ἀρρωστέ, ἰδέξ, λαμπρὰ σβίνεται ἡ μέρα,
 Τριανταφυλλὶ προμήνυμα τοῦ Χάρου·
 Τέτια ὁμορφιάδα στὰ γεμάτα χάρου
 Ποῦ τήγῃ σου χαρίζει ἀνοιχτοχέρα
 Καὶ στὸ ναὸ ποῦ ἄσπρος φαντάζει πέρα—
 Σὰ νάγιναν κολώνες τοῦ μαυμάρου
 Οἱ ἁρμονίες ἐνὸς ἔμνου τοῦ Πινδάρου
 Πήζοντας ξάφνου μὲς τὸν ἅγιο ἀέρα—
 Ἐμπα, κοίμου κι' ὁ ἔπνος θὰ σὲ γιάνη·
 Θὰ ὄνειρευτῆς τὴν ὁμορφιά τὴν ἴδια
 Ποῦ μὲ τ' ἀρχαῖο τραγοῦδι θὰ γλυκάνη
 Τῆς καρδιάς σου τὰ θλίβερα ξεσκέλια:
 «Τὸν ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς πεθνήσκει νέος·
 Μὴν ξυπνᾷς. Εἶμαι ὁ Θάνατος ὁ ὠραῖος.»

ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΣ **

Τοῦ μυστήριου ἀνασήλωσε τὴν πέτρα
 Καὶ μὴ σκιαχτῆς τὸ δάγκωμα τοῦ ἀστρίτα,
 Τὸ τί νὰ ἦ ἡ ἀλήθεια ἀδιάκοπα ἀναζήτα!
 Καὶ ἰδέξ ἂν εἶναι, ὡς λέν, ψυχοπονέτρα.
 Μία μία τὲς σαγιτιές τοῦ πόνου μέτρα
 Καὶ ἄγρυπνος τὲς πληγὲς ποῦ ἀνοίγουν κοίτα
 Μηνύτρα φτάνει ἡ καθεμὰ σαγιττα
 Ἄπ' τῆς ἄσπλαχνῆς Μοίρας τὴ φαρέτρα².
 Καὶ ἂ βοῆς ποῦ ὁ Πόνος εἶναι ἡ μόνη Ἀλήθεια,
 Τότες ἄπ' τ' ἀντριωμένα σου τὰ στήθια
 Τὴν ταπεινότη γδύσου τῆς δοφάνιας³.
 Στῆς Ὀμορφιάς, στῆς Δύναμῆς τὴ γλύκα,
 Μὲ ἀλαλητὸ χαρῆς καὶ περηφάνιας
 Γίνε Θεὸς σου καὶ τὴ Μοίρα νίκα.

* Ἡ «Ἐγκοίμηση» ἐτυπώθηκε, δυνὸ φορὲς μάλιστα, στὸ «Νουμᾶ» μὲ τὸν τίτλο «Χορὸς Τίτλο», ἀπὸ κάποιον παλιὸ χειρόγραφο τοῦ ποιητῆ, μὲ κάποιες παραλλαγές, ὅπως μορεῖ νὰ δεῖξει πρόχειρη ἀντιπαραβολή. Στὸ λεύκωμα τῆς Κυρίας Αὔρας Θέρου ποῦ εἶχε τὴν καλοσύνη μαζί μὲ τὸ «Ἐρως καὶ Θάνατος» καὶ τὸ «Υπεράνθρωπος» νὰ τὰ στείλει στὰ «Γράμματα», γραμμένη ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ποιητῆ τὴν ὥρα ὅστερα ἡ «Ἐγκοίμηση», ὅπως τὴ δημοσιεύουμε, φαίνεται νὰ ἔχει τὴν οριστικὴ τῆς μορφή. Αὐτὸ μᾶς τὸ βεβαιώνει καὶ ὁ κ. Πασαγιάννης.

** Μᾶς γράφει ἡ κ. Αὔρα Θέρου: «Στὸ χειρόγραφο ποῦ μοῦ ἔδωσε εἶνε καὶ ἐτούτες οἱ πα ρ α λ λ α γ έ ς - ὄχι διορθώσεις — γιὰ τὸ μοῦ εἶπε: «Γὸ διαβά- ζετε κ' εἶσι, κι' ἄλλοιως, ὅπως σᾶς ἀρέσει.»

¹ Τὴν ἀλήθεια ἀκατάπαντα ἀναζήτα.

² Ἄπ' τῆς ἄγνωρῆς Μοίρας τὴ φαρέτρα.

³ Γδύσου τὴν ταπεινότη τῆς δοφάνιας.

 ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΛΟΡΕΝΤΣΟΥ ΜΑΒΙΛΗ. —
 ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ, ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ, ΓΙΑ ΤΟ
 ΦΙΛΟ. — ΘΛΙΒΕΡΑ ΘΥΜΗΤΙΚΑ ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ.

Στὰ 1897 μ' ἔξοδά του καὶ μ' ἔξοδα τῆς Ἐθνικῆς Ἐταιρίας, ποῦ εἶτανε μνημένος, — ὁ Μακεδονομάχος Παῦλος Μελάς εἶχε ἔρθει ἐπίτηδες ἐδῶ καὶ τὸν ἔμπασε¹, — εἰσύναξε μιὰ καλὴ συντροφιά ἀπὸ Κορφιατόπολα, κ' ἐβγήκε μὲ τὰ παλληκάρια του ἀντάρτης στὴν Ἠπειρο.

Ἄν ὁ τελευταῖος ἀγῶνας τῆς πολεμολογίας Σειρήνας τοῦ Χορτάτου καὶ τοῦ Κορνάρου τὸν εἶχε συγκινήσει τόσο κ' εἶχε κατεβεῖ πρὶν ἐκεῖκάτω γιὰ νὰ λάβει μέρος στὴν τελευταία ἐπανάσταση καὶ νὰ ἐμπνευσθεῖ τὴν «Κρήτη» του, ὅμως τὴν προσητεία τοῦ θαυμαστοῦ σονέτου, ἡ Μοῖρα τὸ εἶχε εἰπεῖ, νὰ τὴν ἀθινατίσει ὁ Ποιητῆς μὲ τὸν ὠραῖο του θάνατο στὴν τραγουδίστρα χώρα τῆς νεοελληνικῆς λεβεντιάς, στὼν ἀθάνατων δημοτικῶν μας τραγουδιῶν τὴ νερομάννα.

Καὶ εἶτανε φυσικό. Ἀπὸ παιδάκι εἶχε μάθει νὰ ἀγναντεύει ἀντίπερα, αὐγὴ καὶ βράδυ, χρυσομέτωπα στὴν ἀνατολὴ καὶ ροδοβαμμένα πρὸς τὴ δύση, τὰ τουρκοπατημένα βουνὰ τῆς Ἠπείρου. Κι' ὅταν μεγάλος πιὰ, μοσκοθρεμμένος στὰ νάματα τῆς σοφίας, ἐγύρισε ἀπὸ τὴ Γερμανία στὴ λατρεμένη του Κέρκυρα, στὰ δαντελένια τῆς τὰ ἀκρογιάλια ἡ μουσικὴ ψυχὴ του ἄκουε θλιβερὰ νὰ κυλοῦν τὰ κύματα στεναγμοῦς αἱματοστάλαχτους ἀπὸ τὴ σκλαβωμένη ἀκρογιαλιὰν ἀγνάντια.

Ὁ πόνος τῆς σκλαβιάς ἐθέρεινε μέσα του τῆς λευτεριάς τὸν πόθο. Τοῦ ἔγινε θρησκεία.

«Ὁ καημὸς τῆς Πατρίδας δὲ μ' ἀφήνει».

* * *

Στὰ Πέντε Πηγιάδια τότε πολεμῶντας μὲ τὰ παλληκάρια του παρὰ λίγο νὰ ἔπεφτε ζωντανὸς στὰ χέρια τῶν Τούρκων.

Εἶναι ἓνα του δραματικὸ ἐπεισόδιο, ποῦ ἀξίζει νὰ τὸ μάθουν περισσότεροι.

Εὐρίσκονταν σὲ μιὰ πλαγιὰν ἀπόρημον βουνοῦ κ' ἐπολεμοῦσαν. Οἱ Τούρκοι ἀποκάτω, τυφλοὶ στὸ βόλι ποῦ τοὺς ἐθέριζε, ἐχύθησαν ἀψήφιστα, μὲ λύσσα κι ἀλαλαγμοὺς στὸν ἀνήφορο, νὰ τοὺς ξετοπίσουν.

Ὁ Μαβίλης μὲ τὰ παλληκάρια του, ταμπουρωμένος πίσω ἀπὸ ἓνα βράχο, τοὺς ἐδεκάτιζε.

Ἄξαφνα ἐκεῖ ποῦ πολεμοῦσε ἤρεμος κι ἀτάραχος, κάνει κίπως ἔτσι νὰ μετακινηθεῖ πίσω ἀπὸ τὸ βράχο, σκοντάφτει, μπερδεύονται τὰ πόδια του σὲ ἓνα θάμνο, κατρακυλαίει βαρὺς κάτω, χαμηλά, πρὸς

¹ Στὸ σπίτι τοῦ Μαβίλη ὑπάρχει μιὰ φωτογραφία τοῦ ἡρωικοῦ πρόμαχου τῆς Μακεδονικῆς ἐλευθερίας μὲ ἰδιόγραφὴν τοῦ ἀφιέρωσιν ἑοῦ συναγωνιστῆ.

τὸ μέρος τῶν Τούρκων, πού ἀνέβαιναν λυσσασμένοι ὀλοένα τὸν ἀνήφορο.

Τσακισμένος, σακατεμένος ἀπὸ τὸ γκρέμισμα, ἐδοκίμασε νὰ σηκωθεῖ μὰ δὲ μπορούσε. Εἶδε ὅτι θὰ ἔφευτε ἀσφαλτα ζωντανὸς στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Ἐτράβηξε τότε τὸ πιστόλι του μ' ἀλόφραση νὰ πετάξει τὰ μυαλά του.

Μὰ ὁ Γιώργης Βλάσης τὸν ἐπρόλαβε.

Τὸ πιστό του τὸ παλληκάρι, πού μαζί μὲ ἓνα ἄλλο ἄξιο Κορφιατόπουλο τὸν Κώστα Βουκελάτο, μὲ τὴν ἐμφυτὴ διαίσθησι τοῦ λαοῦ μας ν' ἀφοσιώνεται στοὺς ἐκλεχτοὺς, τὸν ἐλάτρευαν τὸν Ἀρχηγό τους κ' εἶταν καλοὶ γιὰ αὐτὸν καὶ στὴ φωτιά νὰ πέσουν, μόλις τὸν εἶδε νὰ σκοπιάρει, νὰ κατακυλάει στὸν κατήφορο, ὤρμησε κατόπι του σβέλτος σὰν τὸ ζαρκάδι.

Καὶ πρέπει νὰ φτασε ἐπίκαιρα τὸ γενναῖο τὸ παλληκάρι, στὸ μέρος πού μελοπονέμενος ἀπὸ τὸ βροντοχτύπημα ἐκείτετο ὁ Ποιητής.

Δυὸ δευτερόλεπτα ἀργότερα, θὰ εἶχαν ὅλα τελειώσει.

Γοργὸς καὶ χεροδύναμος ὤρμησε ἀπάνω του. Ἄρπαξε τὸ χέρι τοῦ Μαβίλη, πού ἔφερε τὸ πιστόλι στὸ ριζαῦτι του, ἔτοιμος νὰ περάσει τὴν Ἀχερουσία. Τοῦ στρυφογύρισε πίσω τὸ χέρι μὲ δύναμη, τοῦ πήρε τὸ πιστόλι.

Χωρὶς νὰ χάσει καιρὸ, τὸν ἐσήκωσε ἀπὸ κάτω, ὅπως εἶταν συζυλιασμένος ἀπὸ τὸ γκρέμισμα, τὸν ἔκοψε στὸν ὄμο καί, κάτω ἀπὸ βροχή τούρκικες σφαῖρες, πού εἶχαν φρενιάσει οἱ σκολότουρκοι βλέποντας νὰ τοὺς φεύγει ἓνα καλὸ κυνήγι, τῶβαλε στὰ πόδια τὸν ἀνήφορο κ' ἐγλύτωσε διπλὰ τὸν Ποιητή.

* *

Τὸν ἴδιο καιρὸ στὰ 1897 ἐλαβώθηκε στὴ μάχη τοῦ Λούρου.

Ἐπολεμοῦσε ὀρθὸς. Εἶδε τὸν πλαγινὸ σύντροφό του νὰ πέφτει ἐμπρὸς στὰ πόδια του νεκρὸς. Μιὰ τούρκικη σφαῖρα τὸν ἴδιον καιρὸ τοῦ παράλυσε τὸ ἀριστερὸ του χέρι.

Τὸν ἐπῆραν ἀπὸ τὴ γραμμὴ ἀθελά του καὶ τὸν ἔφεραν στὸ νοσοκομεῖο.

Μοῦ ἐξιστοροῦσε ἔπειτα, ὁ γλυκὸς φίλος, μ' ὅλη του τὴν αὐτογνωσία, τὴν εἰλόγη ἀπορία κάποιων κυράδων πού τὸν ἐνοσήλευαν. Ἐπήγαιναν στὸ νοσοκομεῖο διάφοροι φίλοι του νὰ τὸν ἴδωθιν καὶ κάποιοι ἀπ' αὐτοὺς ξένοι. Ἄκουαν μὲ ἐκπληξί τους οἱ καλὲς Ἑλληνοπούλες τὸν ἄγριο ἀντάρτη μὲ τὰ ἀχτένιστα, ἄκουρα γένια, νὰ μιλεῖ πότε ἐγγλέζικα, πότε γερμανικά, τώρα γαλλικά, ὕστερα ἰταλικά. Ἄνοιγαν διάπλατα τὰ μάτια τους κ' ἔβλεπε μέσα τους καθρεφτισμένον τὸν ἑαυτό του ὁ Ποιητής, σὰ μυθικὸν ἦρωα τῶν τραγουδιῶν τῆς Ἡλείου. Κ' ἐγελοῦσε!

Μοῦ τὰ διηγόταν κ' ἐγελοῦσε. Καὶ τὰ γέλια του ξεσποῦσαν σὲ ἓνα τρανταχτὸ χασκόμελο διὰν θυμόταν τὸν ἐντομολογικὸ θησαυρὸ, πού ἄφησε ἡ ἀντίρτικη καρπία του στὴ βελουδόστρωτη καμπίνα τοῦ Ἀδριατικοῦ, τὸν καιρὸ πού ἀπὸ τὴ Λευκάδα ἐταξείδευε ὡς τὴν Κέρκυρα.

* *

Ὁ τραγικὸς χαμὸς τοῦ νέου Ἀγγλου Κλ. Χάρρης στὰ Πέντε Πηγάδια τὸν εἶχε πάλι συγκινήσει βαθύτατα.

Ἄλλὰ ἐκεῖνο πού ἐπότισε ξέχωρα τὴν εὐγενικὴ καὶ εὐαίσθητη ψυχὴ τοῦ Μαβίλη μὲ ἀλογάριαστη πίκρα εἶταν οἱ ἄδικες βροσιές, οἱ ἔλεινές συκοφαντίες πού ἐγράφησαν τότε στὰ Ἀγγλικά φύλλα, ἀπὸ ἀφορμὴ τοῦ θανάτου τοῦ νέου φιλέλληνα, ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Ἐφτασε νὰ γραφεῖ ἀκόμη ἡ ἄτιμη συκοφαντία ὅτι ὁ Χάρρης ἐπῆγε ἀπὸ ἑλληνικὴ σφαῖρα γιὰ νὰ ληστευθεῖ! Καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα, πού οἱ δικοὶ του, ἡ οἰκογένειά του, ὁ πατέρας του, τὰ δέσφια του, εἶτε ἀπὸ φανατικὸ φιλοτουρκισμό, εἶτε γιὰ τὴ φιλελληνικὴ θυσία τοῦ εὐγενικοῦ πολεμιστῆ συγγενῆ τους ἐναντίον τῆς τούρκικης βαρβαρότητας τοὺς ἐξημίωνε σὲ κάποια ἐμπορικά τους συμφέροντα πού εἶχαν μὲ τὴν Τουρκία στὸ Μαρόκο, ἀπόφυγαν σκόπιμα ὡς τὸ ὕστερο νὰ διαψεύσουν τὶς συκοφαντίες αὐτῆς στὰ Ἀγγλικά φύλλα, μ' ὅλο πού ἐλάβανε σὲ καιρὸ τὶς πιὸ ἐξακριβωμένες πληροφορίες καὶ τὶς παραμικρὲς ἀκόμη λεπτομέρειες, ὅχι μόνο γιὰ τὸν τραγικὸ θάνατο τοῦ εὐγενικοῦ νέου, μὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀληθινούς φρονιάδες καὶ λησιτάδες του.

Καὶ ὅμως! Οἱ ἀξιόλογοι αὐτοὶ κύριοι, μολονότι ἀνῆκουν σὲ ἓνα λαὸ πολιτισμένο, πού θέλει τουλάχιστο νὰ δείχνει γιὰ ἔθνικὴ του ἀρετὴ τὸ σεβασμὸ στὴν Ἀλήθεια, ἄφησαν ὡς τὰ σήμερα τὴν ἀνάξια ἐκείνη συκοφαντία νὰ βαρένει τὴ μικρὴ, καταφρονεμένη Ἑλλάδα τοῦ 97, καὶ τὴν ἀπεργάδιαστη συνείδησι τοῦ ἠθικοῦ ἀναστήματος ἐνὸς Μαβίλη.

Καὶ γιὰ αὐτὸν τὸ λόγο ἀκριβῶς θάξιζε νὰ διηγηθεῖ κανεὶς ἐδῶ πλατύτερα τὸ ἱστορικὸ αὐτό, πού γιὰ πολὺν καιρὸ ἐπότισε τὸν Ποιητὴ μὲ ἀνυπολόγητη πίκρα.

* *

Τρεῖς τέσσαρες μῆνες πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο τοῦ 97 εἶχε ἔρθει στὴν Κέρκυρα ἓνας μορφωμένος καὶ συμπαθητικὸς νέος Ἀγγλος, ἀπὸ πολὺ καλὴ οἰκογένεια, φαίνεται. Ἐκατοίκησε στὸ ξενοδοχεῖο τῆς «Ὠραίας Βενετίας», ἀποφασισμένος στὴν ἀρχὴ νὰ περάσει ἐδῶ λίγες μόνο ἡμέρες. Τὰ μάγια τοῦ ὄραίου μας νησιοῦ ἐτράβηξαν τὸ ξένο παλληκάρι καὶ ἄλλαξε τὴν ἀρχικὴ του ἀπόφραση. Ἀποφάσισε τώρα νὰ μείνει ὅσο μπορούσε περισσότερο στὴν Κέρκυρα. Καὶ δείχνοντας ἔτσι ὅλη τὴν ἀγάπη του στὴν Ἑλλάδα, ἐζήτησε ἓναν κατάλληλο δάσκαλο, νὰ τὸν διδάξει τὴ ζωντανὴ μας ἀθάνατη γλῶσσα. Ἡ ὑπηρεσία τοῦ ξενοδοχείου ἦρθε σὲ συνεννόησι μὲ τὸ γνωστὸ δημοτικιστὴ συγγραφέα, Γυμνασιάρχη τότε καὶ τώρα βουλευτὴ, τὸ φιλόσοφο Κερκυραῖο φίλο μου καὶ τοῦ Μαβίλη κ. Ἀνδρέα Κεφαλληνό. Αὐτὸς ἀνάλαβε πρόθυμα καὶ τοῦ ἔδινε μαθήματα γιὰ ὅλο τὸ διάστημα πού ἔμεινε ἐδῶ, μὲ ὅ φράγκα τὴν ὥρα.

Ἐγνωρίστηκε τότε καὶ μὲ τὸ Μαβίλη. Καὶ στὸ συμπαθητικὸν Ἀγγλο νέο οἱ δυὸ Κερκυραῖοι ἰδεολόγοι δὲν ἄργησαν νὰ γνωρίσουν

έναν ένθουσιώδη φιλέλληνα. Πρώτα πού τοὺς ἔκαμε νὰ διπλασιάσουν τὴν ἐχτίμησιν καὶ τὴν ἀγάπην τους, πρόθυμοι σὲ κάθε φέροσιμο φιλοφρονητικὸ καὶ σὲ κάθε φιλόξενη περιποίηση.

Ὅταν ἔπειτα ἔγινε ἡ ἐπιστρατεία τοῦ 97 κ' ἡ Ἑλλάδα φευτοετοιμαζόταν γιὰ τὸ ἔθνικὸ ἐκεῖνο ρεζήλημα, πού ἀπὸ χρόνια τῆς ἐμαγεύρουαν μὲ τόση φροντίδα οἱ πολιτικοὶ τῆς κολοκυνθούλης, — ἐσαφώθηκαν τώρα ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ Ἔθνους καὶ πᾶν ὄλοι τους στ' ἀνάθεμα! — ὁ Μαβίλης ἐβάρθηκε νὰ σχηματίσει τὸ ἀντάρτικὸ του σῶμα ἀπὸ διαλεχτὰ Κορφιατόπουλα.

Ὁ ένθουσιασμὸς τοῦ Χάρρη, πού παρακολουθοῦσε μὲ χτυποκάρδι τὶς πολεμικὰς ἐτοιμασίας, ἐκορυφώθη τώρα, ὅταν ἔμαθε πού ὁ Ποιητὴς ἐτοιμαζόταν νὰ βγεῖ μὲ δικό του ἀσκέρι στὸν πόλεμο. Ἐτρέξε στοῦ Μαβίλη δλόχαρος καὶ τοῦ δήλωσε ὅτι ἐπιθυμοῦσε πολὺ νὰ πολεμήσει μαζί του γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ποιητὴς ἐσυγκινήθηκε βαθειὰ ἀπὸ τὸν ἄκρατο ένθουσιασμὸ τοῦ νέου, ἀλλὰ δὲν ἔχασε τὴν ἀταραξία του. Προσπάθησε νὰ τοῦ παραστήσει τὶς κακοπάθειες καὶ τοὺς κινδύνους, πού εἶναι ὑποκείμενοι στὸν πόλεμο οἱ ἀντάρτες, πῶ πολὺ ἀπὸ τὸ συνταγμένο στρατό τῆ στέρησης, τὴν ἀπλυσιά, τὴν πείνα, τὴν κακομοιριά, τὴ δυστυχία.

Μὰ ὁ ξαναμμένος ένθουσιασμὸς τοῦ νέου δὲν ἐκρούωνε. Σῶνε καὶ καλὰ ἤθελε νὰ ἀκολουθήσει τὸ Μαβίλη.

Μὲ λύπη του τότε ὁ Ποιητὴς ἀναγκάστηκε ξάστερα νὰ τοῦ δηλώσει, ὅτι αὐτὸς δὲν ἔχασε νὰ πάρει ἀπάνω του μιὰ τόσο μεγάλη εὐθύνη, καὶ ὅτι δὲν θὰ τὸν ἐδεχόταν μὲ κανένα τρόπο νὰ βγεῖ μαζί του στὸν πόλεμο.

Ἦρθαν ἔπειτα βοηθοὶ τοῦ Μαβίλη ὁ Ἀνδρέας Κεφαλληνὸς καὶ ὁ Τζὼν Σμίτ, ὁ ἀλησμόνητος καὶ ἀδικοθάνατος δημοτικιστὴς, πού ἔμενε ἐδῶ ἀκόμη τότε. Χωριστὰ καθέννας τους καὶ μαζί, πόσα δὲν τοῦ εἶπαν, πόσα δὲν τοῦ ἔκαμαν νὰ τὸν μεταπεισοῦν. Ἐστάθη ἀδύνατο.

Ὅσο εὗρισκε ἀντίσταση ὁ ένθουσιασμὸς καὶ τὸ πῦμα τὸ ἐγγλέζικο τοῦ ὀρητικῶν νέου, περισσότερο ἐξάναφτε ὁ εὐγενικὸς πόθος του. Ἐστάθη ἀδύνατο νὰ ἀλλάξει γνώμη. Ἐτελείωσε νὰ τοὺς δηλώσει ὅτι θὰ πάει μόνος του στὸν πόλεμο. Καὶ τὴν ἡμέρα πού εἶχε νὰ ξεκινήσει ὁ Μαβίλης, ὁ Χάρρης μὲ τὸν ὄπλισμό του, ἔτοιμος, ἔπῃγε νὰ ταξιδέψει μὲ τὸ ἴδιον πλοῖο γιὰ τὴν Ἠπειρο.

Ὅταν τὸν εἶδε ὁ μεγαλόφυχος ὁ Ποιητὴς τόσο ἀποφασισμένον, ὥστε νὰ μὴ ἀκούει τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν εὐγενική του ὀρμή, γιὰ νὰ τὸν γλυτώσει ἀπὸ χειρότερες κακοπάθειες βέβαια καὶ ἀπὸ περιπέτειες ποῖος ξέρει ποιὰς, ξένον καὶ ἄγνωστο σ' ἄγνωστα μέρη, ἐσκέφτηκε τὸ καλύτερο πού εἶχε νὰ κάμει στὴν περίπτωση, δὲν τὸν πᾶρει μαζί του. Καὶ τὸν ἐπῃρε μὲ στοργὴ πλάγι του, κάτω ἀπὸ τὴν ἀγρυπνὴ του φροντίδα. Τί ἄλλο εἶχε νὰ κάμει καλύτερο, γιὰ νὰ προλάβει τὸ χειρότερο, ὁ καλοσυνείδητος;

Μὰ ἡ κακοτυχία ἕστερα τᾶφερε χίλιες φορὲς νὰ μετανοιώσει ὁ Ποιητὴς γιὰ τὸ καλοπροαίρετό του αὐτὸ διάβημα, πού ἔμελλε νὰ τὸν ποτίσει μιὰ ἀπὸ τὶς πῶ φαρμακερὲς πίκρες στὴ ζωὴ του.

Στὸ ταΐσιμα τῶν Πέντε Πηγαδιῶν, πού ὁ ἴδιος πῃγε νὰ

πετάξει τὰ μυαλά του, μέσα στὴν πολυτάραχη τῆ μάχης, ἔχασε ἀπὸ τὸ πλάγι του ὁ Μαβίλης τὸν ἄμοιρο τὸν Ἄγγλο συμπολεμιστὴ του.

Ἡ θλίψη του κ' ἡ ταραχὴ εἶταν ἀμολόγητη. Πολὺ μάλιστα περισσότερο, ὅσο ἔβλεπε ὄλες του οἱ προσπάθειες κ' οἱ ἔρυνες γιὰ αὐτὸν νὰ βγαίνουν ἄκαρπες καὶ στειρὲς.

* *

Ὅταν ἔγινε εἰρήνη τὸν θυμοῦμαι τὸ χειμῶνα τοῦ 1897, πού ἦρθε στὴν Ἀθήνα. Κουρασμένος ἀπὸ τὸν ἄδοξο πόλεμο καὶ τὴ συγκίνηση του, πιασμένος πού νὰ μὴ μπορεῖ νὰ κινηθεῖ ἀπὸ ἀλγεινότατος ρεματισμὸς σ' ὄλο τὸ κορμί του, ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Κέρκυρα κ' ἦρθε στὴν πρωτεύουσα, νὰ καταπέσει στὸ κρεβάτι.

Ἦρθε στὴν Ἀθήνα ἄρρωστος, μόνος καὶ μόνο, γιὰ νὰ ἀκαρτέρεσει τοὺς Κερκυραίους καὶ ἄλλους Ἑλληνας αἰχμαλώτους τῆς Ἠλείρου, πού ἐλευθερωμένοι ἕστερα ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τῆς εἰρήνης, θὰ γύριζαν ἀπὸ τὴν Πόλιν στὴν Ἀθήνα. Ἦθελε νὰ μάθει ἀπὸ τὸ στόμα τους καὶ τὴν ἐλάχιστη λεπτομέρεια γιὰ τοῦ καμμένου τοῦ Χάρρη τὸ θάνατο.

Στὸ ξενοδοχεῖο «Ἀθῆναι», ἀπέναντι στὸ ὑπουργεῖο τῶν Οἰκονομικῶν, καθεμέρα ἐπηγαίναμε νὰ τοῦ κρατοῦμε συντροφιά μὲ τὸ φίλο μου Ποιητὴ τὸν Καμπύση. Καὶ θυμοῦμαι τὴν ἀδμονία του, τότε νῶρθον οἱ αἰχμάλωτοι. Πότε νῶρθον, γιὰ νὰ μάθει τὰ καθέκαστα, νὰ μπορέσει μ' ὄλα τὰ δοκουμένα νὰ ξεπλύνει τὴν ἐλεινή συκοφαντία, πού ὁ ἀκόλαστος ὁ φιλοτουρκισμὸς τῶν προκομμένων αὐτῶν κυρίων ἐφιλοδώρησε στὴν κατατρεγμένη τότε Ἑλλάδα μας.

Ἀφοῦ ἦρθαν οἱ αἰχμάλωτοι καὶ ἐβεβαιώθηκε ὅτι τὸν αἴτιχο νέο τὸν εἶχαν πιάσει ζωντανὸν οἱ Τοῦρκοι στὰ Πέντε Πηγάδια, καὶ τὸν ἐσότωσαν καὶ ἔπειτα εὐρέθηκε τὸ χροσὸ ρολόγι του στὰ Γιάννενα, σὲ Τοῦρκικα χέρια, κ' ἕνα τσέκ, καὶ τὸ διαβατήριό του ὑπογραμμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Σαλησβουρῆ, καὶ ἄλλα ἀκόμη χαρτιά του ὁ Ποιητὴς ἐσηκώθηκε ἄρρωστος καὶ ἐπῃγε μόνος του στὸν πρόξενο τῆς Ἀγγλίας κ. Hill. Τοῦ ἔδωσε τὶς ἐξακριβωμένες πληροφορίες, κ' ἐγύρισε εὐχαριστημένος στὴν Κέρκυρα, μὲ τὴ συνείδησή του ἡσυχασμένη τώρα ὅτι ἐπλήρωσε καὶ αὐτὸ τὸ καθήκον.

* *

Ὅταν ἔπειτα ἀπὸ λίγο τότε ὁ κ. Φραγκούλης, ἀναπληρωτὴς τοῦ κ. Μπάουτσερ στὴν Ἀθήνα γιὰ τοὺς «Τάιμς», ἦρθε νὰ μὲ παρακαλέσει νὰ ζητήσω στοιχεῖα καὶ καθέκαστα γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Χάρρη ἀπὸ τὸ Μαβίλη, γιὰ νὰ διαφεύσει μ' αὐτὰ τὴ συκοφαντία σὲ ἕνα ἄρθρο του, ἐγραψα τοῦ ἀκριβοῦ μου φίλου ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴν Κέρκυρα, καὶ ὁ Ποιητὴς δὲν ἄργησε νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ πᾶνω σ' αὐτὸ μὲ ἕνα γραμμα τοῦ χολῆ δίκαιη γεμάτο καὶ ὑπερηφάνεια.

(Ἀπὸ τὴν Κέρκυρα στὴν Ἀθήνα) — 1897. ↓

«Ἀγαπητὴ μου Πασαγιάννη!

«Πόσο ἐλυπήθηκα πού δὲ μπόρεσα νὰ σὲ ξαναἰδῶ πρὶν φάγω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Δὲ σ' ἀποχαρέτιστα καὶ γιὰ τοῦτο ἐλπίσω πὼς ὁ χωρισμὸς μας

θάνατο πρόσκαιρος και πως θ' ανταμώσουμε γλήγορα εδώ 'ς την Κέρκυρα όπου, καθώς μου έταξες, σύντομα θ' ενάρθης.

«Έλαβα το φιλικό σου γράμμα και σ' ευχαριστώ για όλα σου τα γλυκά λόγια καθώς και για τες φροντίδες που δεν παύεις ναχης για μένα, μ' όλες τες άλλες σκοτούρες που θά σ' πειράζουν τώρα που κοντινέει για σένα η ημέρα των εξετάσεων.

«Και πρώτα πρώτα για την καλωσύνη που είχες να πης του Παλαμά για τον Ν. Κογεβίνα. Μόνο που πρέπει να μη σου εξηγήθηκα πάρα πολύ καλά. Μου φαίνεται που σου 'πα πως ο Παλαμάς είναι ο μόνος κατάλληλος να γράψη κανέν' άρθρο για το Νίκο καθώς και για τον Πολυλά το μακαριότη. Κ' έπροσέθεσα, σε μιὰ στιγμή περιαιτολογικής αδυναμίας, πως αν δεν θέλει να γράψη ο ίδιος θά μπορούσε να δημοσιέψη εκείνο μου το σονέτο¹ την ημέρα του θανάτου του σε καμμιάν έφημερίδα των 'Αθηνών. Τώρα όμως που είμαι γνωθισαιτολογικώς ξενέρωτος, ακούοντας μάλιστα πως ο Παλαμάς είναι πρόθυμος να κάμη δι' αυτό που πρέπει να κάμη, τώρα σ' εξορκίζω 'ς τή φιλία μας να πας γλήγορα να του πης ν' αφήση κλεισμένο για το θεό 'ς το συτάρι του με τ' άλλα το συζούργημά μου εκείνο. Δεν είναι καιρός να δημοσιευτή. Έχει χαρακτήρα πολύ ίντιμο και προσωπικόν, σχεδόν οικογενειακόν και θά μπορούσε ίσως μόνον ύστερ' από χρόνια να ιδη το φως μαζί με άλλα σε καμμιά συλλογή. (Η συλλογή τούτη θά δημοσιευτή πολύ πιθανώς όταν δημοσιευτούν και οι 45,000 ανέγδοτοι στίχοι του φίλου μας² από την Καβάλλα, που να πης εις τον καλό μας Καμπύση να μου τον χαριετιάη γαρδιακά.) Λοιπόν σύμφωνα και για να μιλήσω ως καλαιώς οπλαρχηγός «σε καθιστώ υπεύθυνον».

«Τώρα για τον ανταποκριτή.

«Τι τα θέλεις—δεν μπερῶ να αποφασίσω να λάβω τή θέση του απολογουμένου εις αυτή τή δουλειά. Έπειτα από κείνα που έκαμη και που ύποφερα, τα όποια απόλυτως εξετάζόμενα μπορεί να είναι μηδέν, αλλά για τή τζέτη μου και για τα σχεδόν γέρικά μου κόκκαλα, ήταν πολλά και μεγάλα, δε μπορώ λέω ν' αποφασίσω να απαντήσω εις ένα όποιοδήποτε συκοφάντην, που έρχεται να μου πη πως ε κ λ ε ψ α κ' ε φ ό ν ε υ σ α και ε φ υ γ α κ' ε χ — κ α και ε φ α γ α, χωρίς να φέρη ούτε μιαν ένδειξη, ένῳ μάλιστα ξέρω που ο Hill και η οικογένεια έχουν όλες τες αποδείξεις 'ς τα χέρια των πως ο Kl. Haggis έφανεύθη κ' έληστεύθη από Τούρκους καθώς επαθαν και τόσο άλλοι δικοί μας, όπως τα δηγοῦνται οι αιχμάλωτοί μας που έγύρισαν από την Πόλη. Έδώ μάλιστα εις την Κέρκυρα είναι ο έφεδρος ανθυπολοχαγός Ζαφειρόπουλος, που κατά κοινήν πάντων όμολογίαν έδιακρίθηκε πολύ εις τα 5 Πηγάδια και ο όποιος καταθέτει δι' τον Χάρρη τον ειδε με τα μάτια του ζωντανόν εις τα χέρια των Τούρκων που τους έδειχνε ένα χαρτί. (Το χαρτί τουτο είναι το ιδιαίτερον διαβατήριον το όποιον ειχε ο Χάρρης άπάνω του υπογραμμένο από τον ίδιο τον Σαλη-

¹ «Νίκος Κογεβίνας» που έπροτοδημοσιεύτηκε μόλις πέρυσι σταλμένο από τον ποιητή στα «Γράμματα»

² Πρωτοφανέρωτος τότε στην 'Αθήνα ειχε κινήσει τή σάτυρα του καλού μας φίλου του Καμπύση με το παράξενο έξωτερικό του, ο κομοζάκουστος έπειτα Νέης, που η Μούσα του έμελλε ύστερα από τόσα χρόνια να ζωντανέψη όλες τις Καρνάτιδες του Έρχεθειού...

σβουρή.) Μα όλοι αυτοί οι κίριοι είναι φιλότουρκοι και δεν θέλουν να αποδειχθῆ (μου τότε ο Hill ο ίδιος ο βλάκας) πως οι Τούρκοι εσφάζανε έναν Έγγλέζο που ειχε μάλιστα και έκτακτο διαβατήριον. Έπειτα, λέει, κόπιασε γράψε του λόγου σου.

«Αν τούτος ο ανταποκριτής είναι τίμιος άνθρωπος, ως μου ζητήση έγγραφως πληροφορίες, χωρίς να μου αναφέρη εκείνες τες άτιμιές, και θά του γράψω δι' ξέρω από την πρώτη στιγμή που έγνώρισα το Χάρρη ως που τον έχασα, και όσα μου προζύπτουν για τα κατοπιν. Πρώτα όμως που να δημοσιευθῆ τίποτε άλλο για αυτό το ζήτημα, θέλω να αποταθῶ εις τον πατέρα του Χάρρης τον ίδιο και να του πω πως είναι τα πράγματα, και να τον έρωτήσω αν του επιτρέπει η συνειδήσή του να εμμεταλλεύονται τον ήρωικό θάνατο του υιού του για να πολεμήσουνε ποταπώς την 'Ελλάδα και την 'Αλήθεια, καταστρέφοντας συνάμα με τα ψέματα και την ύπόληψη τόσων ανθρώπων που έκαμαν παντού και πάντοτε όλο το καθήκον τους.

«Ο Dietricch μου έγραψε και θά του απαντήσω γρήγορα.

«Εδιάβασα 'ς το 'Ημερολόγιο του Σκόκου τα δυό δικά σου που μ' άρεσαν πολύ. Θά τα ξαναδιαβάσω με προσοχή και με άγάπη. Και το ποιημα του Σπήλιου καλό.

«Ο Δροσίνης έγραψε του Καλοσγούρου για το περιοδικό που σκοπεύει να εκδώση. Μαγάρι!

«Σε απάξονται όλοι οι φίλοι και εγώ θερμότερα από όλους.

ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ.»

***

Μα η άτυχη αυτή ιστορία του Χάρρη, για να μη πάφουν κ' οι δοκιμασίες του ευαίσθητου φίλου μου, δεν ειχε τελιωμό.

Ένας καλοθελητής μας εδώ, ένας άνθρωπος, με παράδοξη ψυχολογία, που εξακολουθεί να πληρώνει την τοσόχρονη Κερκυραϊκή φιλοξενία με κάλπικο νόμισμα, κι αποθρασυμένος από μιαν άδικαιολόγητη κοινωνική ανεχτικότητα δεν παύει σε κάθε περίπτωση να δείχνει με άχαρακτήριστη στον τόπο που τον φιλοξενεί ανευλάβεια τον άσυγκράτητο μισελληνισμό του, διευθυντής του 'Αγγλικού τηλεγραφείου μόνο τότε και τώρα πρόξενος της 'Αγγλίας στην Κέρκυρα, έκαμη να πιστευθῆ δι' το ποδήλατο, που ειχε δωρήσει με συγκίνηση ο νέος Χάρρης όταν έφυγε για τον πόλεμο στον κ. Κεφαλληνό, το ειχε τούτος κρατήσει χωρίς κανένα δικαίωμα. Και επιστεύθηκε ακόμη ότι οι φίλοι που τον έπλησίαζαν τόσο συχνά στην Κέρκυρα—και τέτοιοι μάλιστα φίλοι!— το έκαμαν για να του φάνε τα χρέη-ματά του!...

Ο κ. Κεφαλληνός μόλις ο τότε υποπρόξενος της 'Αγγλίας εδώ 'Αλεξάνδερ του έκαμη κάποιον τέτοιον ύπαινιγμό για το ποδήλατο, πλημμυρισμένος από εύλογη όργη και αγανάκτηση για τους συκοφάντες κάθε ιερού και δόσιον, ούτε στιγμή δεν έχασε. Έπηρε το ποδήλατο του Χάρρη και τώστελε άμέσως στο 'Αγγλικό προξενείο με τρόπο καταφρονητικώτατον.

Άργότερα, όταν έφτασαν στα χέρια της οικογένειας του Χάρρη τα χαρτιά του, το όρολόγι του, το διαβατήριό του, το τσεκ ανέπαφο και πρό πάντων το 'Ημερολόγιό του, κ' ειδαν από αυτό με

πόσο θανατισμό κι αγάπη μιλούσε ο άμοιρος νέος για τους δυο διαλεχτούς Κερκυραίους, το Μαβίλη και τον Κεφαλληνό κ' έμαθαν ότι ο δεύτερος δεν έδέχθη με κανέναν τρόπο να πληρωθεί και δεν έλαβε ούτε λεφτό για τα μαθήματά του τόσους μήνες, μ' όλη την έπιμονή του νέου να τον πληρώσει κ' έμαθαν ακόμη ότι ο νέος Χάρης κατασκηνημένος είχε δωρήσει το ποδήλατό του για θυμητικό στο δάσκαλό του, όταν έφυγε για την "Πλειρο πολεμιστής ένθουσιασμένος με την Ελλάδα και τους νεοέλληνες", τότε μόνο έγραψαν και παρακάλεσαν έπιμονα τον Κεφαλληνό να δεχτεί και να κρατήσει το ποδήλατο του Χάρη, και μιá αδερφή του ήρθε και εύρηκε έπίτηδες στην Κέρκυρα το Μαβίλη και έπίσχιζε να εξαγγίσει ή καλύτερα να δικαιολογήσει τη διαγωγή της οικογενείας της σ' όλην την ιστορία αυτή.

Αλλά στη δημοσιότητα, όσο ξέρω, δεν έγινε ως τα σήμερα καμιά έπανόρθωση.

Ίσως για να μην παραβλαφτούν τα συμφέροντα του Μαρκου !...

* *

Τον έρωτογονώρισα στα 1896 Αύγουστο μήνα, από τον Κεφαλονίτη ποιητή Μιχέλη Άβλιχο, που του είχε μιá ξεχωριστή αγάπη από χρόνια.

Ίσα ίσα τότε, έκείνον τον μήνα, είχε πεθάνει ο Ίάκωβος Πολυλάς, ο σοφός και ενάρετος δάσκαλός του, και ο Μαβίλης, που τον έλάτρευε γιατί τον είχε γνωρίσει από κάθε άλλον βαθύτερα, τον έκλαψε και από κάθε άλλον περισσότερο. Κ' ήταν βυθισμένος σε μιá βουβή θλίψη σά να είχε χάσει τον πιο αγαπημένο του και ο κόσμος ήταν άδειος γύρωθ' του.

Περαστικός τότε από την Κέρκυρα ξμεινα λίγο.

Ποτέ δε θα λησμονήσω την πρώτη έκδρομή που έκάμαμε τότε μαζί, συντροφιασμένοι από τους άλησμόνητους Γεώργη Καλογούρο, Τζόν Σμίτ, που έζούσαν ακόμη, και τον Άνδρέα Κεφαλληνό, στο γραφικώτατο χωριό Σπαρτίλα, σε με πλαγιά του πιο ψηλού βουνού Παντοκράτορα, 25 περίπου χιλιόμετρα μακριά από την Κέρκυρα.

¹ Για την ιστορία του έγγενικού νέου, που έσκοτώθηκε για την Έλληνική Ίδέα στην Πλειρο, άξιζει να σημειωθεί και μιá άγνωστη αισθηματική λεπτομέρεια, που βέβαια, αν άληθεύει, προετοίμασε στην ώραία του ηρωική τον ένθουσιασώδη φιλελλητισμό του, αντίθετα στον έμπορικό φιλοτονερισμό της φαιδείας του. Ο κ. Ν. Σπιδάκης, δικαστής στην Κέρκυρα, με βεβαιώνει ότι στα 97, όταν έσκοτώθη ο Κλ. Χάρης, ή σερνή κόρη Καλλιόπη Δεμestιχα, αδελφή του λαμπρού άξιωματικού του ναυτικού μας, — πεθαμένη τώρα κι αυτή, — που είχε ζατεβεί τότε στην Αθήνα, έλειπε από άρκετά χρόνια διαμονή στην Άγγλω, πυροσταυρωτάς του με θρήνοις τις άρετές και τα ήθηλά αισθήματα του Χάρη, του είχε έμπιστευθεί ότι ήταν από καιρό έρωτευμένος μαζί της, ότι είχε πρην σκοτωθεί συχνή άλληλογραφία μαζί της, ότι της είχε υποσχεθεί γάμο και θα την έπαιρνε. Είταν άπαρηγόρητη που έχασε μιá τέτοια τύχη, κ' ίσως ο πόνος της αυτός την έφερε σάν ταφο την καλήν έλληνοπούλα πρώορα.

"Όλη ή συντροφιά δημοτικιστάδες ως τα έσώφυγα. Και το βράδυ στο δείπνο το έξοχικό μας συμπόσιο έπληρε την όψη άληθινού πανηγυρισμού της Ίδέας, που μ'άς άδέρφρωνε εγκάρδια εκεί ψηλά στο βουνό.

Ο ψυχρός ο Καλογούρος είχε ένθουσιαστεί τόσο, που όλος φώς κι αναγάλλιαση, μ'άς συνεπήρε όλους με μιá λυρική του πρόποση για την Ίδέα, που την ακούσαμε όρθιοι, συκνηνημένοι βαθύτατα.

Ο Μαβίλης δλόχαρος σάν παιδάκι, άνάγκαζε το σοβαρόν κι άνίδειον από τους χορούς μας το Σμίτ, να χορεύει μπροστά Καλαματιανό.

Άλησμόνητα ώραία χρόνια ! Δε θα ξαναγυρίστε ποτέ πια.

* *

Ίστορία ενός σονέτου.

Κάμποσα τώρα χρόνια, μόνο ο Μαβίλης ήξερε την έντύπωση που μου είχε κάμει ή άρχαίκή όμορφιά της δροσερής κόρης Ειρήνης Καποδίστρια και ή ελληνική καματομή της άδερφής της Νένης.

Έχω στην άλληλογραφία του αυτό το γράμμα, που μου τόγραψε από την Κέρκυρα στην Αθήνα, όταν είχε μισοκαταλάβει κάποια μου συμπάθεια στην πρώτη.

• Κέρκυρα 2 Μαΐου 1905.

* Άγαπητέ μου φίλε !

« Σου ξαναγράφο για να Σου πω πως είδα στο καφενείο την Ειρήνη.

« Με έξεμάτισε όλονε γκιζοντάς μου το χέρι. Φαντάσου, φίλε μου, που οί άρραστηριαφείο της Πιάσας, όταν περνάη, της φρονάζουν κατόπι με βαθυούς άναστεναγμούς : 'Η Παχαγία κοντά σου, πατσόνι μου !

« Όταν την άποχαιρέτησα της τό'πα κ' έγώ' δεν ξέρω όμως αν μ' άκουσε.

« Πόσο άφελεί τον άνθρωπο λίγη όμορφιά ! Θάξιζε βέβαια πολύ όλαγότερα ακόμη ή ζωή χωρίς να μπορεί κανείς να βλέπη κάπου κάπου τη ν Ειρήνη !

Σέ φιλώ
ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ."

Την ίδιον καιρό έγραψε για την κόρη, που έπληρε ύστερα τ' όνομά μου, αυτό του τό ώραϊόχαρο σονέτου.

ΟΜΟΡΦΙΑ

Σε σταυροδρόμια άγέλαστα, όπου σκιάβω
Της δουλειάς τυραγιώνονται στο λιβόρι,
Σάν νολασμένοι, έμπόροι και μαστόροι,
Κι όλους, από το χτιστή ως το μανάβη,
Διάφορον δίψα μόνη τους άνάβει —

Περνάς ἐσὶ τόμου σχολάσης κόρη,
 Σάν περιστέρι, καὶ τὸ ἀγνό σου θῶρι
 Τέλια κάθε ἄλλη ἐπιθυμιά τους παύει.
 Μακριὰ ἀπὸ τ'ἀνθισμένα περιβόλ'α
 Καὶ ἀφώτιστοι ἀπ' τῆς τέχνης τὴν ἀγίδα,
 Ὅμως γιὰ σέ ξεγνοῦν καὶ ἔγνοια δόλια
 Καὶ εἰρηνεμένοι σάν ἀπὸ ἅγια ἐλπίδα
 Σὲ χαμαρώνουν μοιρομυρίζοντας σου'
 «Ἡ Παναγία, πιτσοῦνι μου, κοντά σου!»

7. IX. 1905.

* * *

Ἱστορία δύο σονέτων.

Ἡ αἰδέρια ὁμορφιά τῆς Κυρίας Νένης Καποδίστρια, πού ἀκόμη μιλοῦν στὴν Ἀθήνα, χρόνια τώρα, γιὰ τὴ μαγικὴ ἐντύπωση πού ἔκαμε τὸ νεραϊδικό της τὸ πέρασμα μιὰ βραδειὰ στὸ χορὸ τοῦ παλατιοῦ, εἶχε σκλαβωμένον ὅλον τὸ θαυμασμό τοῦ Μαβίλη, ἀπὸ τὸν καιρὸ πού γύρισε ἀπὸ τὴ Γερμανία.

Γιὰ τὸν ποιητὴ εἶταν ἡ πλαστικὴ ἐνσάρκωση τῆς Ἑλληνικῆς Ὁμορφιάς στὴν Κέρκυρα, καὶ σάν τέτοια τὴν ἐλάτρευε ἰδανικά, χωρὶς νὰ τὸ κρύβει.

Στὸ εὐγενικό του αὐτὸ βαθὺ αἶσθημα χρωστοῦμε δυὸ ἀπὸ τὰ καλλήτερα του σονέτα, πού ὁ ἴδιος δὲν εὑρίσκει σ' αὐτὰ τὴν ἱκανοποίηση τοῦ θαυμασμοῦ του ἀπὸ τὴν Τέχνη του. Γιὰ αὐτὸ καὶ τὰ ὀνομάτιζε «ἀνάξια».

Τὸ πρῶτο εἶναι παλαιό, γραμμένο ἀπὸ χρόνια.

Τὸ δεύτερο τὸ ἔγραψε στὰ 1911, στὸ Κάιρο, πέρσι πού εἶχε πάει στὴ Πυραμίδες.

ΑΝΑΞΙΟ

Στὸ φῶς Σου σταματώντας μιὰ γαλήνη
 Θὰ ξαναβροῦνε οἱ λογισμοὶ μου οἱ πλάνοι
 Καὶ τῆς ἀτελεισίας τ'ἄντινο καπλάνι
 Γιὰ λίγο τ'ἄγριο νύχι θ' ἀταλόνηγ'
 Μὰ ὁ ζωηρὸς τῆς Πατρίδας δὲ μ' ἀρήνει'
 Ἄλλως ἦθε Σοῦ πλέξω ἕνα στεφάνι
 Ποῦ ἄλλ' ὅμοιο σάν κι αὐτὸ νὰ μὴν ἐγάνη'
 Τόσο ἦθελε ἡ θεωρία Σου τ'ὁμορφίηγι.
 Τοῦ νησιοῦ μου τὲς μέρες ὁμορφιάδες
 Σάν ἐμένα κανένας δὲν ἐζάρη.
 Ποῦ ὅλο περνᾷς πλαγιές, γαιούς, κορμάδες,
 Μὰ σ' ἔσ' σταματοῦ' γιατί ἔχει χάρη
 Κάλιο παρ' ἄλλη γῆς ἢ Κέρκυρά μου,
 Μὰ μὲς τὴν Κέρκυρά μου ἔσ', Κυρά μου.

ΑΝΑΞΙΟ Β'.

Πόσες φορές μὲ τὴν ψυχὴ μου σ'εἶδα
 Ν' ἀκκουμπᾷς σὲ μιὰ μαρμαροκολόνα
 Τοῦ ὄγκου ἀπὸ φεγγαρόφως Παρθενῶνα
 Σὰ σὲ κρίνο ἀπαλὸ μάγου ἄστρου ἀγίδα.
 Καὶ τώρα ἀπ' τὴ μεγάλη Πυραμίδα
 Ἄνᾶερα πλὴς μὲ ἀθανασίας κορῶνα,
 Σὰ νὰ ἐξοῦσες ἰσόθεη στὸν αἰῶνα
 Τῶν ὁραίων καὶ ἠγῆλων ἀντιφεγγίδα.
 Σὰ θὰ ξανᾶμαι ἀγνάντια σου κ' ἐμπρός μου
 Θὰ λάμπουν τὰ δυὸ μάτια σου θὰ λέω
 Πῶς βλέπω ὅλα τὰ θαύματα τοῦ κόσμου,
 Πῶς ἀγκαλιᾶζω ὅ,τι, ἠγῆλο καὶ ὁραῖο,
 Καὶ ξεφυζώντας στὸ φῶς τῆς εἰδῆς σου
 Τὴ γλῶσσα θ' ἀγρικῶ τοῦ Παραδείσου.

Τὸ «Ἀνάξιο Β'» μοῦ τὸ πρωτόστευε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴ Ζάκυνθο, ὅπου εὑρισκόμουν τότε, μόλις ἐγύρισε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Τὴν ἄλλη ἡμέρα μοῦ ἔστειλε αὐτὸ τὸ γράμμα:

«Ἀθήνα 17 Μαγιοῦ 1911

«Φίλε μου!

«Χιές στὴ Βουλὴ περιμένοντας τὰ μέλη μιᾶς ἐπιτροπῆς ποῦ ἀργοῦσαν νῆρθουν ἐβγάλα ἀπὸ τὴ τάπητη μου μιὰ βροχίαια καὶ μισονσταγμένως ἐβάλθηκα νὰ σοῦ γράψω ἕνα σονέτο, ποῦχα φτιάσει στὸ μυαλό μου ὅταν ἤμουνα στὸ Κάιρο ταξιδεύοντας ἢ ἐνθ' οἱ ἄλλοι ἐκουβένταζαν σιμά μου. Ἀπὸ τότε δὲν τὸ εἶχα γράψῃ. Κάπου κάπου τᾶλλαζα μιὰ λέξη μὲ τὸ νοῦ μου. Καὶ σ' τὸ σερβίριου χιές ἔτσι ἀδούλεντο καὶ ἀσήμαντο καὶ ἀνάξιο.

«Ξέσκισέ το, σὲ παρακαλῶ, ἢ ἂν δὲ θὰ τὸ ξεσκίσεις, καθὼς ὑποπτεύω, ἀλλάξε ἐκεῖνο τὸ φεγγαρογράμμενος ποῦ μοῦρθε στὴν πέννα τὴν ὦρα ποῦ τὸ γράφα καὶ ποῦ μοῦ φάνηκε καλὸ στὴ στιγμή ἀντὶ τοῦ φεγγαρολοουσιμένου, ποῦ εἶχα πρῶτα, μὰ ποῦ πρέπει καὶ αὐτὸ νὰ φύγῃ γιατί εἶναι «καθημαξενμένον».

«Ὁ ὅος στίχος* εἶναι'

Σὰ θὰ ξανᾶμαι ἀγνάντια σου κ' ἐμπρός μου
 ἢ Σὰ θάμαι ἀγνάντια σου, ἀμοιαστη, κ' ἐμπρός μου
 «Τὸ τελευταῖο δίστιχο καλύτερα ἔτσι'
 Καὶ ξεφυζώντας στὸ φῶς τῆς εἰδῆς σου
 Τὴ γλῶσσα θ' ἀγρικῶ τοῦ Παραδείσου.

ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ."

*(ΥΓ.) Μὲ τὸ φεγγαρογράμμενος ἤθελα νὰ πῶ ὁ γραμμένος ἀπὸ φῶς φεγγαροῦ. ἀλλὰ εἶναι ἀκατανόητο γιατί συγγέεται μὲ τὸ γραμμένους». Σύμφωνα μὲ τὸ γράμμα του αὐτὸ ἀποκατάστησα τὴν παραλ-

* Ἀπὸ λάθος βέβαια γράφει ὅος στίχος, ἐνῶ εἶναι ὅος τοῦ σονέτου.

λαγές πού προτιμοῦσε στό σονέτο του, τὸ καθαρόγραφο καὶ τοῦ τῷστέιλα σὲ ἓνα μου γράμμα.

Πάνω σ' αὐτὸ μού ξανάγραψε:

« Ἀθήνα 25 Μαγιοῦ 1911

« Ἀγαπητέ μου!

« Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ἀντιγραφή τοῦ σονέτου. Ἄντις « φεγγαρογραμμένου » ἢ « φεγγαρολουμένου » πού πρέπει νά φύγουνε ἔβαλα γιὰ τὴν ὥρα « τοῦ ὕψους ἀπὸ φεγγαρόφως Παρθενώνα »

ἀντις « μὲ ρήγισας κορόνα » « μὲ ἀθανασίας κορόνα ».

« Ὅσο γιὰ τὸν τελευταῖο στίχο τὸν πρωτόφτισσα ὅπως τὸν διορθῶνεις—δηλ.

Καὶ στό φῶς ξεφυζώντας τῆς εἰδῆς σου.

« Ὁ στίχος θεὸ νῆταν μελωδικώτερος, καλοφωνότερος. Τὸν ἄλλαξα ὅμως ὅπως τὸν εἶδες καὶ ἐπιμένω, γιὰ τὴν ὥρα, νά τὸν ἀρήσω ὅπως τὸν ἄλλαξα. Πρῶτα πρῶτα γιὰ ν' ἀρήσω στίς λέξεις τῆ φυσικῆ σειρά τους, πού εἶναι πάντα σκόπιμο, γιατί ἡ ἐντύπωση εἶναι ἀμειωότερη. Ἐπειτα ὅ,τι ἤθελα νά πῶ εἶναι τὸ ἐξῆς: « καὶ ἀκόμα ὅταν θά ξεφυζάω, τὴν ὥρα πού θά ξεφυζάω, τὸ ἕψιμότερο ἀπ' ὅλα, τὴ γλύκα δηλ. τοῦ Παραδείσου. » Αὐτὴ τὴν ἐπιφρηματικὴ ἔννοια τοῦ καὶ μπορεῖ ἴσως νά τὴν εἴρη ἓνας πού προσέχη. Ἐνῶ στὴν ἄλλη βαριάντε θά ἦταν ἀπλὸς σύνδεσμος πού θά ἔνωσε τὰ δύο ρήματα, θ' ἀγκαλιάζω καὶ θ' ἀγριζῶ.

« Διατρέχω βέβαια τὸν κίνδυνο νά μού πῆ ἓνας πού νά τύχη νά ἰδῇ αὐτὸν τὸ στίχο πὼς παθαίνω ὅτι παθαίνουν πολλοὶ ἄλλοι σὲ μᾶς ὅξω ἀπὸ τὴν Ἐφτάνησο καὶ τώρα ἀκόμα καὶ στὴν Ἐφτάνησο, πὼς λαθεῖω στό ρυθμό!

« Καὶ ἀληθινὰ ὁ λεγόμενος endecasillabo dantesco (γιὰ τὴ μεγάλη χρήση πού ἔκαμε ὁ Dante τοῦ στίχου αὐτοῦ τοῦ τονισμένου στὴν ἔφτατη ἀντὶ στὴν ἔξατη μέσα στὰ ποιήματά του) στίς μετέπειτα ἐποχὲς ἀποφεύγεται καὶ μονάχα τότε τὸν μεταχειρίζονται ὅταν πρόκειται νά ἐκφράσῃ ἢ ἀρρυθμία ἢ μᾶλλον ἢ ἰδιορρυθμία μία στενοχώρια πού ἐκφράζουν καὶ τὰ νοήματα τοῦ στίχου, ἢ γιὰ μιμητικὴ ἁρμονία. Κλασσικὸ πρότυπο αὐτῆς τῆς χρήσης εἶναι π. χ. οἱ δύο στίχοι τοῦ Δάντη

e come ques che con l'ena affanata
uscito fuor dal pelago alla riva.

ὅπου ὁ ρυθμὸς ἐκφράζει τὴν ἀγωνία τοῦ κολυμητῆ.

« Μιμητικὸ σκοπὸ ἔχει ὁ στίχος τοῦ Σολομοῦ στό « Λάμπρο »

Λάμπουν μὲ κάτι ζουπιὰ τσαζισμένα.

« Στὸ σονέτο μου, μού φαίνεται, πὼς καὶ ὁ κακὸς ἦχος καὶ ὁ ρυθμὸς προσπαθεῖ νά ἀποδοσῇ τὸ ξεψύχημα καὶ τὸ λῆγμα τοῦ κακομοίρη τοῦ σονετίστα.

« Σὲ ἄλλα σονέτα ἐπροσπάθησα καὶ γιὰ ἄλλο λόγο δευτερεύοντα πού συντρέχει καὶ ἐδῶ νά μεταχειριστῶ αὐτὸν τὸ στίχο. Καθὼς εἰς τὴ μουσικῇ

οἱ dissonances, οἱ δυσηχίες δηλ. προετοιμάζουν τὴ μεγαλύτερη ἀπόλαψη τῆς τέλειαις συνηχίας (accordo perfetto) ἔτσι μπροστά σ' ἓνα στίχο γεμάτο καὶ ἠγερό μ' ἀρέσει νά βῶν ἓναν ἄπλερο καὶ τραγῆν. Ἄρχισα ὅμως καὶ σονέτο μὲ τέτιο στίχο (πράμα σπάνιο σὲ ἄλλες φιλολογίες): Μούχρωμα,

Φυσάει τ' ἀεράκι μ' ἀνάλαφρη φόρα

ὅπου μού φαίνεται πὼς ἐκφράζεται ἡ ἀνάλαφρη φόρα τοῦ ἀνέμου, χωρίς ὅμως νά μπορῶ νά δικαιολογήσω τὴ γνώμη μου.

« Ἀρκετὰ σὲ ἐσχότισα.

« Προσκυνήματα σ' ὄλους καὶ φιλιὰ στὰ μικρά.

Ὁ φίλος Σου

Λ. ΜΑΒΙΑΗΣ."

* *

Τὸ περασμένο κολοκαῖρι—τὸ τελευταῖο, ἀλλοίμονο, μὲ τὴν ἀχώριστη συντροφιά του—ἓνα βράδυ μού λέει:

— Μου ἔγραψαν πάλι αὐτὰ τὰ καλὰ παιδιὰ πού βγάνουν τὴ « Νέα Ζωή ». Τοὺς ἔχω ὑποσχεθεῖ κάτι ἀπὸ τὸν καιρὸ πού εἶμουν στὴν Ἀλεξάνδρεια... καὶ δὲν ἔχω τίποτε ἄξιο νά τοὺς στείλω...

— Στείλε τους, λοιπόν, τὰ δύο « Ἀνάξια », τοῦ λέω γελαστά.

Μὲ καλοκύταξε μὲ τὸ γλυκὸ του βλέμμα, γεμάτο ἐμπιστοσύνη καὶ τρυφερότητα.

— Λές, νά τὰ στείλω;

— Γιατί ὄχι! Εἶναι τόσο ὁμορφα ἀπὸ τὰ καλῆτερα σου, κι ἄς τὰ καταφρονᾷς...

— Δὲν εἶναι αὐτὸ, καημένε... Εἶναι τόσο προσωπικά!... Κ' ἔπειτα ἡ ἡλικία μου, ξέρεις...

Ἐχαμογέλασε πικρὰ καὶ ξανάειπε:

— Τώρα νά τυπώσω ἐρωτικὰ σονέτα!... Θᾶναι γιὰ γέλια!...

— Τί λές, ἀδερφέ; Κολοκῦθια! Ὁ Γκαίτε ἐτραγουδοῦσε τις ἀγάπες τοῦ ὀγδοντάρη. Καὶ ξέρεις καλῆτερά μου ὅτι δὲν τις τραγουδοῦσε μόνο!...

Ἐγέλασε πάλι μὲ ἄπειρη καλοσύνη.

— Ὅστε λές νά τὰ στείλω;

— Ἀκοῦς ἐκεῖ!

Τὴν ἄλλη ἡμέρα τὸ ἀποφάσισε καὶ τᾶστειλε.

Δὲν εἶχαν περάσει δέκα ἡμέρες, πού ἄξαφνα ἓνα πρωτὶ ἔρχεται νευρικός, στενοχωρημένος μ' ἓνα γράμμα στό χέρι.

— Τί ἔπαθα! τί ἔπαθα! Ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού τᾶστειλα δὲν μπορῶ νά ἡσυχάσω! Τοὺς ἔγραφα σήμερον, ἂν τίχουν τυπωμένα, πληρώνω ὅτι ἔξοδο ἔκαμαν, νά μὴν τὰ κυκλοφορήσουν. Λές νά προφτάσει τὸ γράμμα μου;

— Ξέρω κ' ἐγώ!

Ἦσυχία δὲν εἶχε ὡς τὴν ἡμέρα, πού ἔλαβε ἀπάντηση. Μὲ πολλὴν εὐγένεια τοῦ ἔγραψαν, ὅτι τὰ εἶχαν τυπωμένα, μὰ ἄφου τῷθελε, ἔβγαλαν τὸ τυπογραφικὸ φύλλο, καὶ τὸ ἔξοδο δικό τους: ἀρκεῖ νά τοὺς ἔστειλεν κάτι ἄλλο!

¹ Ὑπογραφεμένος ἀπὸ τὸν καλὸν τὸν τρόπο εὐλογάριαζε πάντα νά τοὺς στείλει. Μὰ ἤθελε ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ δὲν ἐπροφτάσε.

Τότε μόνο ήσυχασε!

* *

Ἡ υπεραισθησία του ἔφτανε κάποτε σὲ παθολογικὴ ὑπερβολή.
 "Ὅταν μοῦ εἶχε στείλει τὴν «Ἐλιά», τὸ ὄραιο του σονέτο πρὸς
 πρωτοτυπώθηκε στὸ «Νουμᾶ» αὐτόγραφο τώρα τελευταῖα μὲ τὸν
 ἥρωικό του θάνατο, ἄρρηστα νὰ τοῦ γράψω, ἀπὸ κάποια ἀφορμὴ
 ἄσχετη. Ἡ ἀθέλητη ἄρρηξή μου αὐτὴ τοῦ ἔδωσε ἀφορμὴ σὲ τοῦτο
 τὸ γράμμα:

* Ἀθήνα 7 Ἰουνίου 1911.

* Ἀγαπητέ μου!

«Φαίνεται πὼς τὸ τελευταῖο γράμμα μου ἔλεγε κάτι ποῦ σ'ἐπειράζει.
 Γι' αὐτὸ δὲ θὰ μοῦ γράψῃς. Δὲ θυμοῦμαι τί μπορεῖ νὰ ἦταν. Σκοπὸς μου
 βέβαια δὲν ὑπῆρχε νὰ σὲ λυλήσω. Ὅτε εἶναι πιθανὸ νὰ μοῦ ξέφυγε καμμιά
 φράση διαφοροῦμένη ποῦ νὰ μπόρῃε νὰ παρεξηγηθῇ ἀπὸ ἐσέ. Αὐτὸ δὲν τὸ
 παθαίνω εὐκόλα ὅσο ἀρρηγμένους καὶ ἂν εἶμαι. Περισσότερο πιστεύω πὼς θὰ
 συμπεραίνῃς ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς σκέψῃς μου πὼς δὲν εἶμαι πρὸς ἐσὲ ἐκεί-
 νος ποῦ ἔπρεπε νὰ εἶμαι. Αὐτὸ θὰ ἦταν βαρὺ καὶ δὲ θάχε γιατροειά. Μὰ
 τῷχο δύσκολο νὰ ἔκρινες σωστά. Κ'ἐλεῖται τόσο ἀργά νὰ τὸ καταλάβῃς αὐτό!
 Ἐγὼ δὲν κρύβομαι, μὰ οὔτε καὶ ἀλλάζω. Ἀπὸ ἓνα γράμμα ἢ ἀπὸ ἓνα μέρος
 γράμματος νὰ κρίνῃς καὶ νὰ καταδικάσῃς κἀπὼς τολμηρά.

Ἡ δὲ σοῦ ἄρρεσε τὸ σονέτο μου στὸ Ἄλμπουμ τῶν δυὸ παρθένων
 ποῦ σοῦ ἔστειλα καὶ δὲ θέλεις νὰ μοῦ τὸ πῆς. Αὐτὸ θὰ ἦναι. Αὐτὸ τὸ σονέτο
 εἶναι ἀπὸ τὰ παλιά. Μετὰ τὰ γλωσσικὰ ἢ Μυριέλλα ἔγραψε γιὰ μένα στὸ
 «Νουμᾶ» κάτι λόγια κολακευτικά ποῦ μοῦ φανήκανε εὐλακρινῆ. Τὸ διάβα-
 σμά τους μοῦ ξύπνησε κάτι παλιὰς θύμῃσες ἀπὸ φιλιά κοπελλίστικα. Καὶ
 ὅταν ὁ Ταγκόπουλος μοῦ ἔστειλε τὸ λεύκωμα γιὰ νὰ τῆς γράψω κάτι, ἐθι-
 μίθηκα τῇ διάθεσῃ ποῦ μ'εἶχε πιάσῃ ὅταν ἔγραψα αὐτὸ τὸ σονέτο στὴν
 Κέρκυρα θυμοῦμενος τὰ νιάτα μου. Καὶ τῆς τόγραψα.

«Σοῦ τὸ στείλα περισσότερο γιατί τελειώνει κ'ἐξείνω μ'ἓνα endecasillabo
 dantesco ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ δὲ σ'ἀρέσουν. Εἶναι πολὺ τολμηρὸ νὰ τελειῶνῃ
 κανεὶς καθὼς καὶ ν'ἀρχίξῃ μὲ τέτιο στίχο ἓνα σονέτο. Τὸ «Μούχρωμα»
 ἀρχίζει μ'ἓνα τέτιο μὲ τὸν τόνο στὴν ἑφτατῆ. Ἐγὼ τὸ κάνω γιατί αἰσθάνο-
 μαι ποῦ ἐκφράζει ἐκεῖνο ποῦ θέλω. Θὰ μοῦ εἶχε σταθῇ εὐκόλο νὰ γράψω
 ἄλλως. Μολοντοῦτο εἶμαι βέβαιος πὼς ὁ Μαρκουᾶς ὁ Χρυσομάλλης καὶ
 ἄλλοι Κορφαῖτες θὰ μοῦ τὸ λογάριζαν ὡς ἀτέλεια ἢ ἀμέλεια. Εἶναι κάτι
 primitif (Dante καὶ σύγχρονοί του) μέσα σὲ μιὰ τεχνοτροπία μοντέρνα.

«Τοῦτο ποῦ σοῦ στέρω σήμερον μοῦ τὸ ἐνέπνευσε (!) μία κοντιὰ
 κεφαλονίτισσα, ποῦ ἂν ἡ καρδιά μου δὲ βρισκότανε στὴν Κέρκυρα θὰ μοῦ
 τὴν ἔτρωγε μὲ μιὰ χαρμιά.

Ἡ προσκυνήματα στοὺς δικούς σου καὶ φιλιά στὰ μικρά.

Ὁ φίλος σου
 ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ.

ΣΤΟ ΦΑΛΗΡΟ

Εἶχε ὅλα τῆς τὰ μάγια ἢ νύχτα μόνη
 Ἐσὺ ἔλειπες. Ἄργα κινῶ νὰ φύγω,

Μὰ ξάφνου στὴ μπασιά τοῦ μπάρ ξανοίγω
 Αὐτοκίνητο νὰ γοργοξυγόνῃ.
 Μ' ἐλπίδα σταματάω. Νά το, πλαζόνει
 Παραμερίζουν οἱ ἄλλοι' ἄσειστος μῆγος
 Τῇ ματιά μου στὰ μάτια σου' ἄλλο λίγο
 Ἄζωμα, καὶ ὁ σοφὲρ σου μὲ σκοτοῖνει.
 Ἀρχοντοπούλα μ'ἄφταστα πρωτάτα,
 Μὲ τῶν Ἐφτά νησιῶν τὲς χίλιες χάρες
 Τετράξανθη ὁμορφιά γαλανομάτα,
 Τοῦ θανάτου δὲ μ'ἐπιασαν τρομάρες —
 Γλυκύτατες μ'ἐλνώσανε λαχτάρες
 Νά συντριφῶ κἀπὼ ἀπὸ Ἐσὲ στὴ στράτα!

Ἀθήνα 2 IV 1911.

Καὶ ὅταν ἀμέσως ἐβεβαιώθῃ ὅτι τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν εἶχε
 βίαση, μοῦ ξανάγραψε.

«Ἀθήνα 13 Ἰουνίου 1911 . . . Χαίρομαι ποῦ δὲ σοῦ κακοφάνηκε ἡ
 «Ἐλιά». Κ' ἐγὼ τὴν εἶχα θαμμένη τόσα χρόνια . . . Κι ὁ Ἀλμπέρτης ποῦ
 τοῦ τὴν ἔδειξε ὁ Ταγκόπουλος μοῦ τὴν ἐπαίνεσε, καθὼς μοῦ ἐράνηκε, εὐλι-
 κρινῶς . . . »

* *

Κάθε φορὰ ποῦ μοῦ ἔκανε τὴν τιμὴ νὰ μοῦ στέλνῃ σὲ γράμματα
 ἢ σὲ βραχεῖες τὰ λαξευτά του σονέτα, ὅταν εἶμαστε χωρισμένοι καὶ
 δὲ μποροῦσε νὰ μοῦ τὰ εἰπῇ μὲ τὴ σιγανή, τραγουδιστῆ, μυστικό-
 παθῆ ἀπαγγελία του, τὰ συνόδενε μὲ περιπαιχτικὰ χαριεντίσματα,
 ποῦ ἔκλειναν μέσα τους τὸν πυρῆνα τῆς παροιμιακῆς μετριοφρο-
 σῆνης του.

Μοῦ ἔγραψε ἄξαφνα

«Κέρκυρα 7. IX. 1910 . . . Ἐτοι εἶναι οἱ ἀκατάστατοι, ὅταν μάλιστα
 τοὺς περνάει κἀποτες ἀπὸ τὸν νοῦ νὰ κάνουν τοὺς ποιητάδες . . . »

Ἡ τοῦτο

«Κέρκυρα 3 Τρύγου 1910 . . . Σοῦ στέλνω κι ἄλλο σονέτο. Ἐλπίζω
 ὅτι ἐξακολουθῶν ἐργαζόμενος τοιοῦτον τρόπο θέλω ταχέως καταλάβῃ ἐν
 τῷ νεοελληνικῷ Παρανοσῶ, καὶ δι' ἐλαξίως, τὴν ἐπιζήλον θεῖν τὴν μεταξὺ
 τοῦ ἡμετέρου¹—Πετράρα καὶ τοῦ τρυφερωτάτου καὶ ὀραιοπαθεστάτου κ.
 Νέη . . . »

¹ Τὸ σονέτο αὐτὸ ἂν δὲν εἶναι τὸ τελευταῖο, εἶναι ἀπὸ τὰ τελευταῖα του.
 Πρὶν φύγει γιὰ τὴν Ἀθήνα κι ἀπὸ κεῖ γιὰ τὸν πόλεμο, ἔδουλεν ἓνα σονέτο
 μὲ τὸν τίτλο «Μετανάστες». Ἡ νῆσος του εἶταν τὸ δραματικὸ ἐπεισόδιο τῆς
 μετοικεσίας τῶν Φωκαέων ἀπὸ τὸν Ἠρόδοτο, δεμένο μὲ τὴ νεοελληνικὴ
 νοσταλγία τοῦ σημερινοῦ ξενιτευτῆ. Εἶχε τελειώσει τοὺς τελευταίους στίχους
 καὶ μοῦ τοὺς εἶχε εἰπῇ πρὶν φύγει. Ὅλο τὸ σονέτο δὲν πιστεύω νὰ πρόφτασε
 νὰ τὸ τελειώσῃ.

² Ἐνας Κερκυραῖος ποῦ εἶχε βαλθεῖ νὰ ξεντερίσῃ τὸν Πετράρα.

*
**

Πολύ τὸν ἐπείραζε ὅταν ξανατυπώνονταν σονέτα του ἀπὸ τὰ πρωτοδημοσιευμένα στὴν «Τέχνη». Προπάντω γιατί τοῦ τὰ παραμόρφωναν μὲ τυπογραφικά λάθη.

Αὐτὸ εἶχε συμβεῖ ἄλλοτε μὲ τὸ «Νουμᾶ». Κ' εἶχε θυμώσει τότε, γιατί ἀναδημοσιεύτηκαν πρῶτα ὁ «Ἀνεμόμυλος» κ' ἔπειτα ἄλλα σονέτα του, χωρὶς νὰ ἐρωτηθεῖ. Πάνω σ'αὐτὸ μού ἔγραφε:

«Κέρκυρα 6.12. 1904.

«Ἀγαπητέ μου.

«Ἐλαβα τὸ γράμμα σου μὲ ἐσώκλειστο τὸ γράμμα τοῦ κ. Ν. Πολίτη¹ καὶ σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ δείχνεις ἐξ ἀφορμῆς τοῦ κομικοῦ παθήματός μου στὲς στίχες τοῦ «Νουμᾶ». Νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια πολὺ δὲ μού κακοφάνηκε. Ὁ «Νουμᾶς» δὲν πολυδιαβάζεται. Ἐπειτα μὲ τὰ χρόνια γένηται ὁ ἄνθρωπος ἀναισθητότερος.

«Μιά φορὰ κ' ἔναν καιρὸ θὰ μού εἶχε κάμει πολλὴν ἐντύπωση. Νὰ μὴν τολμάς νὰ βάλῃς τὸ ὄνομά Σου κάτω ἀπὸ ἓνα ἔργο γιατί φοβᾶσαι μὴ δὲν ἀξιῖς καὶ νᾶρχεται ὁ ἄλλος νὰ Σοῦ τὸ δημοσιεύῃ μὲ τὸ ὄνομά Σου καὶ μὲ ἔξη λάθη ποὺ δὲ θὰ τὸ κάνουν βέβαια καλύτερο ἀπ' ὅτι ἦταν, αὐτὸ μόνο ἀπὸ τὸν «Νουμᾶ» μπορεῖ νὰ τὸ πάθῃ κανεὶς.

«Ἀλλὰ πάει! ἔπερασε καὶ αὐτὸ μὲ τόσα ἄλλα καὶ μὲ συμπαθᾶς κιάλας ποὺ ἀκόμη σὲ σκοπιζῶ μιλώντας γιὰ τοῦ λόγον μου.

«Ἐλπίζω πὸς θάξῃς γράψῃ τὴν ἀπάντησίν² γιὰ τοῦ Καλοσογούρου τὰ ἔργα καθὼς σοῦλεγα στὸ γράμμα μου. Θὰ ἦταν κρίμα νὰ πάθαιναν καὶ πάλε οἱ στίχοι του ὅ,τι ἔπαθαν στὴν «Τέχνη», ποὺ κανεὶς δὲν ἐξάρηκε οὔτε δὲ θὰ μπόρεσε νὰ καταλάβῃ γιὰ ἀπὸ δαύτους, οὔτε στοὺς Τάφους τοῦ Φωσκόλου, οὔτε στὸν Προμηθεὺ τοῦ Δισχύλου.³

«Ἐλαβα χτὲς μιὰ κάρτα δίχως ὑπογραφή ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ποὺ πρέπει νὰ τὴν ἔστειλε ὁ Προβελέγγιος⁴ ἂν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ γράμμα ποὺ μοιάζει.

«Γιὰ σου!

ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ.»

¹ Μὲ εἶχε παρακαλέσει κ' ἔγραψα στὸν καθηγητὴ κ. Ν. Γ. Πολίτη, μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τότε γιὰ τὴν ἀμειωτὴ ἐκδοσὴ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρσολῆ ἂν εἶταν τρόπος νὰ ἐκδοθεῖ τοῦ Πολυλά ἢ Τιαδά. Ἐλαβα τὴν ἀπάντησιν ὅτι εἶχαν πάθει ἄλλα ἔργα σειρά γιὰ 5 χρόνια. Καὶ βέβαια κοντὰ στὰ «Πάρεργα» τοῦ κ. Ἀγγ. Βλαχου, στὸν «Ὀνέγη» τοῦ κ. Βουλοδήμου, στὰ ρομάντια τοῦ Λουμᾶ καὶ τόσα ἄλλα νεροβράσματα καὶ μεταβράσματα, δὲ μποροῦσε νὰ εἶθε θέσῃ ἡ ἐργασία ἐνὸς Πολυλά. Ἀλλὰ μήπως εἶταν αὐτὸ μόνο τὸ κρίμα τῆς μακαρίτισσας;

² Ἀπὸ τὸ «Νουμᾶ» τοῦ εἶχαν ζητήσῃ νὰ τυπώσουν κανένα ἄσμα τῆς «Κόλασης» τοῦ Λάντη μετάφρασιν τοῦ Καλοσογούρου. Ὁ Μαβίλης μού ἀνάθεσε νὰ γράψω ὅτι στέλνει, μὲ τὴ συμφωνία νὰ μᾶς στέλνουν στὴν Κέρκυρα τὴ διόρθωσιν.

³ Ἡ μετάφρασιν τοῦ «Προμηθεὺ δραμότης» τοῦ Δισχύλου κ' ἡ μεστὴ κριτικὴ μελέτη σ' αὐτὸν ἀπὸ τὸν Καλοσογούρο ἐτυπώθηκαν στὸ περιοδικὸ «Διώνυσος» καὶ ὄχι στὴν «Τέχνη», ὅπου ἐτυπώθηκαν οἱ «Τάφοι» μόνο.—Καὶ τὰ δύο ἀσχηματισμένα ἀπὸ πολλὰ τυπογρ. λάθη. Οἱ «Τάφοι» ξανατυπώθηκαν ἀπὸ τὴν «Τέχνη» στὰ «Παναθήναια» μὲ τὰ ἴδια τυπογραφικά λάθη!

⁴ Ὁ Φίλος τοῦ Μαβίλη ποιητής.

*
**

Τὸ ἴδιο συνέβηκε τὸ περασμένον καλοκαίρι μὲ τὴν «Ἀκρόπολι». Κ' ἐθύμωσε πάλι τρομερά.

Ἐνα πρῶτὸ τὸν εὐρήκα στὴ Σπιανάδα ἀνήσυχον.

— Τὶ εἶναι πάλι;

— Ἀφῆσέ με, ἀδερφέ! Οἱ φίλοι σου στὴν «Ἀκρόπολι» ἐβᾶλθηκαν νὰ μὲ ρεζιλέψουν!...Εἶναι πράματα αὐτά, στὸ Θεό σου;...

Καὶ μού πρότεινε τὰ δύο νεότερα φύλλα τῆς «Ἀκροπόλεως», ποὺ εἶχαν ἔρθει μαζί τὴν ἡμέρα ἐκείνη.

Στὸ ἓνα, τὸ πιὸ παλιό, εἶχαν ἀνατυπωμένη στὴν πρώτη σελίδα τὴ «Λήθη» του, τὴν περίφημη, μὲ κάμποσα τυπογραφικά λάθη. Ἀλλὰ χωρὶς τὸ κλασικὸ Μ., ποὺ ὑπόγραφε πάντα τὰ σονέτα του, καὶ χωρὶς κἂν μνεῖα ὅτι εἶναι δικό του. Αὐτὸ μὲ εὐχαρίστησε. Καὶ ξέροντας καλὰ τὴν ἀδυναμία του ἐπάσχισα νὰ τὸν παρηγορήσω.

— Πάλι καλὰ ποὺ δὲν ἐβάλανε φαρδὸν πλατὺ τὸ ὄνομά σου!

— Αὐτὸ πιστεύω κ' ἐγὼ στὴν ἀσχή, μὰ ἐγελιάστηκα...Μοῦ ἔκαμαν κάτι χειρότερο ἀκομα...Δὲς ἐδῶ!

Καὶ μού ἔδειξε τὸ δεῦτερο φύλλο, τὸ νεότερο, στὴ στίλη τῶν «Λακωνικῶν» στὴν πρώτη σελίδα. Ἐνα τιτοσόφορο μὲ μεγάλα ἀπάνω γράμματα Λ. ΜΑΒΙΛΗΣ καὶ ἀποκάτω ἐπανόρθωσιν, ὅτι ἀπὸ τὴ «Λήθη» «τὸ ἀριστοῦργημα κλπ. κλπ. ἐγκώμια, παρελείφθη τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας».

Αὐτὸ προπάντω τὸν ἐπείραζε τρομερά. Καὶ ἀφοῦ δὲν εἶχε τοὺς αὐτουργοὺς τῆς «Ἀκροπόλεως» νὰ ξεθυμάνει, τᾶβαλε μαζί μου.

— Ἄκου δῶ, μού λέει μὲ σοβαρότητα. Ὅλοι ἐδῶ ξέρουν ὅτι οἱ γράφεις στὴν «Ἀκρόπολι». Μᾶς βλέπουνε μέρα νύχτα μαζί, ἀχάριστους. Τὶ θὰ εἰποῦνε; Βέβαια ὅτι οὐ τὰ τυλώνεις αὐτά!...

Προσπάθησα νὰ διαμαρτυρηθῶ. Ἀλλὰ ποῦ!

— Μοῦ κάνεις τὴ χάρη, ἂν μ' ἀγαπᾶς, νὰ γράψεις ἀμέσως στὴν «Ἀκρόπολι», νὰ μὴν ξανατυπώσουν τίποτε δικό μου.

Τὴν ἴδια ἡμέρα ἔγραψα τοῦ φίλου κ. Γαβριηλίδη. Στις 8 Αὐγούστου 1912 μού ἀπάντησε: «...Διατὶ ὁ κ. Μαβίλης ἀγρίεψε; Κρύβονται ἡ ὁμορφιῆς ἢ ποιητικῆς μέσα σὲ χαρέμια, ἀφοῦ φεύγουν ἀπὸ τὰ καρφία, ἀπὸ κάθε ἄνοιγμα καὶ πετοῦνε μὲ κάθε πνοὴν ἀνέμου; Ἄς ἐμποδίσῃ τοὺς ἀνέμους νὰ πνέουν...»

Τοῦ διάβασα τὸ γράμμα τοῦ Γαβριηλίδη. Κολακεμένος κάτω κρυφοχαμογέλασε.

*
**

Ὅταν ἀκόμη εἶχα τὴν ἀτυχία νὰ εἶμαι ἐπάλληλος μέσα στὸ δικαστικὸ συνάφι, ποὺ 90 στὰ 100 γυμνὸ ἀπὸ κάθε αἰσθηματικὴ ἀνατροφή παχύνεται ἀκόμη στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ μιὰ ξερὴ δικηγορικὴ, τίχα ἐπιστημονικὴ μόρφωση, ἀπὸ τὴν κλασικὴ ἡμιμάθειά καὶ φτωχαλαζονεῖα, στεφανομένη συχνότατα ἀπὸ καθολικὴ ἔλλειψη καὶ τῆς στοιχειωδέστερης ἀνθρωπιστικῆς ἀνατροφῆς; κ' ἐκινδύνευα νὰ χάσω τὸν ὅποιον ἀνθρωπισμὸ μου μέσα στὸ πνιγερὸ περιβάλλ-

λον του δικαστικού μανδρινισμού, που καλοκαθισμένος μάλιστα τότε στον άραμπά του παλαιοκομματικού Μολώχ καταδυναστεύει τον κοσμάκη, ένοσταύλησα τή συντροφιά του Μαβίλη και του έγραψα νάρθη μαζί του στην Κέρκυρα.

Πάνω σ' αυτό μου απάντησε μ' όλη την πίκρα, που έδοκίμαζε ή μεγάλη ψυχή του, όταν έβλεπε εκείνη την άθλιότητα ν' άσχημίζει την Ελλάδα.

«Κέρκυρα 7 'Ιουλίου 1904.

(στην Αθήνα)

«Αγαπητέ Πασαγιάννη!

«Μεγάλη έστάθηκε ή χαρά μου όταν εδιάβασα τὰ δύο γράμματά Σου έπειτα από τόσον καιρό σιωπής άκρας. Φαντάσου που σ' όλο αυτό το διάστημα δέν ήξευρα ούτε που βρίσκεσαι. Ο μόνος που κάτι μπορούσε νά μου πη για σένα ήταν ο άνθυπολ. του πεζικού φίλος κ. Μάρκου και μ' αυτόν σε συχομελετούσαμε. Έργα σου δέν έβλεπα νά βγαίνουν και άπορούσα άφου έγνώριζα πως ή φλέβα σου είναι πλούσια και δέ μπορούσε έτσι έξαφνα νά στερέψη. Άλληλογραφία δέν έχω με κανέναν και ο λόγος είναι ή έλεεινή ψυχική μου διάθεση προερχομένη από πολλά και διάφορα δυσάρεστα που είναι περιττό νά σου άραδιάσω εδώ τώρα. Κάποιοι παρεξήγησαν τή σιωπή μου και μ' έβρισαν και από φίλοι έγιναν όχτροί. Άλλοι, φυσικότερα, μ' εβαρέθηκαν, έσιώπησαν και αυτοί και στο τέλος θά με άπολημονήσουν τέλεια. Και στην εδώ άπομόνωσή μου έλειψε και ή παρηγοριά πως κάποιον υπάρχουν και άνθρωποι που με συλλογιούνται πως υπάρχω και έγώ. Από ποιόν νά μάθω λοιπόν τί γίνεται και που είσαι; Και νά, μου φτάνουν έπανωτά τὰ δύο σου αγαπημένα γράμματα νά μου άποδειξουν ότι μοναχά πως είσαι καλά και περιούσια, όχι μονοχά πως με θυμάσαι άκόμη, αλλά και πως επιθυμία σου είναι νάρθη; εδώ κοντά μου νά τὰ πούμε και νά τὰ πούμε. Στοχάσου τή χαρά μου!

«Κ' έγέλασα. Μά το γέλιο μου δέν ήτανε όλο από χαρά, όταν είδα και άγάλια, άγάλια άνανοήθηκα πως άλήθεια και καλά πιστεύεις πως είμαι καλός νά καταφέρω τέτοια θιαύματα. Σά να μου λες νά ξετοπίσω το φεγγάρι. Στον ανθρώπινο κόσμο υπάρχουν, φίλε μου, και σώματα άβαρη και ή περιφορά των άστέρων γίνεται χωρίς ούτε κατ' άπειροστημόριον νά παρεκκλίνουν γά χάρη εκείνων. Και είναι μόν άλήθεια πως έχω και έγώ έναν ψηφο και πως ή μονάδα είναι άπειρός μεγαλότερη από το μηδέν, αλλά οι άρμύδιτοι ξέρουν καλά που αυτόν τον ψηφο τον φυλάω γιά νά τον δώσω με κάποια ήδονή, στεϊρα ήδονή, στο πέττο (ήγουν στο στήθος) τής άχωραχτήριστης συμμορίας που ντροπιάζει την Ελλάδα μας!

«Μά έλα που θά ήταν μεγάλο πράγμα νάρθη; εδώ!

«Από τους τρεις μäs που μäs έγραψες, μοναχός ο Κεφαλληνός μπορεί νά κατορθώσει ό,τι είναι δυνατό νά κατορθωθεί. Και το μόνο που έγώ εδύνομον νά κάμω ήταν νά τον παρακαλέσω με όλη μου τήν καρδιά νά βάλη τὰ δυνάτά του. Μου πε που θά έξετάση άν είναι τίποτε δυσάρεσταιες μ' εκείνους που κατέχουν τὰ Ειρηνοδικεία τώρα. Γιά νάνα

εδώ σημαίνει πως έχουν ύποστήριξη και το πράγμα δέν το βλέπω εύκολο. Το Ντίνο δέν τον έβλεπα τρεις μήνες τώρα προχτές του δωκα το γράμμα σου' το ίδιο θά σου γράψω και αυτός. Άβαρης και αυτός και άν μεις οι δύο σε συστήσουμε, θαραπάηρες κάψο-Πασαγιάννη μου!

«Πως ο κ. Ζ. Παπαντωνίου ο όποιος χειροτονει με τόση ευκολία και βάρδους, και που χάρει τὰ πιστά του ιθύντορος και του άρμυδιωτάτου δέν σε χειροτονει και σένα ειρηνοδίκην Κερκύρας; ο νά έχόσαστε όλοι εδώ τί όραία που θά ήταν!

«Χαιρετίσματα στους φίλους και φιλά σε σένα.

ΑΟΡΕΝΤΣΟΣ.»

* * *

«Η τελευταία περικοπή του γράμματός του αυτού γιά τον αγαπητό μου Ζαχαρία Παπαντωνίου, αναφέρεται σ'ένα περίεργο ιστορικό, που μαζί με τόσα άλλα χαρακτηρίζει την άφάνταστη ημιοναποσύνη του Μαβίλη.

Στην εποχή τής «Τέχνης», που όλες οι Αθηναϊκές εφημερίδες μäs είχαν κηρύξει διωγμόν άμείλιχτο, με πύρινα άρθρα, με παρωδίες, με επιγράμματα αυτοσχέδια και μ' όλη τή δημοσιογραφικήν κακοπιστία και έπιπολαιότητα, ο φίλος μου Παπαντωνίου— ή μόνη άληθινή ποιητική φλέβα, παραστρατισμένη από άνάγκη μέσα στους δημοσιογράφους, που άποκλείστηκε άδικα τότε, κατά τή γνώμη μου, από τή διαλεχτή συντροφιά τής «Τέχνης»— άρχισυντάχτης του «Σκρίπ», έπήγε με το μέρος των δημοσιογράφων στην εναντίο μας πολεμική.

Στο ίδιο φύλλο κάποτε, στο «Σκρίπ»,— ήμιεπίσημο όργανο του κ. Γ. Θεοτόκη που έβασίλευε τότε—μαζί με άλλα είχε δημοσιευτεί μιá σαγλή και χυδαία παρωδία πάνω στο Κρητικό σονέτο του Μαβίλη «Excelsior!». Και δέν ξέρω πως, του είχε έντυπωθεί από τότε του Μαβίλη, ότι το άρθρο αυτό το είχε γράψει ο Παπαντωνίου, που φυσικά ευγενικός, δέ μπορούσε νάνα και στην πολεμική του χυδαίος.

«Έπειτα από χρόνια πολλά, ο Παπαντωνίου, άρχισυντάχτης άκόμη του «Σκρίπ», πρωτοήρθε στην Κέρκυρα, σταλμένος γιά ειδικήν ύπηρεσία από την εφημερίδα του. Έγνώρισε εδώ το Μαβίλη, ένθουσιάστηκε με τον ποιητή και με τὰ άσύγκριτα τὰ μάγια τής Γαρίτσας. Έγραψε ένα ποίημα «το Λιμάνι τής Γαρίτσας» και το άφιέρωσε στον ποιητή Μαβίλη, στο περιοδικό «Παναθήναια».

«Ο Μαβίλης έξαφνιαστηκε.

«Έπειτα, με τή μόνημ πάντοτε έντύπωση ότι ο Παπαντωνίου ήταν κι ο συντάχτης του παλιού εκείνου άρθρου γιά το «Excelsior!», όταν κάποτε ο ίδιος του μίλησε μ' ένθουσιασμό γιά τὰ σονέτα του, ο Μαβίλης τον έρώτησε κάπως χολεμένος:

— Είχατε πάντοτε τήν ίδια γνώμη;...

«Αργότερα όμως έπίστεψε, ότι το μικρό και προπάντων άσχημο εκείνο άρθρο, δέν ήμπορούσε νά είχε καμμιά σχέση ούτε

μέ τὸ καλλιτεχνικὸ γούστο, οὔτε μὲ τὴν ψυχικὴ εὐγένεια τοῦ Παπαντωνίου.

* *

Ἡ ἀγάπη του στὴν Κέρκυρα καὶ στὰ φυσικά της μάγια ἔφτανε σὲ μιὰν ἀληθινὴ λατρεία.

Στὶς συχνότατες, μακρινές μας πεζοπορεῖες στὰ βουνὰ καὶ στὰ ἀκρογιάλια της, ἐξεχείλιζε ἡ ὡραία, αἰσθαντικὴ ψυχὴ του ἀπὸ μιὰν εὐτυχία ἀλάλητη.

Ἡ χαρὰ του εἶταν ἄπειρη ὅταν ἄκουε μάλιστα διαλεχτοὺς ξένους νὰ διαλαλοῦν τὸ θαυμασμό τους γιὰ τοῦ ἡλιόχαρου νησιοῦ τὶς ὀμορφιές.

Θυμοῦμαι ἄξαρνα τὴν εὐχαρίστησή του, ἓνα δειλινό, ὅταν ἐγυρῖζαμε οἱ δύο μας, μὲ τὸν ἐνθουσιώδη φίλο κ. Βλάση Γαβριηλίδη ἀπὸ τὸ Γαστοῦρι.

Τὸ αὐτοκίνητο ἔτρεχε ἀνάμεσα σὲ παραδείσιους ἀτέλειωτους, καὶ ὁ Γαβριηλίδης, ἔξαλλος ἀπὸ αἰσθητικὴ ἀναγállιαση, ἐσηκωνόταν καθετόσο ὀρθὸς μὲς τὸ αὐτοκίνητο, γιὰ νὰ χορτάσει τὰ φευγάλα τοπία.

Κάποτε σὰν κορύφωμα τοῦ θαυμασμοῦ του μᾶς εἶπε:

— Ἔνα μῆνα τὸ χρόνο ἔπρεπε νὰρχονται ἐδῶ, νὰ περνοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ποιητὰ καὶ λογογράφοι.

Ἡ αἰσθηματικὴ του εἰλικρίνεια ἐχώρισε στὸ Μαβίλη μιὰ τέτια ἱκανοποίηση, ποὺ οὔτε θὰ τὴν ὑποψιάστηκε ποτὲ ὁ αἰσθαντικὸς φίλος δημοσιογράφος.

* *

Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα 16 Μαΐου 1911, βουλευτὴς τότε, μοῦ ἔγραφε στὴ Ζάκυνθο:

«...Κανένας περισσότερο ἀπὸ μένα δὲ θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἐπιθυμία Σου, γιατί εἶναι καὶ ἐπιθυμία μου, νὰ περνοῦσαμε μαζί τὰ ἔσπερα¹ χρόνια μου.

«...Ἐνοστάλησα τὴν Κέρκυρα μολονότι ὁ κόσμος ἐδῶ μὲ καλοδέχτηκε πολὺ, ἔξιν ἀπὸ τοὺς δημοτικιστὰδες καὶ τὲς δημοτικίστρες καὶ ὁ ἄλλος κόσμος. Λαχταρῶ ὅμως πρᾶσινάδα χορηγίατικὴ καὶ γλύκα νιχτερινή τῆς Σπυριανᾶς. Τὴν Κέρκυρά μου μὲ ὅλα της τὰ καμάρια πόσο τὴν ἐπεθύμησα!»

* *

Καὶ ὅμως!

Μπορῶ νὰ εἰπῶ ἀσφάλτα ὅτι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος στὴν Κέρκυρα ὁ Μαβίλης εἶταν ἀγνωστος.

Πάνω σ'αὐτὴ τὴν πικρὴ ἀλήθεια θὰ εἶχα πολλὰ χαρακτηριστικά νὰ σημειώσω.

Γιὰ τὴν ὥρα περιορίζομαι σ'αὐτό.

Ἄσταν ἡ Ἱταλικὴ «Tribuna» εἶχε ἀναγράψει στὴν ἀρχὴ τοῦ τρωινοῦ πολέμου ὅτι «ὁ ποιητὴς Μαβίλης κατατάχτηκε λοχαγὸς

¹ Ἡ ἐπιθυμία του ἔγινε μὴ πολὺ πρὸ γλυγορότερα ἀπὸ ὅτι ἔστοχαζόμαστε καὶ οἱ δύο!

στὸ σῶμα τοῦ Γαριβάλδη», ὁ κ. Ἄ. Ἰ., γνωστὸς κάπως ἱστοριογράφος καὶ δημοσιολόγος, μὲ ἐρώτησε ξαφνισμένος, σὰ νὰ εἶχε σκάσει ἀστροπελέκι ἀνάμεσα στὰ πόδια του:

— Μὰ εἶναι ποιητὴς ὁ Μαβίλης;...

Ὁ ἀγαθὸς Κερκυραῖος συχνὰ συναναστράφη, συχνὰ ἴσως καὶ ἀποθαύμασε, ἂν εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὴν ἀποθαυμάσει, τὴν ἠθικὴ ὑπεροχὴ τοῦ Μαβίλη. Καὶ ὅμως ἐρωτοῦσε.

— Εἶναι ποιητὴς;

Τὴν ἐρώτησή του αὐτὴ, πολὺ φυσικὴ γιὰ μένα, ἔτυχε νὰ τὴν ἀκούσει μαζί μου καθισμένος ἓνας περαστικὸς Ἀθηναῖος δημοσιογράφος, ὁ κ. Μ., ποὺ ἤξερε κάπως τὸ Μαβίλη. Καὶ φυσικὰ τοῦ ἔκαμε ἄμετρη ἐκπλήξη. Προπάντω γιὰ τὸ πρόσωπο ποὺ τὴ διατύπωσε.

Δὲν ἤμποροῦσε βέβαια νὰ τὸ χωνέψει ὁ ἀγαθὸς Μ. ὅτι ἓνας Κερκυραῖος ἱστοριογράφος, ὀπωσδήποτε λόγιος, intellectuel τελospάντων, ποὺ ἔβλεπε ἀπὸ μικρὸ παιδί καὶ παρακολουθοῦσε ἀπὸ κοντὰ τὸν Μαβίλη, εὐρισκότουν ἀληθινὰ σὲ τόσο τυφλὴ ἄγνοια καὶ ἀπορία, ὥστε νὰ ἐπιτρέψει στὸν ἑαυτὸ του μιὰ τέτιαν ἐρώτηση. Ἄνοιξε διὰπλατὰ τὰ μάτια του καὶ αὐτὸς τώρα μὲ διπλάσιαν ἀπορία ἐχαμογέλασε δύσπιστα, κ'ἔδωσε τὴν ἐξηγήση, ποὺ μόνη μποροῦσε νὰ δώσει:

— Ἄ, κύριε Ἰ...! κάτι προσωπικὰ θᾶχτε μὲ τὸν κ. Μαβίλη!...

Κάθε ἄλλο! Ὁ κ. Ἰ. εἶχε πολλὴ μάλιστα γνωριμιὰ καὶ συχνὰ μὲ τὸν ποιητὴ συναντήματα.

Καὶ ὅμως!

* *

Ἔνα χαριτωμένο γράμμα του ἀκόμα ποὺ δείχνει ὅλη τὴν τρυφερότητά του γιὰ τὴν Κέρκυρα.

Στὰ 1904 ἐπέρασα ἀπὸ τὴν Ἰθάκη στὴν Κέρκυρα—ὁ Μαβίλης εἶχε γεννηθεῖ στὴν Ἰθάκη, ὅπου ὑπηρετοῦσε ὁ πατέρας του δικαστὴς—καὶ ἔμεινα 5—6 μῆνες στὴν ἐξοχὴ Ἁγιοὶ Δούλοι.

Πρὶν πάω νὰ ἀσκητέψω στοὺς Ἁγίους Δούλους, ἐπέρασα μὲ τὸν Ποιητὴ στὴν Κέρκυρα μέρες ἀλησμόνητες, ὅπως ὅλες μὲ τὴ χρυσὴ του συντροφιά.

Σὲ μιὰ ἐκδρομὴ μας στὶς Μπενίτσες μ' ἐνθουσίασε μιὰ ἀρχαῖκὴ λιτανεία ἀπὸ πλαστικώτατες χωριατοπούλες, ποὺ ἐγύριζαν ἀπὸ τὴν πηγὴ ὀρθόκορμες καὶ βεργολύγερές μὲ τὰ λαγίγια στὸ κεφάλι.

Ἄσταν ἐπὶ τὸν Ἁγίους Δούλους τοῦ ἔγραφα ἄλλους θαυμασμοὺς γιὰ τὰ μοναδικὰ ἐκεῖ τοπία. Ὅλα τὰ λειβάδια μυροκοποῦσαν ἀπὸ ἄγρια γιούλια καὶ ἡ ἀδερφή μου, ποὺ τὴν εἶχα μαζί μου στὸ ἐρημητήρι μου ἐκεῖ, ξετρελλαμένη ἀπὸ κάτι παραξένες χρυσοπεταλοῦδες, δὲν ἔκανε ἄλλο παρὰ νὰ τὶς κνηγάει ὅλη μέρα στὰ λειβάδια.

¹ Καὶ ὅμως ὁ κ. Ἄ. Ἰ. εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀεγροτοτέρους τῶν ἐν Κερκύρα φιλολόγων, ἐν τῇ συναναστροφῇ τῶν ὁποίων διήχθη τὰς ἡμέρας του ὁ Μαβίλης, ὅπως θέλει ὁ φίλος κ. Ἀνδρεάδης ποὺ βιογράφησε τελευταῖα τὸν ποιητὴ: («Παναθηναῖα» 293—294 σελ. 71.)

Ὁ Ποιητὴς μου ἔγραψε τότε :

«Κέρκυρα Πέμπτη 28 Ὀκτωβρίου 1904

« Ἀγαπημένε μου Κώστα!

«Τὸ γράμμα Σου τὸ γεμάτο θιμάγμα καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν τόπο μου καὶ γιὰ τὸ περιεχόμενό του δὲν τὸ ἔλαβα παρὰ ἐχτὲς Τετράδη, γιατί Δευτέρα δὲν ἔρχεται ταχυδρομεῖο.

«Δὲ χρειάζεται νὰ σοῦ πῶ τὴ χαρὰ τοῦ αἰσθάνομαι βλέποντάς Σε εὐχαριστημένον ἐκεῖ πού εἶσαι. Ἐφοβούμουν αἰσθάνομαι μήπως ἡ ἐνθύμηση τῆς Μπενίτσας δὲν ἦθε σ' ἀφήσει νὰ κρίνης δίχως προκατάληψη τὰ ἄλλα προϊόντα πού ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἁγίων Δούλων ἔχει σκορπίσει ἀμέτρητα καὶ κάτω ἀπὸ τὴ δικαιοδοσία Σου!

«Σὲ εἰδοποιῶ (ἢ καθὼς συχνὰ θάκουσῃς σὲ ἰδιοποιῶ) πῶς ἡ ὀφαιώτατη κοπέλλα πού μου περιγράφεις καὶ πού σ'έκαμε νὰ ξεχάσῃς τὸ Ὑδραγωγεῖο, τὸ ὁποῖον συσσωρεύεται¹ τόση ὁμορφιά, εἶναι ξαδέσφη τοῦ Ἀντρέα τοῦ Κεφαλληνοῦ.

«Λοιπὸν προσοχή! Καὶ ἂν μ' αὐτὴνε προσοχή, ἀλλὰ μὲ ὄλες καὶ μὲ ὄλα. Ὅχι μοναχὰ μὲ τὲς πεταλοῦδες!...

«Πρὸ πάντων νὰ προσέχῃς μὴ κολλήσῃς τὸ νόσημα τοῦ προκατόχου σου² νὰ κάμῃς μάλιστα ὅτι μπορεῖς γιὰ νὰ δείξῃς πῶς δὲν τ' ἔχεις.

«Καταλαβαίνω ὅτι κιντυνεύεις ἔτσι νὰ φαίνεσαι Εἰρηνοδόχης Ὅρους ὑπὸ ὄρους³ ἀλλὰ σὺλλογισσον, μέμνησο Φολεγιάνδρου²) καὶ σκέψου πού Εἰρηνοδικεῖο μὲ τέτοιο βιζαβί δὲ βρίσκεται στὸν κόσμῳ τοῦτον ἄλλο. Ἐπειτα λυπήσου κ' ἐμὰς πού ἐλπίζομε νὰληθῆναι τὸ λεγόμενον γιὰ τὸ νερό τοῦ Καρδαζιοῦ καὶ νὰ μὴ μᾶς ξαναφύγῃς αἰεὶ ἀφοῦ τὸ ἦπες.

«Σοῦ συσταίνω πολὺ καὶ πάλι νὰ μὴν ἐπιτρέψῃς νὰ φονεύωνται ἀδίκως οἱ ἀδελφοὶ μας πεταλοῦδες. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον Σοῦ στέγνω 47 ἀριθ. τῶν «Παναθηναίων» πού ἐμπόρεσα νὰ μαζώξω καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ παρουσιάσῃς εἰς τὴ δεσποινίδα ἀδερφή Σου τὰ σεβίσματά μου καὶ νὰ τῆς δῆνῃ ἓνα φυλλάδιο τὴν ἡμέρα νὰ διαβάξῃ μὴ τὴ ἰδῆ ὄλα μὲ μᾶς καὶ ἀρχίσῃ γλήγορα τὴν ἀπάνθρωπη καταστροφή πού ἔερχομε!

Σὲ ἀσπάζομαι
ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ.»

Κάποιος ἐκδότης γνωστοῦ Ἀθηναϊκοῦ Ἡμερολογίου τὸ περασμένο καλοκαίρι, στέλνοντάς του ἓνα χρυσοδεμένο παλιὸν τόμο ἀπ' αὐτό, τοῦ ἔγραψε καὶ τοῦ ζητοῦσε τὴ συνεργασία του γιὰ

¹ Πάνω ἀπὸ τὸ γραφικὸ χωριὸ Μπενίτσας, σὲ μιὰ καταποσίνη ρηματιὰ γεμάτη ὁμορφίεσ καὶ μάγια, βρίσκεται τὸ Ὑδραγωγεῖο τῆς Κέρκυρας. Ἐκεῖ εἴχαμε βρεῖ τὸν ἐπιστάτη καὶ φύλακα, πού γιὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήσῃ ὁ ἄμοιρος, ἔβαλε σ' ἐνέργεια ὄλες τῆς γιορτινῆς του Ἑλληνιστοῦσες² «τὸ ὁποῖον καὶ τὸ ὁποῖον» «τὸ ὁποῖον συσσωρεύεται τὸ νερό» καὶ ἄλλα παρόμοια. Αὐτὸν τὸν τύπο θέλησε νὰ μοῦ θυμίσει ὁ Ποιητὴς μὲ τὴν κομικὴ φράση του.

² Μιὰ φορὰ μὲ εἶχαν ἐξορίσει ἀπὸ τὸ Σουλζαστροσὸ στὴ Φολεγιάνδρου, γιατί δὲν ἄκουσα ἓνα γάλοιο βουλευτὴ Χριστόπουλο, ἀπὸ κείνα τοῦ παλαιοκομματισμοῦ τὰ παστρικά τσανακία, πού μοῦ ζητοῦσε. ἔτσι τὸ θέλω, νὰ προτινῶ τὴν πόρην ἐνὸς φτωχοῦ δικαστικοῦ κλητῆρα μὲ ἑφτά παιδιὰ, χωρὶς νῆζω χαμμά ἀφορμὴν ἡμερησιακή. Αὐτὴ τὴν περιπέτειά μου ὑπόνοι.

τὸν τόμο τοῦ 1913. Ἐνα γράμμα γεμάτο μελοδραματικὸς θωμασμούς, ἐπιφωνήματα, κολακείες, σὲ μιὰ νερόβραστη, ζητημένη, ἀνάλατη ὑπερκαθαρεύουσα, πού εἶταν γιὰ γέλια.

Ὁ Μαβίλης, ὅπως ἐσυνήθιζε κάθε φορὰ πού λάβαινε τέτοια κομικὰ γράμματα, ἢ ἄλλα μὲ κάποια φιλολογικὴ σημασία, μοῦ τ' ὄφρε τὸ βράδι στὴν ἀγαπημένη μας καθεβραδυνὴ συνάντησι, στὴ μπύρα.

Ἐπεράσαμε φαιδρότατες στιγμὲς μὲ τὴ συντροφιά τοῦ γραμματοκάπηλου καθαρευουσιάνου, καὶ ὕστερα, θυμοῦμαι, γιὰ πολὺν καιρὸ παίζοντας ξαναθυμούμαστε κάθε τόσο παροϊμακὰ τὴν ὕστερη φράση ἀπὸ τὸ περίεργο ἐκεῖνο γράμμα :

— «Ἐπὶ τῇ γοήτιδι ἐλπίδι...»

***

Οἱ πιὸ μακρυνοὶ πατρικοὶ του πρόγονοι κατεβήκανε ἀπὸ τὴν Ἰσπανία.

Ἄλλὰ ὁ Μαβίλης ἔκλεινε στὴ μεγάλη ψυχὴ του τὴν Ἑλλάδα ὅλη μὲ ἓνα ὄφαιον σφιχταγκάλιασμα—τὸ θεῖο σφιχταγκάλιασμα πού τὸν ἐδίδασκε ἡ παράδοση τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Πολυλά, τῶν δύο μεγάλων του διδασκάλων.

Γιὰ τοῦτο αἰσθανότου μὲσα του νὰ λαχταράει κάθε εἶδος μεγαλείου.

Μὲ τὸν παιδικὸ του φίλο καὶ ὁμοιδεάτη, πού ἔζησαν χρόνια στὴ Γερμανία σπουδάζοντας, τὸν ἀγαπημένο μου Ἀνδρέα Κεφαλληνό, ὅταν μᾶς ἦρθε τὸ τρομερὸ τὸ μήνυμα¹ τοῦ τραγικοῦ του θανάτου, σκυμμένοι περπατώντας μὲ τὴ θλίψη μας στὰ φωτεινὰ ἀκρογιάλια τῆς Γαρίτσας, ἐμελετοῦσαμε τὸ ἀφταστο μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς του.

Ἀνατρέχοντας στὴ μακρινὴ ξενωτικὴ καταγωγή τῶν πατρικῶν του προγόνων ὁ Κεφαλληνός μοῦ ἔλεγε, μὲ θωμασμὸ καὶ ὑπερηφάνεια γιὰ τὸν ἀσύγκριτο φίλο μας :

— Τί δύναμη κι αὐτὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ!...

Τί δύναμη ἀλήθεια!

***

Ὅσοι παρακολουθοῦνε μὲ κάποιο ἐνδιαφέρον τὴ λογοτεχνικὴ μας κίνηση θὰ θυμοῦνται βέβαια τὴν ἀρνητικὴ συγκίνηση, τὸ λυσσασμένο θόρυβο καὶ τὴν εὐκολὴ πολεμικὴ τοῦ δρόμου, πού ἐγέννησε ἡ ἐμφάνιση τοῦ περιοδικοῦ «Τέχνη» στοὺς κύκλους τῆς δημοσιογραφικῆς ρουτίνας, σὲ μιὰ συμφωνία ὀργαστικῆς κραιπάλης, πού ἡ προστυχία μὲ τὴ συκοφαντία ἀδερφωμένες δὲν ἐστάθησαν τὰ μόνα τους προτερήματα.

Τὸ πρωτοφανέρωτο, ἀποκλειστικὰ στὴ δημοτικὴ, χωρὶς ὅμως περιορισμούς καὶ δογματισμούς στὴ χεῖρη τῆς, λογοτεχνικὸ ὄργανο, δὲν εἶταν γιὰ τὴ γλωσσικὴ μορφή του μόνον πού ἐσυντάραξε γιὰ

¹ Ὁ φίλος κ. Κώστας Ζαβιτσιάνος, πρόεδρος τῆς Βουλῆς, ἔκαμε τὸ θλιβερὸ φιλικὸ χρέος νὰ μοῦ πρωτοτηλεγραφήσῃ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα τὴν ἀνεπάντοχη καταστροφή: «Μαβίλης δυστυχῶς ἐφονεύθη. Ἀναγγεῖλατε καταλλήλως ἀδελφὴν του. Ταύτην στιγμὴν τηλεγραφῶ τραυματισμόν.»

ένα ολόκληρο χρόνο, τὰ βυλτονέρια τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοσιογραφικῆς γραμματοθάλασσας.

Ἔνας ὄμιλος καθαρὰ λογοτεχνικός, ἐμπνεόμενος ἀπὸ κάποια ἰδανικά, ποῦ δὲ μιλοῦν καὶ πολὺ στὶς χαρὲς τοῦ ὄχλου, ἐβλάθηκε νὰ χτίσει παρὰμερα ἓνα ναὸ ἢ ἓνα σπιτάκι, μὲ ὅλες τὸν ἔστω τὶς ἀτέλειες, γιὰ νὰ στεγάσει τὴν αὐτοσυντήρησιν ἢ τὴν αὐτοτέλειά του.

Ἐγκλημα θανάσιμο!

Τὸ ξεχώρισμα αὐτὸ—ἓνας ἱστορικός σταθμὸς γιὰ τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία—ἔδωσε τὸ σύνθημα σὲ μιὰ πολεμικὴ, ποῦ τὸ πάθος ἔξετόπισε κάθε λογικὴ καὶ κάθε εὐπρέπεια ἀπὸ τὶς στήλες τῶν ἑφημερίδων τῆς Ἀθήνας, γιὰ ἓνα ολόκληρο χρόνο, ὅσο ἔζησε τὸ περιοδικό.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχαμε, φυσικά, συχνότερη ἀλληλογραφία μὲ τὸ Μαβίλη. Εἶπε δεῖξει, ἢ μοῦ φάνηκε ἐμένα ὅτι εἶχε δεῖξει, κάποια ἀποκαρδιώσιον, ἀηδιασμένον ἀπὸ τὰ ἀκατάπαυτα ἀλυχτήματα τῶν ἑφημερίδων καὶ εἶχα προσπαθῆσει νὰ τὸν ἐνθαρρύνω σὲ κάποιο γράμμα μου.

Καὶ αὐτὸς μοῦ ἀπάντησε κάπως πειραγμένος.

Κέρκυρα Τετράδι βράδι (1908). —
(στὴν Ἀθήνα)

«Φίλιπτε Πασαγιάννη!

«Μπράβο! Νὰ μὴ τὸ ξέρω νὰ σὲ πάρω μαζί μου πέρσι στὸν πόλεμον, ἀφ' οὗ φωνάζεις τόσο ἀρειμάνια τὰ παραγγέλματα καὶ ξέρεις καὶ ἐνθαρρύνεις τόσο καλά τοὺς δειλοὺς. Πιστεύω ποῦ ἂν εἶχα ἓνα σάν κ' ἐσὲ κοντά μου δὲ θὰ μοῦ φεύγανε τόσοι. Κρίμα ποῦ δὲ σ' ἔχω τοῦλάχιστον ἐδῶ γιὰ νὰ μ' ἐνθαρρύνῃς καὶ μένα, ἀφ' οὗ καθὼς νομίζεις ἐδείλασα κ' ἐγώ.

«Μοῦ ἐπιτρέπεις μοναχὰ νὰ σοῦ παρατηρήσω φιλικώτατα πὼς ἡ ἀπελπισία μου ἀναφέρεται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν συνδρομητῶν. Γιατί δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς μας βέβαια νὰ σταματήσουμε ἔπειτα ἀπὸ δώδεκα ἀριθμοὺς. Δὲν ἤξεροι ἂν σοῦ εἶπα ἐσὲ καὶ τοῦ κ. Χατζόπουλου ὅτι μόνος μου θὰ μπορούσα νὰ βρῶ 50 συνδρομητὰς. Ἄν τὸ εἶπα σὲ σένα θὰ ἐννοοῦσα βέβαια πὼς θὰ τοὺς εὔρισκα ἂν τὸ περιοδικὸ καθὼς ἐλπίζαμε τότε ἤθελε τυπωθῆ ἐδῶ. Τοῦ κ. Χατζόπουλου εἶπαμε μαζί μὲ τὸν Κολοσοῦρον πὼς εἰς ὅλη τὴν Ἑπτανήσο μπορεῖ νὰ βρῆ κανεὶς τοῦλάχιστον 50. Καὶ τὸ πιστεῖται ἀλήθεια. Μὰ βάλε ποῦ ὁ Καλοσοῦρος ἐπῆγε νὰ σπουδάσῃ ἀναρχία στὴ Γενεύη¹ ποῦ ὁ φίλος μου Παραμυθιώτης εἶναι 5—6 μῆνες στὸ Λονδίνο καὶ ποιὸς ξέρει τότε θὰ γυρίσῃ ποῦ ὁ Ντίνος ὁ Θεοτόκης ἐκλείσθησε τώρα ἀπὸ μῆνες στὴν ἔξοχὴ καὶ δὲν ἐπάτησε οὔτε στὴ Χώρα, ὥστε γιὰ μένα εἶναι καθὼς νὰ ἦτανε στὴν Ἀθήνα καὶ γιὰ τὸ περιοδικὸ εἶναι σὰ νάτανε στὸ Ζανζιβάρ ποῦ ὁ Κεφαλληνὸς δὲ γνοιάζεται ποῦ ὁ Μαρκοῦς ἐπῆγε νὰ κατηχηθῆ στὴν

¹ Εἶπε σταλθῆ μὲ ἐκπαιδευτικὴ ἀποστολὴ ἀπὸ τὸ Μοτσενίγιο κληροδότημα, ὅπου καὶ πέθανε. Στὴ θέσιν του ὁ Μαβίλης εἶχε προτείνει νὰ πάροντ τὸν ποιητὴ Ἰω. Γρυτάρη μὰ δὲν εἰσακούστησε κ' εἶχε ἀγαναχτήσει πολὺ ὅταν ἐπροτίμησαν κάποιον ἀνίδεον ρασοφόρον.

Ἀθήνα ἀπὸ τοὺς ἐχτροὺς μας καὶ μπορεῖς νὰ καταλάβῃς ἂν ἐγὼ καὶ ὁ Χρυσομάλλης (ποῦ νὰ βλέπανε τὸ ψηλὸ καπέλλο του οἱ σκόλοι τῶν Ἀθηνοῶν!) μπορούμε νὰ κἀνοῖμε περισσότερο ἀπ' ὅτι κἀνοῖμε.

«Καὶ ποιὸς ἐπερίμενε κίβλας τόση λύσσα ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους; Αὐτὸς ποῦ εἶπε πὼς θὰ τραβοῦσε τὸ αὐτὶ τοῦ ποιητῆ ἂν τὸν ἤξερε, τώρα ποῦ ξέρει πὼς εἶμαι ἐγὼ πάσχει ἀπὸ χρονίαν διάρροϊαν ἀλλὰ τί μ' ὀφελεῖ; Συνδρομητῆς δὲ θὰ γίνῃ βέβαια.

«Ποιὸς ἐπερίμενε πὼς ὁ Παπα-Βούλγαρης² θὰ ἀρηθῆ; Καὶ ὁ ἀδερφὸς τοῦ Κογεβίνα ποῦ εἶναι καὶ αὐτὸς ποιητῆς, σάν κ' ἐμένα, ἀλλὰ ποιητῆς; Εἶπε τὸ ὄχι τοῦ Χρυσομάλλη μπροστά μου!

«Αὐτὸ μὲ πειράζει ποῦ δὲ βλέπω νὰ ἦναι ἀσφαλισμένος ὁ δέφτερος χρόνος καὶ μὲ λυπεῖ ποῦ δὲν εἶναι ὅλοι ἐνομιμένοι ὅπως ἔπρεπε. Ἄν ἦσαν ἐνομιμένοι θὰ ἦμουν ἡσυχώτερος γιὰ τὸ περιοδικό.

«Ὅσα γιὰ τὴν ταραχὴ ποῦ δείχνω γιὰ τὰ σοветάκια μου τὰ δημοσιευμένα αὐτὰ θὰ τὴν εἶχα πάντοτε γιατί εἶναι φυσικὸ μου. Δυστυχῶς δὲν ἔχω καμμία πεποίθησιον στὴν ἀξία τους, καὶ νὰ τὰ βλέπω δημοσιευμένα καὶ φτυσμένα μοῦ τινάζει ὄχι λίγο τὸ νεβρικό μου σύστημα. Καὶ ὅταν ἐδημοσίεωσα στὰ πρῶτα χρόνια κἀτι μὲ ψευδώνυμο καὶ ἐμαθητευότανε πὼς ἦταν δικό μου, μοῦ ἐρχόνταν ἢ θέρμη γιὰ μέρες. Ἀλλὰ αὐτὸ μόνον λίγη πολυλογία θὰ ἔχη ὡς ἀποτελέσμα στὴν ἀλληλογραφία μας καὶ ἀπὸ τώρα σὲ ἐκλέγω ἐπισήμως ὡς δέφτερον θῆμα μου (ὁ κ. Χατζόπουλος εἶναι τὸ πρῶτο.)

«Καθὼς ὑποσχέθηκα ὅμως θὰ στέγνω ταχτικά ἓνα τὸ μῆνα ἀφ' οὗ τὰ δέχεστε καὶ τὰ ἀνέχεστε!»

«Ἐλησμώνησα νὰ σὰς ἐρωτήσω τί γίνεται ὁ Μάνος; Δὲ θὰ μπορούσε κ' ἢ ἀφεντιά του νὰ τὸ ὑποστηρίξῃ ἢ ἐπῆγε καὶ ἀφ' οὗ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Ἀνδρέε εἰς τὸν βόρειον πόλον;

«Νὰ στείλετε εἰς τὸν Professore Canna εἰς τὴν Παβία ἓνα ἀντίτυπο. Εἶναι θαυμαστής τοῦ Σολωμοῦ κ' ἔγραψε πέρσι ἓνα ὡραιότατο φυλλάδιον ἐξυμνῶντας τὸ Σολωμὸ καὶ τὰ ἔργα του.

«Ἐδῶσα καὶ τοῦ Κονεμένου καὶ μοῦπε πὼς ἔστειλε στὴν Κεφαλλονία καὶ στὴ Λευκάδα. Νὰ ἴδωμε!

«Πόσο ἐπιθυμοῦσα, καυμένη, νάμαι κ' ἐγὼ μαζί σας! Δὲν ἤξερες τί πάει νὰ πῆ νάσαι μόνος καὶ νὰ μὴ μπορῆς νὰ ξεθυμάνῃς! Εἶναι περιττὸ νὰ σοῦ τὸ λέω. Δὲ φαντάζεσαι πόσο μ' ἐνθουσιάζει ὁ ἀγῶνας μας καὶ πόσο μὲ ἀηδιάζουν οἱ ἀντίπαλοί μας. Δὲν εἶναι ἀντίπαλοι αὐτοὶ εἶναι ζάμπες σιχαμερές. Μὲ ποιόνε νὰ παλαίσις;

«Ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ σοῦ πῶ κουράγιο; Εἶπαμε ποῦ φωνάζεις καλύτερα ἀπὸ μένα καὶ σὲ συγχάιρω.

Ὁ φίλος σου
ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ.»

¹ Ὁ καθηγητῆς καὶ λογογράφος κ. Χρυσομάλλης συνήθιζε νὰ φορεῖ πάντα ψηλὸ γυαλιστερό καπέλλο ὁ Μαβίλης φαντάστηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ, τί θὰ τράβασε τὸ ψηλὸ του καπέλλο ἀπὸ τοὺς δημοσιογράφους τῆς Ἀθήνας, ποῦ μὰς πολεμοῦσαν σὰ σκυλιά, ἂν τὸ βλεπαν.

² Ὁ Στεφελίδης τῆς παλαιᾶς «Ἐστίας».

³ Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὑπόθεσίν του, ποῦ τὴν ἐκράτησε, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη του, ὡς τὸ τέλος τῆς «Τέχνης», καὶ ἀπὸ ὅλο του τὸ γράμμα αὐτό, κάθε ἄλλο βγαίνει παρὰ ἐκεῖνο ποῦ θέλει νὰ βεβαιώσῃ ὁ κ. Ἀνδρεάδης («Παναθηναϊκὰ» ἀριθ. 293 - 294 σελ. 71 στίχ. Β'. ὑποσημείωσις).

* *

Ἄγαθός, γλυκός, εὐγενικός πάντα, γαλήνιος, ἄκακος σὺν παιδίαι.

Καὶ ὅσο ἀηδίαζε καὶ καταφρονοῦσε μὲ ἀσυγκράτητην ὀρμὴν κάποτε τὴν ἀστική ἡμιμάθεια καὶ στενοκεφαλιά, τὴν κομπαστική φτωχαλαζονεῖα τῶν ψευτοαρχόντων, τόσο ἡμερὸς, συγκαταβατικὸς καὶ καλόβουλος ἐφερνότουσαν στὴν ἀπλή καὶ ἀνεπιτήδευτη προσέγγιση τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, μάλιστα τῶν ἀγροτικῶν.

* *

Μὲ ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ μπορῶ νὰ βεβαιώσω δὺὸ χαρακτηριστικά του ἐπεισόδια.

Στὸ σπίτι του, ποὺ κατοικοῦσε μὲ τὴν ἀγαπημένη του ἀδερφή, σὲ κεντρικὸ ἐδῶ μέρος, εἶχε νοικιάσει τὸ ἰσόγειο πάτωμα κάποτε σὲ ἕναν ἐργατικὸν ἄνθρωπο οἰκογενειάρχην.

Αὐτὸς εἶχε τὸ ἀτύχημα, φαίνεται, νὰ μὴ βρῖσκει ἐργασία γιὰ κάμποσον καιρὸ. Μπορεῖ καὶ νὰ μὴν τοῦ πολυᾶρесе ἡ δουλειά. Ἴσως καὶ νὰ μὴν τὴν πολυζητοῦσε γιὰ νὰ τὴν εὔρει.

Πέρασε ὁ πρῶτος μῆνας.

Στὸ τέλος τοῦ μηνὸς ντροπαλὸς ταπεινὸς ὁ καλὸς μας ὁ νοικάρης πῆγε στὸν ποιητὴ.

— Σιὸρ Λορέντσο μου, τοῦ λέει, ἀνεδουλειά μᾶς πλάκωσε... Δὲ βρῆκα ἐργασία, βλέπεις... Μὲ συμπαθᾶς κιόλα!... Νὰ μὲ ὑπομονέψεις ὡς τὸν ἄλλο μῆνα... Θὰ πιάσω δουλειά καὶ θὰ σοῦ τὸ φέρω τὸ νοίκι...

— Καλά, παιδί μου, δὲ σὲ στενοχωρεῖ κανεὶς! τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Μαβίλης μὲ τὴν ἀσυνόριστην καλοσύνη του.

Τὸν ἄλλο μῆνα, τὸ ἴδιο. Ἄνεδουλειά καὶ τεμπελιά. Καὶ νοίκι τίποτα!

Πέρασαν ἔτσι κάπου 5—6 μῆνες.

Εἶδε καὶ ἀπόειδε ὁ Μαβίλης ὅτι δὲν εἶχε νὰ πάρει τίποτε ἐπῆρε τὴν ἀπόφαση καὶ τὸν ἄφινε νὰ κάθεται, χωρὶς νὰ πληρώνει τὸ νοίκι καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἐνοχλεῖ.

Μὰ ὁ καλὸς ὁ νοικάρης ἐβαρέθηκε νὰ κάθεται ἀπλήρωτα. Καὶ ἀποφάσισε νὰ ἀλλάξει κατοικία.

Μιὰ καὶ δὺὸ πᾶει στὸν Ποιητὴ. Ντροπαλός, ταπεινός, σὰ βρεγμένη γάττα.

— Σιὸρ Λορέντσο μου, νὰ μὲ συμπαθᾶς, ποὺ δὲν ἀξιώθηκα ἀκόμη γιὰ κεῖνα τὰ νοίκια τόσοι μῆνες τώρα... Μὰ ξέρεις, ἀφέντη, τώρα ἐπίασα δουλειά καὶ ἀποφάσισα νὰ ἀλλάξω σπίτι... πὺὸ οικονομικό... Θὰ δουλέψω, μὰ τὸν Ἅγιο, καὶ θὰ σ' τὰ φέρω, ἀφεντάκη μου, κ' ἐγνοῖα σου!... Μόνε νὰ κάμεις ὑπομονὴ ὡς ποὺ νὰ στρώσει ἡ δουλειά μου... Ἐτσι νᾶσαι καλά!...

Ὁ Μαβίλης δὲν ἔχασε οὔτε τότε τὴν ὑπομονὴ του.

— Καλά, παιδί μου, ἐγὼ δὲ σὲ στενοχώρησα... Πήγαινε στὸ καλὸ καὶ ἂν εἶσαι τίμιος ἄνθρωπος θὰ θυμηθεῖς τὴν ὑποχρέωσή σου!...

Ὁ καλὸς ὁ νοικάρης ἀναλύθηκε σ'εὐκόλες αἰσθηματολογίες εὐγνωμοσύνης κλπ.

Ἄλλὰ πρὶν νὰ ἀποχαιρετήσῃ τὸν μεγαλόκορδο τὸν νοικάρη του, ποὺ τὸν ἐφιλοξένησε ἀπλήρωτα τόσοι μῆνες, ἔκρινε σκόπιμο νὰ τοῦ ζητήσῃ μιὰ τελευταία ἀκόμη χάρη. Μιὰ μικρὴ χάρη ἀκόμη, τσοηδιά.

— Σιὸρ-Λορέντσο μου, ἀφεντάκη μου, νὰ μοῦ κάμεις ἀκόμη ἕνα καλὸ, καὶ ὁ Θεὸς θὰ σοῦ τὸ πληρώσει...

Ὁ Μαβίλης ἐστενοχωρέθηκε.

— Τί θέλεις ἀκόμη;

— Ἐπίασα ποὺ λές, τὸ σπίτι τοῦ Σιὸρ-Πιέρη...

Ὁ Μαβίλης ἔχανε τώρα τὴν ὑπομονὴ του.

— Καὶ τί μπαίνω ἐγώ;

— Ἄν λάχει καὶ σὲ ρωτήσῃ, ἀφεντάκη μου... Κάμε τὸ καλὸ... μὴν τοῦ εἰπεις πὼς δὲ σοῦ πληρώνα τὸ νοίκι!...

Ἡ ὀργὴ τοῦ Ποιητῆ ἐστάθηκε τόση, ποὺ μόνον τὰ γερά του πόδια τὸν ἐγλύτωσαν τὸν καλὸ μας τὸν νοικάρη.

* *

Τὸ δεύτερο εἶναι αὐτό.

Στὶς τελευταῖες βουλευτικὲς ἐκλογὲς εἶταν γιὰ δευτέρην φορὰ ὑποψήφιος ἀνορθωτικός.

Τὴν παραμονὴ τῆς ἐκλογῆς, Σαβατόβραδο, ποὺ χωριστήκαμε ἀργὰ στὴ Σπιανάδα, μείναμε σύμφωνοι ὅτι θ'ἄβγαине τὴν ἄλλη μέρα πρὸς τὸ μεσημέρι, ἀπὸ τὸ κατὰστημα τῆς Ἴονικῆς Ἀκαδημίας, ὅπου θὰ παράστεκε στὴν κάλπη του, νᾶρθει μαζί μου στὴ συνηθισμένη θέση μας, ποὺ καθόμαστε πάντα οἱ δὺὸ μας, ἀπόμερα στὶς στοῆς τῆς Κάτω Σπιανάδας, νὰ πιεῖ ἕναν καφέ, νὰ μοῦ εἰπεῖ πὼς πᾶει ἡ ἐκλογὴ, καὶ νὰ γυρίσει πάλι στὴ θέση του.

Μία ἡ ὥρα, ἐφάνηκε νᾶρχεται. Ἀπὸ τὴ μορφὴ του ἐκατάλαβα ὅτι εἶταν ταραγμένος. Κάτι θὰ τοῦ εἶχε συμβεῖ.

Ἦξερα καλὰ τὴν ψυχολογία του καὶ δὲν τὸν ἐρώτησα.

Πίνοντας τὸν καφέ του μοῦ λέει:

— Εἶναι περίεργο πόσο τὸν ἔχουν χαλασμένον τὸ λαὸ μας αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι! Τώρα ποὺ κατέβαινα ἀπὸ τὸ τμήμα γιὰ νᾶρθῶ νὰ σ'εῦρω, μὲ πλησίασε στὸ δρόμο ἕνας φτωχὸς ἄνθρωπος, ποὺ ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχα ἀρνηθεῖ τὴν ὅποιον συνδρομὴ μου. Μὰ σήμερα, ὅπως μοῦ ζήτησε ἕνα δίδραχμο, εἶχε τέτοια θρασυσύτητα στὸ βλέμμα, τέτοια ζεστοπρωσία στὴν ἐκφραση, σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μ'ὄλην τοῦ παλαιοκομματισμοῦ τὴν ἀναίδεια: «Ξέρεις; Ἐγὼ κ'ἐγὼ ψήφω!» Μοῦ ἔκαμε τόσο κακό, ποὺ μ'ἀνάγκασε νὰ τὸν μεταχειριστῶ μ'ἄσχημον τρόπο!... Ἄ τί χαλασμὸ ἔκαμαν στὸν τόπο αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι!...

Καὶ ὥστόσο περισσότερο τοῦ κόστιζε ποὺ εὐρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ μεταχειριστῆ μὲ ἀπτόμοτον τρόπο τὸ φτωχὸν ἄνθρωπο, καὶ ἄς εἶταν ἕνας παλιάνθρωπος ποὺ ζήτησε νὰ πουληθεῖ γιὰ δὺὸ δραχμὲς.

* *

Μοῦ εἶχε στείλει τότε τὴ γνωστὴ φωτογραφία, ποὺ δὺὸ φορές

δημοσιεύτηκε στο «Νουμά»· μιὰ συντροφιά ἀπὸ δημοτικιστάδες κι ἄλλους, ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἐξοχικὸ γλέντι στὴν Κέρκυρα.

Ὁ Μαβίλης γελαστὸς πίσω πίσω, μὲ τὸ ποτήρι στὸ χέρι, σὰ νᾶθελε πάντα του νὰ κρύβεται.

Ὅταν πρωτοτυπώθηκε ἡ εἰκόνα στὸ «Νουμά», συνοδεύτηκε ἀπὸ ἓνα ἀρθράκι τῆς Κερκυραίας Κας Εἰρήνης Δεντρινουῦ, ποὺ ὀνόμαζε τὸ Μαβίλη «παιγνιδιάρη».

Μὲ αὐτὸν τὸ χαρακτηρισμὸ τὸν ἐπειράξα, ἀπαντῶντας του στὸ πολυσέλιδό του γράμμα, ποὺ μοῦ ἔστειλε τὴ φωτογραφία ἐκείνη.

Πειράζοντάς με κι αὐτὸς μοῦ ἀπάντησε:

«Κέρκυρα 30 Μαΐου 1905.
(στὴν Ἀθήνα)

«Ἀγαπητέ μου Κώστα!

«Ἡ βραχεία σου τῆς 20ης Μαΐου ἔφτασε στοὺς Κορφοῦς χτές τὲς 29 τοῦ μηνός. Τώρα ἐλπίζω νὰ ἔχῃς λάβῃ τὲς ἄλλες μου δύο βραχείες. Τὴ μιὰ μὲ τὴν εἰδηση πὼς ἔλαβα τὲς πολυτιμότητες γιὰ μὲ φωτογραφίες Σου καὶ μὲ πολλὰς σοφὲς συμβουλὲς καὶ παραίνεσες ἐξαφορμῆς τῆς μεγάλης ζήλειας ποὺ ἔδειξες κατηγορώντας τὸ ἀρθρο ποὺ ἔγραψε γιὰ μᾶς ἡ δοξασιμένη μας ποιήτρα. Τὴν ἄλλη μὲ τὴν πληροφορία πὼς ὁ φίλος μας Δεσύλλας¹ βρισκεται στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ μοῦ γράψῃς τὴν ἐκεῖ διεϋθυνσή σου καὶ νὰ μπορέσετε νὰ σμιῆτε. Ἄλλὰ ποιὸς ξέρει μὴ μὲ τὴν ἀπεργία ἐσκόλασαν πουθενά, καθὼς εὐκόλο νὰ σκαλώσῃ καὶ τούτη;

«Χτές ἔγραψα καὶ τοῦ φίλου μας Βλαχογιάννη μιὰ βραχεία. Πῆς του το νὰ φροντίσῃ.

«Γιὰ τὴ Γλωσσικὴ Ἑταιρεία δὲν κατώρθωσα ἀκόμη τίποτε καὶ πρέπει νάρθῃς ἐσὺ ἐδῶ γιὰ νὰ γίνῃ κάτι. Ὁ Ντίνος δὲν ἔρχεται σχεδὸν διόλου στὴ Χώρα, τώρα ποὺ ἔχει συντροφιά ἓνα γερμανὸ μαθητὴ τοῦ Κρουμβάχερ.

«Γιὰ τὸν κακομοῖρη τὸ Φραγκόπουλο τὸν ὑπολογαγὸ τᾶμαδες. Ἦξερα ποῦχανε σκοπὸ νὰ πάνε² ἦτανε μάλιστα καὶ ὁ Μάρκου² στὴ συντροφιά· τώρα μαθαίνω πὼς ὁ Μάρκου εἶναι ἀκόμη στὸ Θεῖακι...

Σὲ φιλῶ
ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ.»

* *

Ἐνας διεϋθυντὴς γνωστοῦ Ἀθηναϊκοῦ περιοδικοῦ τοῦ εἶχε γράψῃ ἐδῶ στὴν Κέρκυρα ἀπὸ χρόνια καὶ μὲ φιλοφρονήματα καὶ παρακαλέσματα πολλὰ τοῦ εἶχε ζητήσῃ γιὰ τὸ περιοδικὸ του κανένα сонέτο.

Ὁ Μαβίλης τοῦ ἔστειλε κάποιον ἀπὸ τὰ καλλίτερά του. Σὲ λίγες μέρες λαβαίνει μιὰ βραχεία ἀπὸ τὸν ἴδιον αὐτὸν κύριον, ποὺ μοῦ τὴν ἐδιάβασε ἀναγκασμένος. Τὸν εὐχαριστοῦσε γιὰ τὸ сонέτο ποὺ τοῦ ἔστειλε, ἀλλὰ τὸν παρακαλοῦσε νὰ στείλῃ κανέν'ἄλλο, γιὰτὶ τὸ στελμένο δὲν τοῦκανε!

Ὁ Ποιητὴς ἀηδιασμένος δὲν τοῦ ἀπάντησε.

Ἐπειτα ἀπὸ χρόνια στὴν Ἀθήνα σὲ ἓναν κύκλον λογιῶν, ποὺ

¹ Στέλιος Δεσύλλας· ὁ φίλος Κερκυραῖος ζωγράφος ποὺ μένει ἐγκαταστημένος χρόνια στὸ Μόναχο.

² Ἀ. Μάρκου· τὴν ὥρα λογαγὸς τοῦ πεζικοῦ, κοινὸς φίλος.

ἔτρεχε νὰ παρευρίσκειται κι ὁ διεϋθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ, ὁ ποιητὴς Πορφύρας μίλοῦσε μὲ θαυμασμὸ στὸ Μαβίλη γιὰ ἓνα του сонέτο, ποὺ ὁ ποιητὴς Κώστας Χατζόπουλος, τοῦ τὸ εἶχε στείλῃ σὲ γράμμα ἀπὸ τὴ Γερμανία.

Στὸ Μόναχο κάποιος θαυμαστὴς τοῦ Μαβίλη—ἴσως ὁ Κερκυραῖος φίλος ζωγράφος κ. Στέλιος Δεσύλλας—εἶχε ἓνα ἀντίγραφο ἀπὸ τὸ сонέτο, καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸ εἶχε μάθει, φαίνεται, ὁ Χατζόπουλος.

Ὁ Μαβίλης ἔδειξε ὅτι ἐκολακεύτηκε ἀπὸ τὰ συναδερφικὰ φιλοφρονήματα τοῦ Πορφύρα. Μὰ ἐνδόμυχα πὸ πολλὸ τὸν ἱκανοποίησε ἡ δύσκολη θέση κ' ἡ ταραχὴ τοῦ κυρίου διεϋθυντῆ τοῦ περιοδικοῦ, ποὺ εἶχε τὴν ἀτυχία νὰ ἀκούσῃ ὅλον τὸ διάλογο τῶν δύο ποιητῶν.

Τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ сонέτο, ποὺ ἐταξείδευσε ὡς τὴ Γερμανία, γιὰ νὰ ξανάρθει ἀπὸ κεῖ, νὰ ἐκδικηθῇ μὲ τέτοιο σκληρὸν τρόπο τὸν ἄμοιρον κι ἀνίδεον ἐκδότη, εἶταν τὸ ἴδιο ἐκεῖνο ποὺ ὁ ποιητὴς τοῦ εἶχε ἄλλοτε στελμένο, μὰ δὲν τοῦκανε.

* *

Στὰ 1905, 19 τοῦ Μάη μοῦ ἔγραψε ἀπὸ τὴν Κέρκυρα «... Ἐστειλα 25 δρ. γιὰ τὴν προτομή¹ τοῦ Σολωμοῦ. Εἶνε καλὸ νὰ ἦναι καὶ στὴν Ἀθήνα ἓνα μνημεῖο τοῦ Ποιητῆ, ἃς εἶναι καὶ μιὰ προτομὴ μονάχα γιὰ τὴν ὥρα.»

* *

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1905 ἐπέρασα μὲ τὸν ἀδερφό μου τὸ Σπήλιο καὶ τὴν ἀδερφή μας 40 ἡμέρες στὸ ὀλόδροσο δάσος τῆς Βασιλικῆς πάνω στὸν Ταύγετο, μέσα σὲ μιὰ καλύβια πλεγμένη ἀπὸ κλάδους ἐλάτων.

Τοῦ περιέγραψα τὴ βουνήσια ζωὴ μας καὶ ὁ Μαβίλης μοῦ ἔγραψε κ' ἐκεῖ:

«Κέρκυρα 27 τοῦ Θεοῦ 905

«Ἀγαπητέ Κώστα!

«Ἐδῶ βράζουμε¹ μπορεῖς νὰ φανταστῆς πὼς σὲ ζηλεύω σὰ σὲ φαντάζομαι στὸ δάσος τῆς Βασιλικῆς² ὅταν θάρθῃς μὲ τὸ καλὸ θὰ μᾶς φέρῃς καὶ λίγη δροσιά στὴ λάβρα μας.

«Ὁ Δεσύλλας ἀκόμη σπουδάζει ἀρχαιολογία στὴν Ἀθήνα καὶ ἀνεβαίνει κατὰξερους Λυκαβητοῦς ἐνῶ ἐδῶ οἱ κολίνες φυλλομανᾶνε καταπράσινες.

«Θὰ διάβασες τὸ μεταφρασμένο ἀρθρο στὸ «Νουμά». Ἄπόδοσι περιποιήσεων σ'ἓνα γερμανὸ ποὺ ἦταν ἐδῶ τὸν ἄλλο μῆνα. Συνομοσία μὲ τὸ Ντίνω² ποὺ θὰ εἶναι καὶ ὁ μεταφραστὴς. Τὴν ἀρχὴ τοῦ сонέτου τώρα θὰ

¹ Φροντισμένη ἀπὸ τὰ «Παναθηναῖα».—Γιὰ τὴ διζή του προτομὴ εἶχε ποζάρει στὸ ἀτελιέ τοῦ κ. Ροῦμπου ὅταν ἀκόμη εἶταν βουλευτὴς στὴν Ἀθήνα. Ἐλεγε ὅμως κάτι, κι ὁ Μαβίλης, ὅπως εἶταν ἀδιάφορος σὲ καθετὶ δικό του, ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ ἔμεινε τὸ πρόπλασμα ἀτελειώτο. Τὸν Ὀχτώβρη ποὺ ξαναπῆγε στὴν Ἀθήνα, παραζηνημένος ἀπὸ τὸ φίλο Ἀ. Κεφαλληνὸ ποὺ εἶταν καὶ αὐτὸς στὴν Ἀθήνα, ἐπῆγε 2—3 φορές καὶ ξαναποζάρησε στοῦ καλλιτέχνη κι ἀποτελείωσε τὸ πρόπλασμα. Ἐτοῖ θάγομε μιὰ πρῶτο καλὴ προτομὴ του.

² Τὸν κ. Θεοτόκη.

την αλλάζω έτσι—Καλότυχοι οι νεκροί που λησμονάνε τὰ σονέτα του Μ. κτλ. Δύσκολη επιχείρηση νὰ θέλουν νὰ σώσουν τὴ «Λήθη» ἀπὸ τὰ νερά τῆς Λήθης πού τόσον καιρὸ τὴν σκεπάζουν.

«Βλέπεις πού ἡ πολλὴ ζέστη μου ἐξάπτει τὴν φαντασία καὶ μου ἐμπνέει λογοπαίγνια ἀντάξια τοῦ Πόλ.

Ὁ φίλος σου
ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ.»

* *

Ἀληθινὰ ποιητικὴ ψυχὴ, πού ἀνοίξε τὰ μάτια τῆς στὰ τόσα φυσικὰ μάγια τοῦ ὄνειρεμένου νησιοῦ, θρεμμένος μέσα σὲ ἕναν ἀληθινὸν Παράδεισο, πού καὶ τὸ φθινόπωρο γελάει σάν ἀνοιξὴ ἐδῶ, καὶ ὁ χειμῶνας ἀκόμη ὁ κρυερός ἄλλου δὲ μαραίνει τὰ σμαραγδένια θάμνη τῆς Κερκύρας, ὁ Μαβίλης εἶτανε φυσιολάτρης φανατικός.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἐγκαταστάθηκα γιὰ πάντα στὸ μαγικὸ νησί, τὸ ἀγαπημένο ἀπὸ ὅλους τοὺς Θεούς, χειμῶνα καλοκαίρι, δὲν ἐπενοῦσε βδομάδα χωρὶς νὰ τρέξουμε οἱ δυὸ μας στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μεγάλης παρηγορήτρας τῶν πονεμένων καὶ τῶν νοσταλγῶν.

Οἱ μακρινὲς πεζοπορεῖες μας στὰ βουνὰ καὶ στὰ ἀκρογιάλια τῆς Κερκύρας, οἱ πολυήμεροι κάποτε περίπατοί μας αὐτοὶ θάξιζε, στοχάζομαι, νὰ μὲ ἀποσχολήσουν κάπως ἰδιαίτερα ἄλλοτε.

Μπροστὰ στὰ φυσικὰ μάγια τῆς μοναξιάς τῆς πρὸ ἀπόψεως, ἀποτραβηγμένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀρμονισμένος μὲ τὸν ἑαυτὸ του, παραδομένος ὅλος μόνο τότε σὲ μιὰν αἰσθηματικὴν εὐτυχία ἀσυγγένιαστη, ἐξέχυνε ὅλα τὰ μάγια τῆς ψυχῆς του! Ἄ, στιγμὲς ἀλησμόνητες! Σὰς πῆρε μαζί του ὁ ἀγαπημένος ποιητής! Ἡ θύμησή σας ἀδερφώθηκε μὲ τὸν πόνο μου. Τῆ θεία σας ἀναγέλιση ποτὲ πιά δὲ θὰ τὴ δοκιμάσει ἡ ἠρρανεμένη ψυχὴ μου!

* *

Ἐλογιαζάσαμε καὶ μακρυνότερες πεζοπορεῖες, ὅξω ἀπὸ τὴν Κέρκυρα. Νὰ περάσουμε στὴν Κεφαλλονιά νὰ ἀνεβοῦμε στὸν Αἶνο. Ἀπὸ κεῖ νὰ πάμε στὴν Ἰθάκη ὅπου, ἂν κ'εἶχε γεννηθεῖ ἐκεῖ, δὲν εἶχε πάει μέγας καὶ δὲν τὴν ἤξερε. Ἐπειτα νὰ ἀνεβοῦμε ἀπὸ τὴ Σπάρτη καὶ τὸ Μιστρά στὸν Ταΰγετο καὶ τόσα ἄλλα.

Τὸν περασμένο Ἰούλιο εἶχαμε κοντὰ ἀποφασίσει νὰ περάσουμε ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ στὸν Καρβασαρά καὶ ἀπὸ κεῖ πεζοὶ νὰ περάσουμε ἀπὸ τὸ Βραχώρι, νὰ ἀνεβοῦμε τὰ βουνὰ τοῦ Καρπενησιοῦ, νὰ περάσουμε στὸ Λιδωρικί, νὰ ἀνεβοῦμε στὸν Παρνασσὸ καὶ νὰ κατεβοῦμε στοὺς Δελφούς, νὰ γυρίσουμε πάλι στὴν Κέρκυρα.

Εἶχαμε καταστρώσει μάλιστα καὶ τὸ δρομολόγιο ἀπὸ πληροφορίες τῶν φίλων λοχαγῶν τοῦ πεζικοῦ Μάρκου καὶ Φασίτσα, πού κατάγονται ἀπὸ κείνα τὰ μέρη.

¹ Ὁ φίλος καὶ Ἀνδρεάδης στὰ «Παναθήναια» (293—294 σελ. 76) ὡς καὶ τίς συχνότατες καὶ ἀδιάκοπες, τόσα χρόνια πού τὸν ἐγνώριζα, πεζοπορεῖες τοῦ Μαβίλη, τίς ἐξηγεῖ σάν προπόνηση γιὰ τὸν πόλεμο. Μπορεῖ νὰ εἶταν καὶ αὐτό. Μὰ δὲν εἶταν αὐτὸ μόνο!

Ἄλλὰ ὅλα ἐκαταντοῦσαν ταξίδια τῆς φαντασίας! Ἔμεναν μόνο τὰ σχέδια!...Κ' ἐτελείωναν πάντα μὲ μιὰ πεζοπορικὴ ἐκδρομὴ μας στὸν Παντοκράτορα, στοὺς Ἁγίους Δέκα, στὴν Κορακιάννα, στοὺς Πάγους, στοὺς Λάκωνες, στὸ Σωκράκι, στὴν Παλιοκαστρίτσα κλπ. Στὴν ἀγαπημένη μας τὴν Παλιοκαστρίτσα (22 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν πόλη) ἐπήγαμε τὸ 1912 τέσσερες φορές. Αὐτὴ καὶ οἱ Ἔρμονες εἶταν οἱ πρὸ συμπαθητικὲς του τοποθεσίες στὴν Κέρκυρα. Γιὰ αὐτὸ τοὺς ἀφιέρωσε καὶ δυὸ ἀπὸ τὰ καλλήτερά του σονέτα.

Τὸ ἕνα εἶναι αὐτό:

ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΙΤΣΑ

Σάν πεθάνω ἐδῶ θάρθω μὲ τὰ μύρια
Φαντάσματα ἄπνα μέσα σὲ ἄβυσσους γέφυρα,
Ἢ σὲ ἀσημοβολῆς μαϊκά σεντέφια
Τάγια τῆς νύχτας νὰ χαρῶ μυστήρια
Νὰ ἰδῶ τῶν ξωτικῶν τὰ πανηγύρια,
Τῶν τελωνῶν τὰ θεότρολλα κέφια,
Τοῦ Νεραϊδοχοροῦ νὰ ἀκούσω ντέφια
Καὶ Σέρηνον τραγοῦδια ἢ καὶ μαρτύρια.
Καὶ ἅμα στὰ ἀστερινὰ τους χρυσομαξία
Οἱ ἀγγέλοι φύγουν καὶ ὁ Ἥλιος φέξῃ πίσω,
Ἦμνο στὴν τετραγάλινη μοναξία
Πουλί τ'ἄγριου γαλοῦ θὰ κελαιδίσω
Τεχνίτρα ἢ πικροθάλασσα παραξία
Τῆς λαλησιάς μου θὰ βαστάῃ τὸ ἴσο!

* *

Ἀσήμαντη ἀφορμὴ εἶχε κόψει τὴν ἀλληλογραφία μας γιὰ κάποιον καιρὸ, χωρὶς νὰ μεταβάλλει τὰ ἀμοιβαῖα μας αἰσθήματα.

Ὅταν ἔχασα τὸ Σπήλιο μου στὴ Ζάκυνθο, βαρνοπνεμένος ἔγραφα στὴν Κέρκυρα τοῦ Μαβίλη, πού μου εἶχε τηλεγραφήσει ὁ ἀκριβὸς μου φίλος: «Κλαίω μαζί σας μὲ βαθύτατον ἀδερφικὸν πόνο.»

Ἐπειτα μοῦ ξανάγραψε τοῦτο τὸ ὄραϊο γράμμα, πού δείχνει ὅλη τὴν ψυχικὴ του εὐγένεια:

«Κέρκυρα 7 τοῦ Γενάρη 1910.

(στὴ Ζάκυνθο).

Ἄγαπητέ Κόστα!

Ἐξαιρετικῶς γιατί μ' ἐθυμήθηκες στὴν ὥρα τῆς μεγάλης Σου λέπης. Καὶ αὐτὸ μοῦ δείχνει τὴν ἀγάπη Σου, μοῦ δείχνει πόσως πῶς πιστεύεις ἀκόμα εἰς τὴν ἀγάπη τὴν ἐδική μου. Καὶ δὲν ἐσφαλές, καθὼς δὲν ἐλάθυνα ἐγὼ πιστεύοντας πάντα πῶς ἡ γιλία μας ἦταν πολὺ βαθειὰ ριζωμένη στὴν καρδιά μας καὶ πῶς δὲ θ'ἄργοῦσε νὰ ξαναβλαστήσῃ πάλι στὸ φῶς. Εἶχαμε, θυμάσαι, καὶ ἄλλη φροιά, δὲν ἤξεροι γιατί, πάρη γιὰ

¹ Τὸ σονέτο του ἐποβάλλει τὴν ὁμορφιὰ τῆς Παλιοκαστρίτσας. Ἄλλὰ ἴσως θάπρεπε νὰ ἰδεῖ μιὰ φορὰ κανεὶς τὰ μάγια τῆς Παλιοκαστρίτσας, γιὰ νὰ αἰστανθεῖ βαθύτερα τὸ μυστικισμὸ τοῦ σονέτου.

χρόνια να γραφόμαστε κ' έπειτα ήρθαν οι καλές μέρες της εδω ζωής μας. Έτσι ήμουνα παραβέβαιος, θα ξανάρχονταν και τώρα καινούριες χαρές να ξανθοστολίσουν τη ζωή μας με πρώτη άφορμή.

«Και ή άφορμή δέν έλειψε. Μά—ποιός μπορούσε να τό φαντασθή!—έφερε δάκρυα' πικρά δάκρυα και νεκρολούουδα μυρόνουν την ιερή συγκίνηση της ξανανομένης αγάπης.

Ένεργεί μέσα μας άσυνείδητα τόσο δυνατά ή πίστη στην άθανασία πού τόν τρομερό—τόν άφεύγατο θάνατο, πού δέν έπρεπε να λείπει από κανένα λογαριασμό, τότε λησμονάει κανείς πάντα. Κι αν έτηλεγράφησα πού κλαίω μαζί Σας, δέν ήταν μια άπλή και τυπική φράση για να εξηγήσω έναν πόνο της στιγμής, πού θα περάση. Ό πόνος αυτός, καθώς και άλλοι παρόμοιοι πόνοι, θα μου μείνι άγκάθι στά φυλλοκάρδια μου. Ό νέος δέ μούγε δείξη παρά καλοσύνη και αγάπη. Κι αυτό τό χρέος μου θα μείνι πάντα ανεξόφλητο.

«Φιλώ τό χέρι στές Κυρίες και Σένα, αδελφέ μου, Σου ζητάω με ειλικρίνεια συμπάθιο για την—πέστην όπως θέλεις, μονάχα όχι αναστησία—του παλιού φίλου Σου.

Α. ΜΑΒΙΑΗΣ."

* *

Η άλληλογραφία μας έπυκνώθη πάλι. Παρακολουθούσε προπάντων καθετί, πού απόβλεπε τη γλωσσική Ίδέα με ενδιαφέρο ζωηρότατο. Κάποτε μού'γραφε

«Κέρκυρά 28 Μαρτιού 1910.

(στη Ζάκυνθο)

«Αγαπητέ μου Πασαγιάνη!

«Η Ίδέα μας προχωρεί λαμπρά. Θυ εδιάβασες για τη «Φοιτητική Συντροφιά». Τό καλό είναι κιόλας πού παρατηριέται μια κάποια χειραφέτηση από τόν Ψυχάκη και μια αναγνώριση της Έφταιησιώτικης σχολής. Αυτά τό δύο μπορούν ναχουν σημαντικά άποτελέσματα.

«Είμαι περίεργος να ιδώ τι θ'άπαντήση ό Παλαμάς του Χατζόπουλου!

«Έλαβες τά «Γεωργικά» του Ντίνου²;

«Λαβαίνω και τη «Νέα Ζωή» της Άλεξαντρίας και σκοπεύω να τούς στείλω Ίλιάδα του Πολυλά ή Δάντη του Καλοσογιόφου.

Σε ασπάζομαι αδελφικά

Α. ΜΑΒΙΑΗΣ."

* *

Τό καλοκαίρι του 1910 έπέρασα με την οικογένειά μου από τη Ζάκυνθο στην Κέρκυρα, όπου έμείναμε 45 ήμέρες. Ημέρες ευτυχιμένες

¹ Στη γνωστή κριτική του τελευταίου πάνω στο έργο του πρώτου πού ετυπώθηκε σε άρκετά φύλλα του «Νουμά», τότε. Όταν ετυπώθηκε ή άπάντησή του κ. Παλαμά στο «Νουμά», ό Μαβίλης μού είπε την έντύπωσή του. Άλλά για αυτήν άλλη φορά.

² Γνωστή μετάφραση του κ. Κ. Θεοτόκη από τό Βιργίλιο.

στην τερπνή συντροφιά του, όμορφιά και πνεύμα γεμάτη. Σε ένα όλόχαρο άνέβασμα μας τότε στην κορφή του Παντοκράτορα, τού πού ψηλόπην στην Κέρκυρα βουνού, τό υπόδεμα τού πλήγιασε τό πόδι σε τρόπο πού να μη δύνεται να πεζοπορήσει. Στο γυρισμό από τόν Παντοκράτορα στο χωριό Σπαρτίλα, ψηλά στο Καταρράχι, όπου έπρεπε να περάσουμε τη νύχτα, με τόν καλό συμπεζοπόρο μας κ. Α. Μάρκου τό λοχαγό, έναν τσελικοπόδη Λιδωρικιώτη, πού έπαιρνε καπνό τόν ανήφορο, ανακαλύψαμε κάπου εκεί να βόσκει άμέριμνα ένα άχαμνάλογο. Άνεβάσαμε στο παλιόλογο τόν Ποιητή μ'όλες του τις διαμαρτυρίες, και με γέλια και χωρατά έκατεβίναμε τόν κατήφορο. Μά από λίγο μ'ας έβγαϊναν ξυνά τά γέλια! § Σε μια άπότομη στροφή της άπάτητης γιδόστρατας, πού ξεκάρφωτες πέτρες σπαρμένη ροβολάει τη βραχόχτιστη πλαγιά του Ταξάρχη, τό ψοφάλογο άδυνατισμένο όπως εΐταν εγονάτισε, έσυγκυλιστήκε συνεπαίροντας τόν καβελάρη. Βαρύς όπως εΐταν και γιομάτος, έτρομάξαμε ότι ήθελε πάθει μεγάλο κακό. Μά έκαμε ό Θεός και τόν είδαμε να πηδήσει σβέλτος και γελαστός με τό ουρανικό του χαμογέλιο. Έπειτα άρχισε να κατεβαίνει τόν κατήφορο πεζός κουτσαίνοντας, με χαριεντίσματα.

— «Ό καημένος ό Πήγασος! ούτε για τόν κατήφορο δέν εΐταν άξιός!» Όταν έπειτα έγύρισα στη Ζάκυνθο μού έγραφε με κάποια νοσταλγία, αναθυμούμενος την όλόχαρη καλοκαιρινή μας ζωή στην Κέρκυρα και την ίππασία του άχαμνοπήγασου:

«28 Αύγουστου 1910... «Χαίρομα πού εφτάσατε καλά στη Ζάκυνθο, όσο και αν στενοχωριούμαι εγώ στη μοναξιά μου. Έφυγαν βλέπεις οι μαλλιαροί κ' εξανάγνα καλόγερος. Μαλλιαροσύνη όμως σημαίνει τέχνη, όμορφιά, φιλία, όνειρα, ξανάνιομα, εκδρομές, ίππασία, βάρκα με φεγγάρι, «βερντέα»¹ και μύρα και χίλια άλλα πράγματα, πού τώρα τά στοχάζομαι και μού φαίνονται ψέματα. Και ναίμαι κ' ευχαριστημένος ά δε μού'βη καμμία νευραλγία ως τό χειμώνα ή καμμία επίθεση του Χ.², ή κανένα γράμμα του Εύαγγελίδη³, ή — τό χειρότερο άπ' όλα — καμμία

¹ «Βερντέα» είναι ένα είδος άσπρόξανθο Ζακυνθινό κρασί, πού μοιάζει κάπως με την άθανατη κεφαλονίτικη ρομπόλα. Εΐχα προμηθευτεί κείνο τό καλοκαίρι από τη Ζάκυνθο και την έχαρήκαμε' μάλιστα ένα βράδι, πού βάπτισε τό παιδάκι μου και τούδωσε τόνομα τό γλυκό του άδερφού μου του Σπήλιου. Έκείνο τό βράδι δέ θα τό λησμονήσω για όλη μου τη ζωή. Δέν τόν είδα ποτέ άλλοτε περισσότερο χαρούμενον κ' ευτυχιμένο. Έμείναμε όλη τη νύχτα κάτω από τις μεγάλες λεύκες, όσο στην έξοχη του πεθερού μου Καποδίστρια, ως πού άρχισε να ροδοβάφει ή αύγή τά βουνά της Ήπειρου αγνάγια, πού έμελλε να δεχτούν την τελευταία του πνοή.

² Ό μεταφραστής του Πετρούρα πού τόν καταδίωκε να του διαβάσει μεταφράσματά του και δέν τόν άφινε σε γλωρό κλαρί.

³ Ό εκδότης Γ. Φέξης είχε αναθέσει, φαίνεται, στον καθηγητή της φιλοσοφίας κ. Μαργ. Εύαγγελίδη την έπιμέλεια της ύλης τόν φιλοσοφικών του Κερκυραίων Βραΐλια. Ό κ. Εύαγγελίδης έγραψε του Μαβίλη σε ύφος αρχαϊκόν παρακαλώντας τον για κάποιες σχετικές πληροφορίες. Ό Ποιητής άπάντησε πρόθυμα, εθγενικά, μά... δημοτικά. Και ό κ. Εύαγγελίδης δέν τόν ένόηλες άλλο.

υποηφιότητα, όποτε φευξομαι και καταφευξομαι στην προστασία του αγαπητού μου αναδεξιμού στο Τζάντε! . . . .»

* *

Ἄπο ἀφορμή του ωραίου του θανάτου πόσες δὲν ἐγραφήκανε μωρίες, θέ μου, γύρω ἀπὸ τὴ μεγάλη του μορφή.

Ὁ κάθε ρεπορτάκος τῆς ἀράδας— ὦ πόσο δίκαια τοὺς καταφρονούσες στὴ ζωὴ, καλέ μου!—ἐφιλοδόξησε νὰ σκιαγραφήσει ἢ νὰ χρονολογήσει τὸν ποιητὴ καὶ τὸν ἄνθρωπο, ὅταν «ἡ σάλπιγγα τῆς δόξας τοῦ ἡρωϊκοῦ του θανάτου ἐχάρισε στὸν Ποιητὴ τὸν φωτοστέφανο πού χτυπᾶ στὰ μάτια τοῦ κόσμου», ὅπως μὲ πίκρα περισοῖ μού ἔγραφε γνωστὴ Ἀθηναία λογία καὶ θαυμάστριά του.

Αὐθαίρετα καὶ φλύαρα καὶ πρὸ πάντων ἄσχημα, μὲ τὴ δημοσιογραφικὴ σπουδὴ καὶ ἐπιπολαιότητα, πού μέτρο καὶ εὐλάβεια δὲν ἔχει, γιὰ νὰ φανεῖ ἐνήμερος, καθέννας τους, ἐβάλθηκε νὰ πλάσει κ' ἓνα δικό του Μαβίλη.

Καὶ ὅλοι μαζί ἐβάλθηκαν νὰ τὸν παραμορφώσουν.

* *

Πάνω στὴν ἐλαφρότητα τὴ δημοσιογραφικὴ συχνὰ μού ἔλεγε— Ἡ γνώμη τους ἀξίζει ἓνα τᾶλληρο!

* *

Τὸ Καρδάκι. Τὸ θρυλικὸ σονέτο του.

¹ Στὴν ἀρχὴ δὲν ἤθελε οὔτε νὰ τὸ ἀκούσει, νὰ πολιτευθεῖ. Ἐχρειαστηκαν πολλές καὶ μεγάλες προσπάθειες γιὰ νὰ δεχτεῖ. Μπορεῖ κέγώ τότε κάπως νὰ συντέλεσα. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης («Παναθήναιαι» 293-294 σελ. 71 στήλ. α.) κατὰ πληροφορημένους γράφει ὅτι ὁ Μαβίλης πρωτοσελέχηκε βουλευτὴς στὰ 1909. Καὶ ὡστόσο ὁ Μαβίλης, ὅπως δείχνει τὸ γράμμα του, ἀκόμη τὸν Αὐγούστο τοῦ 1910, ἀκούοντας ὑποηφιότητα, ἤθελε νάρθει στὴ Ζάκυνθο, γιὰ νὰ τὴν ἀποφύγει, σὰ νὰ εἶτανε πανούκλα. . . . Εἶμαι ὑποχρεωμένος ἀκόμη νὰ διορθώσω μιὰν ἄλλη σχετικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ φίλου κ. Ἀνδρεάδη στὸ ἴδιο ἄρθρο του γιὰ τὸ Μαβίλη. Ὑποστηροῖς ὅτι ὁ Μαβίλης δὲν ἐπιγράθηκε καθόλου γιὰ τὴν ἀποτυχία του καὶ ἀκόμη ὅτι δὲν ἀποτυχε στὶς τελευταῖες ἐκλογές «ὡς δημοτικιστὴς». Γιὰ τὸ πρῶτο μπορῶ νὰ βεβαιώσω μὲ τὸ θετικότερον τρόπο τὸν ἀξιότιμο φίλο μου, ὅτι ὁ Μαβίλης ἐπιγράθηκε κ' ἐπιγράθηκε πολὺ. Περισσότερο μάλιστα γιὰτὶ δὲν τὸν ἐνήρισε ἡ χώρα (Κέρκυρα), ἐνῶ στὴν πρῶτὴ ἐκλογὴ πού ἔγινε βουλευτὴς ἡ χώρα τὸν εἶχε φέρει, θαρρῶ, δευτέρον. Ὅσο γιὰ τὸ ζήτημα ἀν ἀποτύχε ἢ οὐκ ὡς δημοτικιστὴς» αὐτὸ ἴσα ἴσα τὸν εἶχε πικρᾶνει περισσότερο. Γιὰτὶ οἱ ἀντίπαλοί του μεταχειριστήκανε «κυσιτελῶς» καὶ παραλυτικῶς μάλιστα τὸ δημοτικισμὸ τοῦ Μαβίλη «ὡς ἐκλογικὸν ἐπιχείρημα», δηλητηριάζοντας τὸν ἀνίδεο λαὸ μὲ τὸ συκοφαντικὸ σύστημα πολεμικῆς, πού εἶχαν καθιερωμένον γάτοιες Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδες, μοιράζοντας καὶ παντοῦ σοροπίζοντας τὶς παραμονές τῶν ἐκλογῶν, μέσα ἀπὸ ἀμάξια, φορτωμάτα ἀπ' αὐτὰ τὰ πατσαβουρόφυλλα, πού ἐδημοσίευαν ἓνα ψεύτικον ἀφορισμὸ τοῦ Δεσπότη τάχα ἀπὸ τὴν Κορῆτη καὶ ἄλλα παρόμοια. Ποῦπει νὰ ἀναφέρω κὶ αὐτὸ: 2—3 ἡμέρας πρὶν τῆς τελευταίας ἐκλογῆς ἐγυρίζαμε οἱ δύο μὲ ἓνα ἀτόκιμα πεζοὶ ἀπὸ τὸν περίπατό μας στὸ Κανόνι. Ὅταν ἐπεράσαμε τὸν ἀνεμόμυλο κ' ἐβραδίσαμε στὸ λιθόστρωτο τῆς Γαρίτσας ἀνθρώποι τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸ βάθος ἐνὸς ἀργαστηριοῦ ἐβάλαν κατὰ ἀγριοφωνάδες «Κάτω οἱ Μαβλιαροὶ! Κάτω οἱ ἀφορεσμένοι!» Ἐμεῖς ἐξακολουθήσαμε τὸ δρόμο μας. Ὁ Μαβίλης εἶχε τιαχατεῖ, ἀλλὰ δὲ μού εἶπε τίποτε, ὡς τὸ τέλος τοῦ περιπατοῦ μας. Ὁ Μαβίλης ἤθελε νὰ κοῦβει καὶ τὶς αἰσρες του ὅπως τὶς χαρῆς του. Δὲν ἀνέβαινε στὰ κεραμίδια νὰ τὶς φωνάζει! . . .

Ποτὲ δὲν τὸν εἶδα νὰ γελᾷσει μὲ σαρκαστικώτερη εἰρωνεία. Ὅταν ὁ Κάϊξερ ἀναστήλωσε τὶς πεσμένες κολῶνες τοῦ ἀρχαίου ναοῦ στὸ Καρδάκι, κάποιος ρεπόρτερ Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας εἶχε γράψει τότε ὅτι ὁ Ποιητὴς ἀποθανάτισε τὸν ἀρχαῖο ναὸ στὸ σονέτο του!

Μοῦ τὸλεγε καὶ ἐγελοῦσε.

* *

Ἐνας πεσσιμισμὸς ἔμφυτος ἐκρυφοδάγκανε συχνὰ μέσα του κάθε χαρᾶς ξεχείλισμα ἀπόσκιαζε κάθε ὁμορφὴ του σκέψη σὲ ἓνα ἀργοβύθισμα ἀμίλητο κρυφοστόχαστου σαρκασμοῦ, βασιλευμένο στὰ σμιχτὰ χεῖλη του σὰν ὑποψία τραγικὴ πικρόγλυκου χαμογέλιου, σὰ μυστικὴ νοσταλγία θανάσιμη. Καὶ ἀκολουθοῦσε τὰ βαθυκόραχτα βήματά του ὡς τὸν τάφο. Καὶ ἀκολουθοῦσε τὴν ωραία ψυχὴ του πιστά, ὅπως τὸ ἀθλητικὸ κορμί του ὁ ἵσκιος του.

Αὐτὸ τὸ εἶδα πάντα στὴ ζωὴ του μὲ πόνο κρυφῶ. Τὸ διάβασα στὰ ξάστερα οὐρανόχαρα μάτια του. Στὴν ἀπειρη τὴν καλοσύνη τῆς ψυχῆς του. Τὸ ψυχολόγησα στὴ φεγγερὴ τὴ σκέψη του. Σὲ κάθε φέρσιμό του εὐγενικό. Σὲ κάθε ἀριστοκρατικὸ του κίνημα.

Βράχος γεροσύνης καὶ παραπονιόταν γιὰ τὴν υγεία του. Πεζοπόρος μὲ ἀντοχὴ παλληκαριοῦ καὶ ζαρκαδιοῦ γοργάδα ἤδ χρόνων ἄνθρωπος ἐπερπατοῦσε—ἐπερπατήσαμε μαζί τὸ περασμένο καλοκαίρι σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς συχνότατες πάντα πεζοπορικῆς ἐκδρομῆς μας, —70 περίπου χιλιόμετρα, σὲ 24 ὥρες μὲ ταχύτητα μέση 7. τὸ κάθε χιλιόμετρο. Καὶ ἀνησχοῦσε γιὰ τὴν αἰσθαλία του καρδιά. Τὸ ἴδιο γιὰ τὴν ἀπέραντη διανοητικότητά του. Τὸ ἴδιο γιὰ τὴν ἀραχνόφρανη, ἰριδένια τέχνη του.

Εἶταν ἀμφιβολία; Εἶτανε δισταγμὸς; Εἶτανε ψυχοπάθεια; Ἡ ἀρνησιὰ τῶν ὄλων κὶ ἀγκάλιασμα μαζί;

* *

Ἡ πρώτη του ζωὴ στὴ Γερμανία, τὰ πρῶτα φιλολογικὰ του ὄνειρα, οἱ πρῶτοι στίχοι του, οἱ πρῶτες του προσπάθειες κ' οἱ πρῶτες του ἀγάπες, καὶ ξέχωρα ἢ ἀόριστη ἀνησυχία γιὰ τὴν υγεία του, ἡ ἀδικαιολόγητη ἀμφιβολία στὸν ἑαυτό του, στὴ ζωὴ του, στὰ νειάτα του, στὸ ἔργο του, σὲ καθετὶ δικό του, βγαίνουν πρὸ καθαρά ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία του (1884—1890) μὲ τὸν παλιὸ του φίλο καὶ συσπουδαστὴ κ. Ἀνδρέα Κεφαλῆνο.

Στὰ 1886, 3 τοῦ Νοέμβρη, στῆς ἡλικίας του τὸν ἀνδρὸ, τοῦ γράφει ἀπὸ τὸ Μόναχο τοῦ φίλου του. « . . . Νὰ σοῦ γράψω πολλὰ δὲν ἔχω καλὴ ὄρεξι, ὥστε δὲ θὰ σοῦ γράψω παρὰ παράτονα καὶ φαιούρα. Ἀφ' ὅτου ἐφυγες ἐσὺ εἰρήσκομαι πολὺ ἄσχημα. Τώρα εἶμαι ὀλομόναχος καὶ κοιμῶμαι ὅσο δυνατόν περισσότερο γιὰ νὰ μὴ σκέπτομαι τὸ μέλλον μου τὸ ὁποῖόν μου παρουσιάζει πάντα μιὰν εἰκόνα πολὺ θλιβερή. Ἀλλὰ σοῦ τάπα κὶ ἄλλαις φοραῖς καὶ τὰ ξέρεις. Ὅσο γιὰ ταῖς συμβουλαῖς σου σοῦ εἶμαι εὐγνώμων ἀλλὰ ἐρχοντα λίγο πάρα πολὺ ἀργὰ καὶ δὲν ὠφελοῦν πλέον τίποτε.»

Στὰ 1887, 8 τοῦ Ἀπριλίου πάλι ἀπὸ τὸ Μόναχο. « . . . Σὲ παρακαλῶ θερμὰ νὰ ἐξακολουθήσεις νὰ μοῦ δείχνης τὴν ἀγάπην σου γιὰτὶ τὴν ἔχω

ανάγκη και γιατί είμαι πολύ δυστυχισμένος. . . Δέν ξέρω τι θα συμβῆ. Για ἔξεταισες δέν τολμῶ οὔτε νά σκεφθῶ νά γυρίσω δέν μπορῶ και δέν θέλω· οἱ γονεῖς μου κλαῖνε και ὀδύρονται— γέροντες ἑβδομηντα χρονῶ!! Ἡ ἀδελφή μου ἐθουσιάζηκε γιά δυό ἴμισυ χρόνια ἐδῶ στό Μόναχο γιά μένα. . . Δέν ἔχω κανένα, δέν ἔχω οὔτε τόν ἑαυτό μου γιατί τόν ἐβαρέθηκα και προσπαθῶ νά τόν ξεχάσω παιζοντας σάζακι και μένοντας εἰς τὸ κρεββάτι ἕως ταῖς ἔνδεκα ἢ δώδεκα! . . . Καί πῶς θά τελειῶσῃ τούτη ἡ ἱστορία; Και τί χρειάζεται νά Σ' τὰ λέω; δέν τὰ ξέρεις; . . . Σὺ ὁμως μπορεῖς κάπως νά μοῦ ἐλαττώσῃς τὴ λύπη τὴ δική μου ποῦ αἰσθάνομαι γιά τόν ἑαυτό μου, γράφοντάς μου τί κάνεις ἐσὺ ἐκεῖ ἔστας Ἀθήνας. . . .»

Τὸν ἴδιο χρόνο και τὸν ἴδιο μῆνα στίς 22 τοῦ ξαναγράφει «Φίλιππε Ἀνδρέα. Ἐλαβα τὸ ἀγαπημένο Σου γράμμα καθώς και τὸ παράτημα τῆς «Ἀκροπόλεως» και Σ' εὐχαριστῶ πολύ. Ὅσα μοῦ λές εἶναι σωστά, σωστότατα ἀλλὰ τὴν ἀπάντησιν εἰς ὅλ' αὐτὰ θά τὴν εὐρησῇς εἰς τὸ γράμμα μου ποῦ θά ἔφτασε ἤδη ἔτι χέρια Σου. Ἐδιάβασα αὐταῖς ταῖς μέραις τὸ *Joie de vivre* τοῦ Zola και εὐρησα μίαν μεγάλην ὁμοιότητα μεταξὺ τοῦ Lazar και τοῦ ἑαυτοῦ μου· ἐννοεῖται μόνον εἰς τὴν μεγάλην ἔλλειψιν θελήσεως, εἰς τὴν ἀδυναμία τοῦ νά κατορθώσω κάτι ποῦ νά μορῆ νά μοῦ ἐξασφαλίσῃ μίαν σχετικῶς εὐτυχισμένη και ἡσυχὴ ζωὴ ἔς αὐτὸν τὸν κόσμον. Τὸ διάβασες και θυμάσαι βέβαια ποῦ και αὐτὸς δέν ἔκανε παρά ὄλο και σχέδια ποῦ τάμινε ἕνα πίσω ἔτι ἄλλο, ὅλα ἀπραγματοποίητα. Και εἰς ἕνα ἄλλο τοῦ μοιάζω. Ξέρεις ποῦ ἔχω ἐκείνη τὴν ἀρρώστια ποῦ με πιάνει τὴ νύχτα και ὄλο πιστεύω ποῦ θά μοῦ λείψῃ ἢ ἀναληθῆ και θά πεθάνω. Ἀπάνω κάτω παιθαίνει τὸ ἴδιο κ' ἐκείνος με τὴ μόνη διαφορὰ ποῦ αὐτὸς φοβάται μόνον τὸ θάνατο ἐνῶ ἐγὼ φοβοῦμαι (και ὄχι μόνον τὴ νύχτα, ἀλλὰ και τὴν ἡμέρα) τὸ θάνατο κάποιαις φοραῖς και ἄλλαις φοραῖς τὴν τρέλλα. Κ' ἐγὼ φρονάζω τὴ νύχτα ὃ Θεῖ μου και πιάνω τὴν καρδιά μου νά ψάξω ἂν χτυπάει ἀκόμα ἢ τὴν ἡμέρα πιάνω με τὰ δυό μου χέρια τὸ κεφάλι, γιατί μοῦ φαίνεται ποῦ ἐτρογγυλάθηκα. -- Ἀλλὰ εἶναι περιττὸ νά σέ λυπῶ περισσότερο με τέτοιαις κουβένταις. Τώρα ὅσο πᾶει δίνω κ' ἐγὼ πολὺ ὀλίγη σημασία εἰς τὰ ἰδικά μου πάθη και συλλογίζομαι, ὅταν εἶμαι ἡσυχός, τὰ πάθη τῶν ἄλλων— και μάλιστα ἐκεῖνα τῶν γονέων μου ποῦ δέν ἤξερω πῶς νά τοὺς εὐχαριστήσω. . . .»

Ἀπὸ τὸ Breslau πάλι τοῦ γράφει 8/1/1890: «Ἀγαπητέ μου Ἀνδρέα! Σ' εὐχαριστῶ γιά τὸ φιλικὸ Σου γράμμα και Σοῦ εἶχοναι ὅτι ποθεῖ ἢ καρδιά Σου. Ἄν ἡ ἐπιθυμία, ποῦ ἔχεις νά με ἰδῆς, θά ἐκκληρωθῆ δέν ξέρω. Και τί με θέλεις ἐμένα σιμά Σου με τὴ σοβαρότητά μου και με τὴ μελαγχολία μου; Ἐσὺ ποῦ κατορθώσες ὅλα ὅσα ἠθέλησες νά κατορθώσῃς, ποῦ ἔχεις οἰκογένεια και φίλους, και ὅτι εἶναι καλλίτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, μὴ φυσικὴ ἁρμονία, ποῦ σ' ἀφίνει νά λημονῆς τὰ βάρη και νά χαιρέσαι τὰ λίγα καλά, πῶχει ἡ ζωὴ μας! Ἄσε με ἐμένα νά χαθῶ. Κατακυλιῶ ἔς ἕνα κατήφορο, ποῦ κανεῖς, χωρὶς θαῦμα, δέν μπορῆ πλέον νά με σταματήσῃ.

« . . . Εἶμαι ἐδῶ τέλεια μόνος με ἀνθρώπους ποῦ με γνωρίζουν μονάχα ὅπως εἶμαι τώρα. Και πῶς εἶμαι τώρα! Κ' ἐστοχάζηκα τὰ περασμένα χρόνια κ' ἔνας ἀνεξήγητος πόθος, μία μικρὴ μελαγχολία μ' ἐκυρίευσε»

Nur wer die Sehensucht kennt
Weiss was ich leide

«Κ' εἶμαι μόνος. Τί νά κάμω γιά νά ξεθυμῶ; Ἀρχισα πάλι νά σιχορῶ. Μὴ γελᾶς! Εἶναι ἡ μόνη μου διασκέδασις ποῦ κάπως ἐλαφρόνει τὸ βάρος ποῦ μοῦ πλακώνει τὴν καρδιά. Τὸ μόνον λάθος εἶναι ποῦ σοῦ τοὺς στέρνω. Ἀλλὰ με ξέρεις πῶς εἶμαι, γιατί σοῦ ἐδείχτηκα πάντα ὅπως εἶμαι και καθώς σ' ἐβάραναν και σ' ἀποκοιμίζαν ἢ μαζαρίζουν μου κουβένταις ἔς τὸ Μόναχο, ἔτσι θά σέ ἀποκοιμίζον και θά σέ βαραίνουν οἱ στίχοι μου. Μά, γιά τὸ Θεοῦ, κάποιον πρέπει νάχω ποῦ νά με ἀκούῃ, κ' ἐδῶ εἶμαι μόνος. Κουβένταις δέν μπορῶ νά σοῦ εἰπῶ, λοιπὸν ἄκουσε τοὺς στίχους μου και μὴ πάρης νά μ' ἀγαπᾶς γιά τοῦτο. Ἴσως φαντασθῆς ἂν τοὺς διαβάσῃς ποῦ μ' ἔχεις ἐκεῖ κοντά Σου:

Πατρίδα· σὺν τὸν ἥλιο Σου ἥλιος ἄλλοῦ δέν λάμπει.
Ἄχ! πῶς ἔστὸ φῶς του λαχταροῦν ἢ θάλασσα κ' οἱ κάμποι!
Πῶς λουλουδιζοῦν τὰ βουνά, τὰ δάσ' ἢ λαγκαδιᾶς,
Στέρνοντάς του θυμιάμα μυριάδες μυρωδιᾶς!
Ἡ ῥεμματιαῖς γελοιοποιῦν και μουρμουρίζ' ἢ λίμνη
Χίλιας πουλιῶν ἠχοῦν φωναῖς τῆς ὁμορφιάς του ἔμνοι.
Κ' ἢ κάθε ἀχτίδα του σκορπᾶ με τὴν ἀναλαμπὴ
Ζωή, χαρὰ, και δύναμη και ἀγάπη, ὅθε κ' ἂν μπη.

Θαυμάσια σὺν τὸν ἥλιο Σου λάμπεις κ' Ἐσὺ, Πατρίδα,
Και κάλλι σὺν τὰ κάλλι Σου, στὸν κόσμον ἄλλοῦ δέν εἶδα.
Ἡ γῆ σου εἶναι παράδεισο, κ' αἰῶνια γαλανός
Γύρω σου καθρεφτίζεται ἰστὸ πέλαγ' ὃ οὐρανός.
Και ἢ νύχτες Σου με τ' ἄστρα τους, με τὴ γαλάζια πίστρα,
Με τ' ἀηδονολαλήματα, τρεμάμενα σὺν τ' ἄστρα,
Με τὸ φεγγάρι, ποῦ περνᾶ σὺν ὄνειρο εὐτυχιάς
Ἐστὴ μέση τῆς ἀπέραντης οὐράνιας ἡσυχιάς! . . .

Ἐδῶ εἶναι κομμένο ἀπὸ τὴ μέση και κάτω τὸ δεύτερο φύλλο τοῦ γράμματός, μελανωμένο στίς ἄκρες και τελειώνει στήν τέταρτη μιῇ σελίδα με αὐτὰ:

«Τύχη ποῦ τὴν ἔχεις! Ἦθελα νά ριζῶ *spolverino* κ' ἔχουσα τὴ μελάνη ἀπάνου ἔστὸς στίχους μου. Δεῖξε τους τοῦ Καλοσγούρου τοῦ ἀγαπητοῦ μας φίλου και πές του νά μὴ γυρεῖ πλέον ἰδέαις, γιατί ὁ Hegel εἶναι θαυμάσιος και ποῦ κανεῖς ἐδῶ δέν τὸν μελετᾶ (τὸν Hegel) χωρὶς νά τὸν κοροιδεῖ. Ὁ μόνος φιλόσοφος, ποῦ τώρα ἔχει πέρασιν εἶναι ὁ Kant περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Cuethe εἶπε, ὅτι ὅταν τὸν διαβάξῃς τοῦ φαίνεται πῶς μπαίνει ἔς ἕνα δογματικὸ λαμπρὰ φωτισμένο. Κ' ἐγὼ τὸν ἐδιάβασα και τὸν διαβάξω και κοντεύω νά τὸν προσκυνήσω. . . Χαιρετίσματα κλπ.

Ὁ φίλος Σου ὁ καλός
A. ΜΑΒΙΑΗΣ*

* *
*

Στίς 12 τοῦ Μάρτη 1890 τοῦ γράφει πάλι ἀπὸ τὸ Breslau:

* Εἶναι δυὸ στροφές ἀδοῦλευτες κ' ἀσυμπλήρωτες, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τὸ ποίημά του «σὴν Πατρίδα» ποῦ ἐδημοσιεύτηκε στὰ 1890 μόλις ὅστερα ἀπὸ τὶς ἐξετάσεις του, γύρισε ἀπὸ τὴ Γερμανία, στό «Ἀττικὸν Μουσεῖον».

«... ἀπεφάσισα νὰ σοῦ ξαναγράψω διηγώντας σου τὰ βίαιά μου καὶ ἀπαγγέλλοντάς σου ἱερειακῶς ταῖς ἀπελπισίας μου. Ἄφ' οὗ τὰ θέλεις, τί νὰ σοῦ κάμω! Ἐβαρέθηκα, βρῆ Ἄντρεά μου, τὸν κόσμον καὶ τὸν ἀναγούλιασα. Ἐνα ἢ περισσότερα ἑκατομύρια θὰ ἔμπορῶσαν ἴσως γιὰ λίγο καιρὸ νὰ μὲ ξαναγαλιβαρίσουν καὶ νὰ μὲ μεταξωντανέψουν.— Ἄλλὰ ποῦντα; —Καὶ σὺ ποῦ μοῦ λές πῶς δὲ μοῦ λείπει τίποτε. Ὁμολόγησε, φίλτατε, πῶς κοροϊδεύεις ἐμένα καὶ τὸν ἑαυτὸ σου, ἂν πιστεύεις τέτοια κουραφέξαλα. Γονεῖς ποῦ μὲ λατρεύουν—βέβαια ποῦ τοὺς ἔχω καὶ ξέρεις; εἶναι μιά θαράπαρι νὰ ξέρῃς ποῦ ὑπάρχουν ὄντα καταδικασμένα νὰ πάσχουν καὶ νὰ τυραννιῶνται ἐξ αἰτίας σου καὶ νὰ μὴν ἔχῃς τὴ δύναμι νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃς. Φίλους; καὶ πολλοὺς. Ἄλλὰ φίλους ποῦ δίνουν καὶ δὲν λαβαίνουν. Φίλους ποῦ μοῦ κάνουν τὴν ἐλεημοσύνη τῆς φιλίας των, ποῦ δὲ θὰ μπορέσω ποτὲ νὰ ἀποζημιώσω δείχνοντας κ' ἐγὼ πόσο τοὺς ἀγαπῶ. Κ' ἔτσι συσσωρεύονται ἀκατάπαντα τὰ ἠθικά χρέη ἔξο σφῆρο μου ἀπάνου καὶ μὲ πλαζόνουν καὶ δὲν μπορῶ παρὰ νὰ «εἶμαι εὐγνώμων». Φαντάσου ποτὲ εὐτυχία! Καὶ ἂν ἐμάθαινα καὶ καὶ ἂν γινόμουν καὶ καὶ αὐτὸ θὰ τὸ χρεωστοῦσα εἰς τοὺς φίλους μου... Ἄν δὲν εἶμαι οὔτε γονεῖς οὔτε φίλους θὰ μποροῦσα πιστεῖω μ' ἐλαφρότερη συνείδησι νὰ πετάξω τὰ μυαλά μου... Ὡστε ὅλα τάχω. Τὸ μόνο ποῦ μοῦ λείπει εἶναι φαίνεται τὸ θάρρος νὰ... τελειώσω μιά φορά γιὰ πάντα τούτη τὴν ἐλεεινὴ πλῆξη, ποῦ μοῦ φαρμακώνει κάθε ἡδονὴ καὶ κάθε ἀπόλαυσι. Ἄν μ' ἀγαπᾶς λοιπὸν πάρε νὰ μοῦ παρασταίῃς μίαν εὐτυχία ποῦ πλέον ποτὲ δὲν θὰ γνωρίσω...»

Ὅταν ἔδωσε τὶς ἐξετάσεις του, τοῦ γράφει πάλι ἀπὸ τὸ Μόναχο 26/6/1890· «Φίλτατε Ἄνδρέα! Μὴ θυμῶνῃς καὶ δὲν σ' ἐλησμόνησα, τὸ ξέρεις καὶ τὸ παραξέρεται. Ἄλλὰ μετὰ τὰς ἐξετάσεις μου ἐπῆγα ἔξο Fleiburg, ὅπου ἐγαλάσαμε τὸν κόσμον. Ἐχθὲς ἐγύρισα μόλις ἀπὸ καὶ καὶ μορεῖς νὰ φαντασθῆς πόσο εὐτυχῆς εἶμαι τώρα ποῦ κατορθώσω τέλος πάντων ν' ἀποτινάξω αὐτὴ τὴν ψώρα ἀπὸ τὸ πᾶνον μου... Τώρα ποῦ εἶμαι, μὲ συμπάθειο, κ' ἐγὼ Doctor ἐπιθυμῶ νὰ ἔχω ἀζόμη τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμησι τῶν φίλων μου καὶ δὲν σκοπεύω νὰ ἀλλάξω οὔτε ζοῖν οὔτε ἀρχάς. Ὅτι θὰ κατορθώσω εἰς τὴ ζωὴ μου θὰ τὸ κατορθώσω μένοντας συνελῆς χωρὶς νὰ ἀπαρνηθῶ οὔτε μίαν μόνη πράξι, οὔτε μίαν μόνη στιγμή τῆς περασμένης μου ζωῆς ἢ ἀλλοιῶς δὲν θὰ κατορθώσω τίποτε. Διὰ τοῦτο θέλω νὰ μείνω εἰς τὴν ἀπροσφαῖρα τὴν ἠθικὴν ποῦ ἀνέπνευσα ὡς τώρα...»

* *

Ἀπὸ τὸ Μόναχο πάλι, 2 Ἰανουαρίου 1885, γράφει στὸ φίλο κι ὁμοιδεάτη του δημοτικιστὴ ἕνα γράμμα, ποῦ δείχνει ὅλη τὴν ἀγάπη τοῦ Μαβίλη στὸ δάσκαλο Ἰάκωβο Πολυλά καὶ τὸ συναγωνιστὴ του Γιώργη Καλοσοῦρο, ὅλον τὸν ἐνθουσιασμό του γιὰ τὴ δημοτικὴ καὶ ὅλη τὴν πίκρα του στοὺς τότε καθαιρενοσυϊάνους τῆς Ἀθήνας:

«Φίλτατε Ἄνδρέα!... Ἐστειλα τοῦ Πολυλά τὴ Λεονώρα¹ τελειωμένη (:). Ἐλπίζω ὅτι θὰ λάβῃ τὴν ὑπομονὴν νὰ τὴ διατρέξῃ καὶ νὰ μοῦ κάμῃ ἔπειτα ταῖς προπεύμεναις παρατηρήσεις, γιὰ νὰ ἠμπορέσω ὕστερα νὰ

¹ Τοῦ Bürger· ὅλη ἡ μετάφρασις ἐτυπώθη στὸ «Ρήγα τὸ Φεραῖο» ποῦ ἔβγαυε τότε στὴν Κέρκυρα. Γιὰ αὐτὴ μιλεῖ ὁ Πολυλάς, στὴ «Φιλολογικὴ μας γλῶσσα.»

διορθώσω τὰ χονδρότερα λάθη. Τοῦ ἔστειλα καὶ μιά διατριβὴ περὶ Ἀμιέ-του τὴν ὁποῖον ἀντέγραφα ἀπὸ τὸ σύγγραμμα τοῦ Ulrich: «Σαίξπηρ δραματικὴ τέχνη». Θὰ τοῦ στείλω, ἅμα τὴν εἶρω, καὶ μίαν ἄλλη διατριβὴ σπουδαία τὴν ὁποία μοῦ ἐσέστησε πολὺ ὁ ἐνταῦθα καθηγητῆς Bernays ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους Shakspeareολόγους τῆς Γερμανίας. Αὐτὰ τὰ κάνω γιατί, ὅπως νομίζω ὅτι σοῦ ἔχω εἰπῆ, ἡ ἰδέα μου εἶναι ὅτι ὁ Πολυλάς δὲν πρέπει νὰ μένῃ πάντοτε σὲ μιά σφαῖρα ὑψηλὴ καὶ νὰ γράφῃ μόνο γιὰ κείνους τοὺς ὀλίγους ποῦ τὸν καταλαβαίνουν. Τότε ἐκείνοι ὅσοι δὲν τὸν ἐννοοῦν ἐξετάζουν μόνον τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῶν ἔργων του καὶ τὸν κατακρίνουν ὅπως συνήθη καὶ γιὰ τὴν Ὀδύσσεια καὶ γιὰ τὰ Προλεγόμενα καὶ τὴν Τριζυμία. Ἐάν ὁμως οἱ κῆρυκοι αὐτοὶ βλέπουν ὅτι ἀναφέρει ὀνόματα ξένων, κτυπάει τὸν ἕναν, ὑποστηρίζει τὴν γνώμην τοῦ ἄλλου καὶ τοὺς δείχνει φανερά ὅτι γνωρίζει ὅλα ὅσα ἐγράφησαν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον πραγματεύεται, τότε ἀνοίγουν τόσο μεγάλο τὸ στόμα χάσκοντας καὶ θαυμάζοντας τὴν πολυμάθεια τοῦ ἀνδρός καὶ ὡς μὴ καταλαβαίνουν τίποτ' ἀπ' ὅσα γράφει. Καὶ αὐτὸ ἴσως γιὰ τὸν Πολυλά δὲν θὰ ἦτο ἀναγκαῖον, γὰρ ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι μίαν ἡμέρα θὰ ἀναγνωρισθῆ ἢ ἄξια του· ἀλλὰ γιὰ μῆς εἶναι ἀναγκαῖότατο, καὶ γιὰ τὴν ἐθνικὴ γλώσσα προπᾶντων. Πρέπει νὰ κάνομε θόρυβο, εἰδημὴ θὰ περᾶσομε ἀπαράτηρητοι, αὐτὸς γιὰ τώρα, ἢ ἐθνικὴ γλῶσσα κ' ἐμεῖς μαζὺ γιὰ πάντα.

Καλὰ ἔκαμαν νὰ συνδέσουν τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴ τῆς 25 Μαρτίου μὲ τὴν Ἐκδοσι τῆς Ἐθνικῆς γλώσσας, ἀλλὰ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ περιέχῃ τὸ πρῶτο φύλλο κ' ἕνα ποίημα διὰ τὴν ἑορτήν. Θὰ ἦταν πάλι πολὺ παράξενο ἐάν ἄρχιζε τὸ φύλλο τὴν 25 Μαρτίου μ' ἕνα ποίημα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Βίκτωρος Ἐρμανουίλ!! Τί λές; Ὁ σὺρ Γεράσιμος! πρέπει ν' ἀφήσῃ λίγο τὸ τρεσέττε καὶ νὰ βαλθῆ νὰ ψάλλῃ φουστανέλλιας καὶ μιλλιόνα.

«Ὁ φίλος μου Προβελέγιος θὰ δημοσιεύσῃ ἐντὸς ὀλίγου τὴν μετάφρασι τοῦ Φάουστ, περὶ τῆς ὁποίας ἡ Ἐβδόμας λέγει τὰ ἑξῆς: «Μετ' ὀλίγον ἄρχεται ἐκτετατομένη ἡ ἔμμετρος μετάφρασις τοῦ Φάουστ, καλλιτεχνικήθια ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τοῦ Θεσῆος καὶ τοῦ Μήλου τῆς Ἐριδος κ. Ἄριστομένους Προβελέγιου. Ἡ ἡμετέρα φιλολογία πλουτίζεται οὕτω μὲ τὸ ἕψιστον ποιητικὸν προῖον τῶν νεωτέρων χρόνων, ὡς ἀποκαλοῦσι τὸν Φάουστ πάντες οἱ τεχνικῶτα ὁμοφώνως. Ἡ μετάφρασις εἶνε πιστὴ, πιστοτέρα ἴσως πιασὸν τῶν εἰς ἄλλας γλώσσας μεταφράσεων τοῦ Φάουστ, καὶ ἐφιλοτεχνήθη μετ' ἀγάτης κ' ἐμπνεύσεως.»—Ἐκατάλαβε, μάτια μου; Καὶ τί φαντάζεσαι ποῦ θὰ ποῦν γιὰ τὴν μετάφρασι τοῦ Γιώργη μας; Θὰ ποῦν ὅτι «ἐφιλοτεχνήθη μετ' ἀγάτης καὶ ἐμπνεύσεως»; Χμ! χμ! ἀμφιβάλλω πολὺ! Καὶ γιὰ τὸν Ἄμλετ; Χμ! χμ! χμ! ἀζόμη περισσότερο ἀμφιβάλλω. Γιὰ τὰ δικὰ σου τὰ πράγματα, ἔσονται ποῦ εἶναι ἀπὸ τὴ Σανσκριτικὴ, ἴσως καταδεχθῆ νὰ γράφῃ κανένας κανένα ἔπαινο καὶ μοῦ φαίνεται ποῦ τὸν διαβάξω κούλας; Ὁ κ. Κεφαλληνός φαίνεται ἔχων ἐμβριθεῖ γνῶσιν τῆς Σανσκριτικῆς καὶ ἄριστα ποιῶν μεταφράζει τεμάχια ἐκ τῶν ἀγνώστον ἡμῖν ἀριστοτεργημάτων τῆς Ἰνδικῆς φιλοσοφίας. Παρατηροῦμεν ἐν τούτοις εἰς τὸν νεαρὸν μεταφραστὴν, ὅτι ἡ γλῶσσα ἦν μεταχειρίζεται εἶναι τοιαύτη ὥστε ἡ

¹ Ἐννοεῖ τὸν ποιητὴ Μαρκορά, ποῦ τοῦ ἄρρεσε πολὺ νὰ παιδεύῃ αὐτὸ τὸ παιγνίδι.

μετάφρασις ἀποβάλλει πολλὰς τῶν γνωστῶν καλλονῶν, αἵτινες θὰ διεκόσμων αὐτὴν ἐὰν ἡ γλῶσσα ἦτο ὀλίγον τι ὑποφερτὴ!»

«Μπορεῖ νὰ εἶμαι πολὺ ἀπαισιόδοξος, μὰ εἶται τὰ μυρζομαί καὶ εἶται σοὺ τὰ λέω. Ἐνόσω δὲν ἀποφασίσουμε κ' ἐμεῖς νὰ γίνουμε ὀλίγον τσαρλατάνοι, θὰ μᾶς κυττάζουν πάντοτε μὲ βλέμματα οἷζτου!»

«... Ὅσα καὶ ἂν ἔκαμα γιὰ ναῦρω τίποτε νέον γιὰ τὸν Ἀλφιέρη², δὲν τὸ κατόρθωσα καὶ λυποῦμαι πολὺ γιὰ τὸ ὑποσχέθηκα εἰς τὸν Γιώργη νὰ τοῦ στείλω κάτι περὶ αὐτοῦ τοῦ τραγικοῦ. Ἐχεῖς ἴσως ἐσὺ νὰ μοῦ ὑποδείξῃς τίποτε;—Ὅντε μετρικὴ ὅπως τὴν ἤθελα δὲν εὐρίσκω. Ὅσαις εἶδα εἶναι μερικαῖς. Μόνον εἰς ταῖς αἰσθητικαῖς μπορεῖ νὰ εἶρη κανεῖς γενικαῖς παρατηρήσεις περὶ τῶν μέτρων καθόλου. Καὶ δὲν ξερω τί νὰ τοῦ στείλω γιὰ νὰ τοῦ δεῖξω ποῦ τὸν ἐθυμῆθηκα.

Ἐγὼ καὶ λίγους στίχους (κατὰ δυσανάγνωστο) καθὼς λέγουν οἱ φίλοι μας ἐδῶ, καὶ μὲ συμπλαθῆς νιόλας:

Ταῖς πέντε τὸ πρωὶ σημαίνει
Τις τὰς κ' ἡ δόλια μου καρδιά
Καθὼς νὰ ἦταν χουρδισμένη
Καὶ αὐτὴ μ' ἐνός θεοῦ* κλειδιά.

Γιατί ποτέ, ποτέ δὲν λείπει
Νὰ μὲ ξυπνᾷ τὸ καρδιοχτύπι;
Πότε καρδιά θὰ σταματήσῃς
Καὶ νὰ πεθάνω θὰ μ' ἀφήσῃς;

«Ἄντι: Μὲ τοῦ διαβόλου τὰ κλειδιά.»

« Καὶ τὴ μετάφραση δυὸ στίχων τοῦ Lenau.

Βλέπεις πὼς κατακόκκινη ἡ δύα εἶναι ἐκεῖ κάτω;
Προβάλλ' ἡ νύχτα σὺν ἀετὸς ποῦ ἀνάβηκε τὰ φτερά του.

* Ἀπάντησέ μου γλῆγορα καὶ πὲς μου ἂν ἡ φράσι 'ς τὰ λοῖσιθια εἶναι δημοτικὴ; Μοῦ φαίνεται ποῦ τὴν ἀκουσα εἰς τὸν τύπον 'ς τὰ ὀλοῖσιθια. Τὴν ἔβαλα 'ς τὴν Λεονώρα δίχως νάμα βέβαιος ἂν εἶναι καλὴ καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ τὸ μάθω ἀμέσως, γιὰ νὰ προσπαθῶ ν' ἀλλάξω ὅλη τὴν στροφή. Ὁ Βυζάντιος δὲν τὴν ἔχει. Κάτω-Λεονώρα! μοῦ φαίνεται ποῦ τὴν ἐπαρακακομεταχειρίστηκα. Φαντάσου ποῦ ἔβαλα καὶ τὴ λέξι μαντζαρόλι μέσα. Πὼς διάολο νὰ μεταφράσω *Porologio a polvere=sablier*; Ἡ μισὴ στροφή ἔχει οὕτω:

Γυμνὸ καύκαλο ἐγίνηκεν ἡ κεφαλὴ του ὄλη,
Σκέλεθρο τὸ κορμί
Δρεπάνι 'ς τὸ νᾶ του κρατεῖ
Καὶ 'στ' ἄλλο μαντζαρόλι!»

* *

Στὰ 1884 φαίνεται εἶχε ἀρρωστήσει ἀπὸ «χρυσὴ» στὸ Μόναχο. Καὶ πρέπει νὰ τὸν ἀνησῆχε πολὺ ἡ κτρινάδα ποῦ γιὰ κάμποσον καιρὸ εἶχε ἀφήσει στὴν ὠραία του μορφὴ ἢ παράξενη ἀρρώστια.

Στὶς 3·1·1885 γράφει στὸν Κεφαλληνὸ ἀπὸ τὸ Μόναχο: «... Ἐγὼ

¹ Πόσο πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα τοὺς ἐβλέπε τὰ πράματα τὸ προφητικὸ μάτι τοῦ Ποιητῆ!

² Ὁ Γ. Καλοσογῶρος ἔχει μεταφράσει τὸ «Σαοὺλ» τοῦ Ἀλφιέρη.—

τῶρριζα ὀλίγο ἐξω αὐταῖς ταῖς ἡμέραις; ἀλλὰ τώρα θέλοντας μὴ θέλοντας πρέπει νὰ μείνω ἡσυχος γιὰ τὴν κατὰστασίς μου δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐξακολουθῶ ταῖς τρέλλαις. Εἶμαι καλλίτερα πολὺ, ἀλλὰ ἡ κτρινάδα δὲν ἀφανίσθηκε ὅλως διόλου μοῦ φαίνεται ποῦ δὲν θὰ τὴ βγάλω ποτὲ τέλεια ἀπὸ πάνω μου. Ἄς εἶναι! —... Ὁ Νίκος! μοῦ ἔγραψε

¹ Ὁ Νίκος Κογερβίνας εἶναι ὁ Γλαῦκος Πόντιος τῆς παλαιᾶς «Ἐστίας» τὸν ἐγνώρισα στὰ 1896 ἀπὸ τὸ Μαβίλη καὶ μαζί μὲ τὸν Καλοσογῶρο καὶ τὸν Κεφαλληνὸ μᾶς ἐφιλοξένησε στοὺς Μαμάλους, τὴν ὠραία βίλλα του, ὅπου ἔμεινε ὑστερα ἕνα καλοκαίρι καὶ ὁ Δανούτσιο μὲ τὴν Ντοῦζε. Εἶχαν ἀποφασίσει ἀπὸ τότε νὰ βγάλουν ἕνα περιοδικὸ στὴν Κέρκυρα μὲ τὸν τίτλο. «Ἡ Ἐθνικὴ Γλῶσσα». Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ μας ζητήματος— κ' εἶναι κρίμα ὅτι δὲν εἶδε ποτὲ τὸ φῶς τὸ περιοδικὸ ἐκεῖνο στὴν Κέρκυρα τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη μάλιστα— δίνω ἐδῶ σὺν ἀνεκδοτῇ τὴν ἀγνωστὴν τὴν ἀγγελία ποῦ ἐτύπισαν τότε οἱ ὀχτὼ Κερκυραῖοι, γραμμηνὴ ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοὺς Πολυλά:

«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ. Τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων διεγείρει ἀπὸ τινος χρόνου φαινόμενον τι ἀθροῦθος παροισαζόμενον εἰς τὸν φιλολογικὸν τῆς Ἑλλάδος ὀρίζοντα. Ἡ Ἐθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα ὅποια αὐτὴ λαλεῖται, μετὰ τινων τυπικῶν διαφορῶν, ἀλλὰ οὐσιαστικῶς ὁμοιομορφος, ὑπὸ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, δὲν θεωρεῖται, ὡς ἄλλοτε, ὄργανον εὐτελεῖς καὶ ὅλως ἀνεπαρκῆς εἰς τὰς νοητικὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ ἤδη παρὰ τινων ἐκλεκτῶν πνευματῶν προτιμᾶται ὡς τὸ διαφανέστερον καὶ προσφανεστὸν περιβλήμα εἰς τὰ προῖοντα τῆς φαντασίας.

Τὸ γεγονός τοῦτο χαριτωπῶς μετ' εὐφροσύνης πρὸ πάντων ὅσοι πρεσβεύουσιν ὅτι ἡ κατὰ τὴν φιλολογικὴν διαμόρφωσιν ἐπικρατήσασα μέθοδος ἀπεδείχθη ἐσφαλμένη τοῖλάχιστον κατὰ τοῦτο, ὅτι προχωροῦσα ἀποτόμως καὶ δογματικῶς ἀπέκλειεν ἀνθαιρέτως τὴν χρῆσιν τῆς δημόδους φωνῆς, ὡς εἰ ἦτο δυνατόν ἐργασία αὐτομάτως καὶ ἡρεμα τελουμένη ἐπὶ σειρᾶν ὅλην αἰῶνων νὰ ματαιωθῇ διὰ τινος συνθήματος, καὶ νὰ καταδικασθῇ οὕτως εἰς θάνατον γλώσσα ἔχουσα βαθεῖας τὰς ρίζας εἰς τὴν ἱστορίαν, εἰς τὰ παθήματα, εἰς τοὺς ἀγῶνας, καὶ εἰς τὰς ἀγνωτέρας παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη κατασκευάσασα μηχανικῶς γραπτὴν γλῶσσαν, ἐλληνίζουσαν μὲν κατὰ τύπον, ξενίζουσαν δὲ κατ' οὐσίαν, ἐφάρθεν οὕτως ἐργαλεῖον πρόχειρον πρὸς τοὺς λογίους καὶ τοὺς ὀπισθὸν πεπαιδευμένους; ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ὁμολογούμενον ὅτι ἐκ τούτου παρεκωλύθη ἡ ἐλευθέρη ἐνέργεια, ἥτις ἄλλως θὰ κατεβάλλετο πρὸς ὀργανικὴν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης ἀνάπτυξιν, ἐπλάσθη δὲ δυσκαταμάχτητος πρόσκομμα εἰς τὴν παραγωγὴν ἀληθῶς καλλιτεχνικῶν δημιουργημάτων.

Ταῦτα φρονοῦντες, ἐχόντες πεποιθήσιν εἰς τὸν ἐκπολιτιστικὸν προορισμὸν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, προτιθέμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν νέαν τροπὴν, ἣν φαίνεται λαμβάνον παρ' ἡμῖν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, καὶ πρὸς τοῦτο ἐνομίσασμεν κατάλληλον τὴν δημοσίευσιν περιοδικοῦ συγγραμματος, ἐν ᾧ κυρίαν θὰ κατέχη θέσιν ἡ περὶ τοῦ θέματος τούτου ἔρευνα καὶ μελέτη.

Ἡ ἘΘΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ θέλει παρὶ ἔχειν: Α. Κριτικὰς διατριβὰς, ἥτοι μελέτας περὶ τῆς φιλολογικῆς διαμορφώσεως, καὶ ἐπιτροσεις τῶν διαφορῶν μνημείων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας. Β. Πρωτοτύπους συγγραμμάτων καὶ πρωτότυπα ποιήματα. Γ. Πεζαῖς καὶ ἐμμέτρους μεταγωγτικαῖς ἀπὸ διαφορῶν φιλολογικῶν μὴ ἐξαιρουμένης τῆς σαυσοικτικῆς. Δ. Ἀνεκδοτὰ δημοτικὰ ἄσματα, παραμύθια, καὶ παροιμίας. Ε. Συναγωγὴν γλωσσικῆς ὕλης, μετὰ σημειώσεων ἐξηγητικῶν καὶ ἐτυμολογικῶν. ΣΤ. Βιβλιογραφικὸν δελτίον τῶν κυριωτέρων δημοσιευμάτων.

Ἡ «Ἐθνικὴ Γλῶσσα» ἐκδοθήσεται ἀπαξ τὸν μῆνος, ἐν τεύχει ἐκ 4 τυπογραφικῶν φύλλον, θέλει δὲ καταβληθῇ πᾶσα προσπάθεια ὅπως ἡ ἐκδοσις γένηται μετὰ πάσης δυνατῆς φιλοκαλίας, ἐκλεγόμενον πρὸς τοῦτο χρόνου ἐξαιρέτου ποιότητος καὶ γινόμενης τῆς ἐκτυπώσεως αὐτῆς ἢ ἐν Κερκύρα ἢ ἐν περιπτώσει ἐλλείψεως τῶν ἀπαιτούμενων τυπογραφικῶν χαρακτήρων, ἐν Ἀθήναις ἢ καὶ ἐν τινι τῶν ἐν Ἑυρώπῃ πόλεων. κλπ.

² Ἐν Κερκύρα τῇ 27 Αὐγούστου 1884.

Γ. Πολυλάς, Γ. Μαρκοράς, Κ. Μάνεσις, Σ. Χρυσομάλλης, Γ. Καλοσογῶρος, Α. Κεφαλληνός, Ν. Κογερβίνας, Α. Μαβίλης.»

χθές μιά κάρτα όπου μου λέει ἂν εἰμπορῶ νὰ ἀναλάβω τὴ διόρθωση τῶν τυπογραφικῶν δοκιμῶν ἂν τὸ περιοδικὸν ἤθελε τυπωθῆ ἔς τὸ Μόναχο; καὶ συγχρόνως θέλει νὰ τοῦ στείλω πληροφορίας γιὰ τὰ ἔξοδα ποῦ ἤθελαν ἀπαντήσῃ ἂν τὸ ἐτίποναι ἐδῶ. Ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Πανεπιστημίου κ' ἐρώτησα: Θέλουν γιὰ τὸ τυπογρ. φύλλο (μὲ τὸ καλλίτερο χαρτὶ καὶ εἰς μέγα ὄγδοον) 50 ὡς 60 μάργα. Πιστεύω ποῦ δὲν εἶνε ἀκριβὸ καὶ ποῦ θὰ εἰμποροῦσε νὰ γένη ἢ δουλειά; ἀλλὰ μπορῶ ν' ἀναλάβω ἐγὼ μόνος μου τὴν ἐργασία; καὶ τὴν εὐθύνη πρέπει νὰ προσθέσω. Ἐδῶ δὲν κάνουν παρά μία διόρθωσι καὶ μίαν ἀναθεώρησι (Revision), ὥστε χρειάζεται ὁ διορθωτὴς νῆνα γυμνασμένος εἰδημὶ ποιὸς ξέροι πόσα λάθη θὰ τοῦ ξεφύγουν. Ἄν σ' εἶχα κ' ἐσένα ἐδῶ θὰ μποροῦσαμε νὰ μοιράσουμε τὴν ἐργασία καὶ θὰ ἐπῆγαιαν ὅλα λαμπρά....

—Σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ δεῖξις εἰς κανέναν ἐκείνην τὴν ἔμμετρον ἐπιστολὴ μου τὴν κούτῃ καὶ ἀνάλατῃ τὴν εἶχα γράψῃ μόνο γιὰ νὰ πεισθῆς ὅτι σ' ἔχω πάντα ἔς τὸ νοῦ μου. Ἐπειτα πρέπει κόλας νὰ γυμνάζωμαι πάντα εἰς τοὺς δεκαπεντασὺλλαβους γιὰ νὰ καταφέρω ἀργότερα καμμιάν ἄλλη μετάφραση καλλίτερη ἢ κάλλιον ὄχι τόσο κακὴ σὰν τὴ Λεωνόρα. Τὸ δυστύχημα γιὰ σένα εἶναι ποῦ πρέπει νὰ ἔχης καὶ τὴν ἔπισημον νὰ διαβάξῃς τέτοια γυμνάσματα. Αἱ δὲν παρᾶξαι! Εἶναι τόσα χειρότερα δυστυχίματα ποῦ πλάκωνον τοὺς ἀνθρώπους ἢ κίτριναδά α.χ!.....»

* *

Τὸ ἔμμετρο ἐκεῖνο γράμμα, ποῦ ἐξορκίζει τὸ φίλο του Κεφαλήνῳ νὰ μὴ τὸ δεῖξει σὲ κανέναν, εἶναι ἓνα νεανικὸ βέβαιο γύμνασμα, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Μαβίλης τὸ χαρακτηρίζει, κ' ἔτσι προσωπικὸ καὶ ἀποκλειστικὰ στὸ φίλου του γραμμένο, γιὰ νὰ παῖξει, δὲν ἔχει νὰ προσθέσει τίποτε στὸ ἔργο του καὶ θὰ μποροῦσε νὰ λείψει. Μὰ δείχνοντας κ' ἔτσι νεανικὸ καὶ χωρὶς ἀξίωση, μιά κάποιαν ἀγνωστη σατυρικὴ του ὄψη, δὲ θὰ εἶχαμε ἴσως τὸ δικαίωμα νὰ τὸ παραλείψουμε:

«Μόναχο ταῖς 25/XII/1884: Μὲ συγχωρεῖς, Ἄνδρέα μου, ἂν τόσο ἀργά σοῦ γράφω! ἐκείνη ποῦ ἐβασίλευεν ἓνα καιρὸ ἔς τὴν Πάφο δὲν ἔφταιξε, δὲν ἔφταιξεν ἢ Κνεῖρε ὅπως νομίζεις, οὔτε ἢ πολλή μου ντεμπελιά! τὰ αἰσθήματα γνωρίζεις ποῦ ἔς τὴν καρδιὰ θρέφω γιὰ σὲ καί, πίστευσε, οὔτε ἢ Minna, ἐκεῖν' ἢ τόσο ἀγαπητὴ κ' ἔμορφη κελνερίνα, οὔτε τῆς μύρας τὸ χρυσὸ καὶ ἀστέρφευτο ποτάμι δὲν θὰ εἰμποροῦσε, ὄχι ποτέ, πίστευ'το, νὰ μὲ κάμη νὰ λησμονήσω τὴ λαμπρὴ παντοτεινὴ φιλία, ποῦ δένει τοῦ περιοδικοῦ τὴν ἀφοβὴ ὄχτανδρία.—

«Ἀρρώστια, φίλε μου καλέ, μετ' τὴν κακὴ τὴν ὥρα κακὴ μ' ἐπλάκωσε καὶ ἰδοῦ, μὲ μιάς τὰ χολοφόρα κανούλια μου ἐστοιμώθησαν' σὰν μαραμμένο φύλλο ἔγινα κατακίτρινος Mabillo pingui ab illo quantum mutatus, τρομερὰ λιγνός καὶ μαζωμένος, ὅλος πετοὶ καὶ κόκκαλο, σὰν μοῦμα ξαρωμένος. Ἡ ἀρρώστια λέγει ἰκτερος, καὶ κάτω ἔς τὴν Ἑλλάδα κάποιοι ὀνομάζουν τὴν χρυσή, καὶ κάποιοι κίτριναδά. Ἡ δύναμις μου εἶχαν κοπῆ καὶ ἀπ' τὴν ἀνορεξία δὲν ἔτρωγα μὴτ' ἔπινα, φαντάσου ἀπελπίσια! Καὶ εἰς τέτοια καταστάματα κακὰ καὶ ἀσβολομένα νὰ πιάσω

¹ Καὶ στὸ γράμμα του δὲν εἶναι χωρισμένοι, ἀλλὰ συγχρηματὰ γραμμένοι οἱ στίχοι, ὅπως ἀντιγράφονται.

ἔς τὸ τρεμάμενο τὸ χεῖρι μου τὴν πένα ἤθελες καὶ τὰ πάθια μου ἔσοε νὰ ἐξιστορήσω καὶ μὲ πικρὰ παράπονα κ' ἐσένα νὰ λυπήσω;

«Ἐνας ἀπ' τοὺς βαναρικοῦς, καλοῦς Ἀσκληπιάδαις τέλος κατάφερε, χωρὶς πάρα πολλοὺς παράδες νὰ μὲ γιατρέψῃ; βέβαια, τόσο, ὄχι δὲν ἐχάρη ὅταν ἀνέστη ὁ Λάζαρος μὲ τοῦ Χριστοῦ τὴ χάρι, τόσο δὲν ἀναγάλλιαζες ἐσὺ, φίλιτε Ἄνδρέα, ὅταν ἐξεφορτόνοσον ἐκείνον τὸν κούτῃ τὸν κόμητα, τὸν βουδδιστὴν: ὅσο ἐγὼ τὴν ὥρα ποῦμαί πάλι γερός καὶ τὸ κακὸ τὸ πάθος συλλογιόμα, ὅπ' ἐβγαλ' ἀπὸ πᾶνον μου. Τώρα, ναί! τώρα γράφω εἰς ὅλους σας ὅπου πιστὸς θάμαι ἴσα μὲ τὸν τάφο στὴν ἡμερὴ καὶ ὀλόλαμπρη τοῦ Γιώργου μας Ἰδέα, πιστὸς καὶ στῆς δημοτικῆς τὴν ἀφθαρτὴ Σημαία.

«Ἄλλ' ἀρετὰ σ' ἐβούρλισσα μὲ αὐτὴν τὴν κίτριναδά. Ἐφθασ' ἢ ὥρα νὰ σοῦ πῶ ποῦ εἶδα ἔτιν Ἐβδομάδα, καθὼς ὄλαις ἢ πρόζαις σου καὶ αὐτὴ χωριτωμένη, τοῦ Gessner¹ τὴ μετάφρασιν ὁμορφα τυπωμένη, καὶ πόσο εὐχαριστήθηκα δὲν θὰ εἰμποροῦσα, τζόγια, καὶ ἂν εἶχα χίλια στόματα, νὰ ἐκφράσω μὲ τὰ λόγια. Καλόμοιρος ποῦ εἰμπόρεσες τὴν ἀγρία νὰ νικήσῃς σκληρότη τοῦ Καμπούρογλου καὶ νὰ τὸν ναουρίσῃς μὲ λόγια μελοστάλαχτα, γλυκίστατέ μου Ἄνδρέα, ὥστε καθὼς ὁ Κόκλωπας τὸν θεῖον Ὀδυσσεά καὶ αὐτὸς ἐσὲ θὰ σπλαγχνισθῇ καὶ δὲν θὲ νὰ σὲ χάρῃ ἢ φοβερὴ του ὁμοῦ ὀργή, σὰν κεραυνὸς θ' ἀστράγγη ἐπάνω μας ὅταν θὰ ἰδῇ μὲ φρενὴ ἀνέκφραστη ὅσα κ' ἐμεῖς θὲ νὰ τυπώσουμε ἔς τὴν «Ἐθνικὴ τὴ γλώσσα».

«Συμπάθησέ με ἂν σῶσται ἐκεῖνο τὸ σονέτο μὲ δίχως προλεγόμενα καὶ ἀμέσως ξέσχισέ το καὶ ρῖξε το, ἂν δὲν τῶρριξες, ἔς τὸν τόπο ποῦ τοῦ ἀξίζει. Ὅσο γιὰ τὸ περιοδικὸ καθέννας σας γνωρίζεις, μὲ τί λαχτάρα καρτερῶ νὰ βγῆ, νὰ βασιλέψῃ ἔς τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων μας, καὶ ὅλη νὰ καταστρέφῃ τὸν ψοφισμὸν τὴ βρώμη, σκοληροφαγομένη σαποῦρα ποῦ τὴ γλώσσα μας εἰς τ' ἄνθος τῆς μαρταίνει.—Χαίρομαι ποῦ τοὺς ἔδωσες καὶ τὴ μετάφρασί σου' λοιπὸν καὶ τὴν εἰσαγωγὴ νὰ γράψῃς ἔκκουμπισον καὶ ἕσε γιὰ λίγο νὰ κούτρῃ τὸν κερ-Δεγυβερνάτη. Τὸν ἄλλο μῆνα ἴσως κ' ἐγὼ θὲ νὰ τοὺς στείλω κατ' ὡς τώρα ὅμως δὲν τέλειωσα τίποτε, κ' ἢ Λεωνόρα ἔς τὴν Παριζίνα κολλητὰ κοιμάται γιὰ τὴν ὥρα. Καλαῖς γιορτάδες πέρασε καὶ μπριζοῦ νάμπη ὁ Ἀπρίλης θὰ σ' ἀγκαλιάσῃ ἀδελφικά.

Ὁ φίλος σου
ΜΑΒΙΑΗΣ.»

«Υψηλὸν Γάμμα.—Τίποτε κανέναν ἄς μὴ μάθῃ Κορφατῆς, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, ποῦ ἀπ' τὴ χρυσὴ ἔχω πάθη».

Στις 12 ! 1885 τοῦ ξαναγράφει ἀπὸ τὸ Μόναχο πάλι γιὰ τοῦ περιοδικοῦ τὴν ἔκδοσιν: «Φίλιτε Ἄνδρέα! Δὲν μοῦ μένει καιρὸς νὰ σοῦ γράψω σήμερα πολλά. Τὰ γράμματά σου τὰ λαβα καθὼς καὶ τὰ βιβλία καὶ σ' εὐχαριστῶ πολύ. Ἐσώκλειστο σοῦ στέλνω ἓνα τυπογραφικὸ δοκίμιο. Ἔτσι τυπωμένο καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ἴδιο χαρτὶ στοιχίζει 55 μάργα τὸ τυπογρ. φύλλο. 55×4=220 μάργα τὸ μῆνα γιὰ κάθε φύλλαδιο. 660 πεντόμαργα κατ' ἔτος. Μὲ 220 συνδρομητὰς τὰ καταφέρνουν.

¹ Ἀπὸ τὰ εἰδύλλια τοῦ Gessner.

«Δὲν εἶμι τίποτε ἐμμετρο γὰρ νὰ τοῦς δώσω νὰ τυλώσουν καὶ τοῦς ἔδωσα αὐτὸ τὸ σονέτο. Μὲ συγχωρεῖς ἂν εἶναι ξέρισμα, ἀλλὰ τί θέλεις ἀρρώστια εἶναι καὶ αὐτή; δὲν εἶμπορῶ νὰ ἀφήσω ἔτσι νὰ μοῦ περάσῃ μιὰ καλὴ περίστασις νὰ τυλώσω ἕνα ἄπαντὸν μου. Φαντάσου μιὰ γλῶσσα ποῦ ροδίζει, ποῦ δακρῶζει, ποῦ χορεύει, ποῦ καμαρώνει καὶ ποῦ δίνει φιλιὰ; Τοῦ Γιώργη θὰ τοῦρῃ κακό. Μὰ θὰ τοῦ περάσῃ πάλι. Μοιάζει μὲ τὸ billet-doux τοῦ Ζαμπέλη n'est ce pas? Γράψε μου γλήγορα!»

Ὁ Σὸς

A. ΜΑΒΙΑΗΣ.¹

Τὸ σονέτο αὐτὸ ποῦ ἔστειλε ἔντυπο στὸ φίλο του μὲ τὸ τυπογραφικὸ δείγμα γιὰ τὸ περιοδικὸ εἶναι τοῦτο,--ἀνέκδοτο:

ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

Εἶσ' ἔμορφη, σεμνὴ χωριατοπούλα
Καὶ στὸν ἀνθὸ τῆς νεότης λουλουδίσεις,
Λροσερὴ καὶ γελοῖμενη ροδίσεις
Ὅπως στὸν οὐρανὸ ροδίς ἢ αὐγούλα.
Καθὼς μὲς τὸ τριαντάφυλλο ἢ δροσοῦλα
Ὅμοια λάμπει τὸ δάκρυ σου ἂν δακρῶσεις,
Σὰ νύφη στὸ χορὸ γλεζογορῶσεις,
Καὶ καμαρώνεις σὰν βασιλοπούλα.
Ὅλοι ἀντάμ' ἄς φιλοῦν οἱ ἄλλοι μιὰ
Γρηὴ φτιασιδωμένη, ἄσημη, κρύα¹,
Ποῦ κλαίει τὰ μαραμμένα της τὰ νεύατα.
Ἐγὼ σὲν' ἀγαπῶ, σὲν' ἀγαλλιᾶζω.
Ἄν τῆ φωνὴ σου ἀκούσω ἀναγαλιᾶζω,
Ἀνόνομα στὰ φιλιὰ σου τὰ δροσάτα.

A. ΜΑΒ.²

* * *

Σὲ ἕνα ἄλλο γράμμα τὸν τῆς 27 τοῦ Γενάρη 1885 ἀπὸ τὸ Μόναχο στὸν Κεφαλληνὸ δείχνεται ὅλο τὸ νεανικὸ πείσμα τοῦ ἐρωτιάρη ἠδονιστῆ, ποῦ ἀπάντησε ἐμπόδια στὸ δρόμο του: *... Δὲν σοῦ ἔγραφα ὄχι γιατί σ' ἐλισμόνησα, ἀλλὰ γιατί τοῦρῆξα λίγο ἔξω αὐταῖς ταῖς ἡμέραις καὶ ἄμα ἔβγα μιὰ μέρα ἀπὸ τῆ σειρά, βλαστήματα, χάνω τὸ κεφάλι μου. Μιὰ κελνερίνα μου 'κανε πῶς δὲν ἠθελε καὶ αὐτὸ μ' ἐφοῦρκισε τόσο, ὥστε, ἂν καὶ δὲν εἶναι διόλου ὀραία, ἀποφάσισα καλὰ καὶ καλὰ νὰ τὴν καταφέρω. Δὲν τὸ κατόρθωσα ἀκόμα καὶ ἂν δὲν τὴν ἐπισκιάσω ἐντὸς 8 ἡμερῶν θὰ τὴν ἀφήσω. Θὰ ἰδοῦμε. Θὰ μοῦ πῆς ποῦ ὄλ' αὐτὰ δὲν δικαιολογοῦν τῆ σιωπῆ μου' ὅπως θέλεις!

«Ἐλαβα γράμματα ἀπὸ κάτον πολλὰ. Ὁ Νίκος μοῦ γράφει ποῦ εὐρήκανε ἀκριβὸ τὸ δοκίμιό τοῦ Wolff.³ Ἡ Λεονώρα μου, φαίνεται, τοῦς ἄρεσε. Μῶστειλαν ταῖς παρατηρήσεις των ποῦ εἶναι ἀρκεταῖς καὶ θὰ μὲ τεραυνήσουν γιὰ κάμποσο καιρὸν ὅσο ποῦ νὰ διορθώσω τὰ λάθη ποῦ εὐρη-

¹ Ὁ στίχος αὐτὸς ἀτόφιως ἀπαντιεῖται καὶ στὸ σονέτο του «Στὴ Μίνα», ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ Ἑλληνικὸ Μουσεῖο» 1890—91.

² Τὸ τυπογρ. δοκίμιό, ποῦ τοῦς ἔστειλε δείγμα γιὰ τὸ περιοδικὸ, μὲ τὸ σονέτο του «στὴ δημοτικῆ» κλπ.

καν. Τὸ παλῆν ὀργῆ δὲν τὸ θέλουν, γιατί, λέει, τὸ παλῆν εἶναι πάντοτε ἐπὶ κακοῦ. Τὸ παλαιὸς θὰ ἦταν ἀρμόδιο, λέει, ἀλλὰ δὲν χορᾶει ἔτσὸν σίχο. Μὰ δὲν λέμε ἢ παλῆν φίλια μας, παλῆν γνωριμιὰ μας; Τί μὲ συμβουλεύεις; Ἐπειτα, λέει, χαλκᾶς εἶναι τὸ πόρολο καὶ ὄχι τὸ Pfortenring. Κολοκῦθια ἔστὸ πατερό! Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ποῦ'νε ἔδω μοῦ λέγουν ὅτι χαλκᾶς=κρίκος, κρικέλλα (=ἐπισπαστήρ, ἐπίσπαστρον). Καὶ ὁ Βυζάντιος εἰς τὸ λεξικὸ του συμφωνεῖ.

«Καὶ ὁ Κυρ. Πολυλάς μοῦ γράφει ποῦ ὁ Ἀμλέτος του, ἢ κάλλιο ἢ διατριβὴ του θὰν ἔτοιμη τὸν ἐρχόμενον μῆνα, καὶ ποῦ θὰ τὸν τυπώσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ εἰς Γερμανίαν.—Ἐσὺ εἰς τί ἐργάζεσαι τώρα; Ἐννοῶ γιὰ τὸ περιοδικό. Ὁ Νίκος μοῦ γράφει ποῦ τὸν ὀνομάζον λόγον¹ εἰς τὴν «Νέαν Ἡμέραν» τὸν 5)17.1.85 καθὼς καὶ εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τὸ Ἑλληνικὸν 1885 σελ. ξε'. Τά'χεις αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκεῖ γιὰ νὰ κοττάξῃς νὰ μοῦ πῆς τὸ ποῦ καὶ τὸ πῶς;

«Ὁ Σὸς-Γεράσιμος² ἐρροίχθηκε ἔς τὸν Ἡρόδοτο καὶ γράφει χαριτωμένα ποιήματα, λέει.—Ἐδγε του! Ὁ Γιώργης³ ἀντιγράφει τὸν Ἀμλέτο τοῦ Πολυλά καὶ ἀρχινᾷ νὰ κολλᾷ τὴν καθαρευουσιτιδα⁴ τοῦ σὸρ-Γιασομῆ. Ὁ Νίκος φωνάζει καὶ ὀδύρεται σὰν τὸν Ἰερεμῖα πλὴν μάτια.

«Πότε θὰ τὸ κινήσης γιὰ τὴν Πάντοβα; Ἐδὼ ἔχουμε μέρας λιμπεραῖς ἀλλὰ κρύας. Ἡ λίμνη ἐπάγωσε ὅλη κ' ἐπήγαμε προχθὲς καὶ οἱ φίλοι μου ἐπαγοδρόμησαν. Εἶδαμε πολλὰ ἔμορφα κοριτσάκια κ' ἔμορφα παντρεμμένας⁵ μοῦ φαίνεται ποῦ μία ἀπὸ ταῖς δευτερας μὲ καλοκῦτταζε⁶ εἶναι ξενοδόχα. Φαντάσου νὰ τὴν καταφέρω τί ὀραία μπατζέλια θὰ μοῦ δῆν νὰ τρώω!...»

Ἀπὸ τὸ Μόναχο 2 Φεβρουαρίου 1885 τοῦ γράφει «Φίλτατε Ἀνδρέα!... Ἐλαβα καὶ τὴ Domenica del Fracassa ἢ ὀποία μ' εὐχαρίστησε πάρα πολύ, ἂν καὶ περιέχει ἕνα ποιῆμα τοῦ Carducci ποῦ δὲν τὸ καταλαβαίνω; ἐκεῖνο τὸ ἄλογο ποῦ τρέχει, ἐνθυμίζει τὸ ἄλογο τοῦ Mazerpa καὶ τ' ἄλογο τῆς Λεονώρας; e via e via, via e via καὶ hurra hurra hop hop, hop εἶναι ἀπάνου κάτω τὸ ἴδιο; ὁ Byron καταφέρνει

¹ Ὁ τίτλος δὲν εἶχε ξεστρίψει ἀκόμη, καὶ δὲν εἶχε διασπασθῆ τόσο, ὥστε νὰ χάσει τὴν ἀρχικὴ σημασία του!

² Ὁ ποιητὴς Μαρκοράς.

³ Ὁ Γιώργης Καλοσγοῦρος. Αὐτὸν καὶ τὸ Νίκο Κογεβίνα (Γλαῦκο Πόντιο) τοῦς ἀναφέρει πάντα μὲ τὰ μικρὰ τους ὀνόματα.

⁴ Ὁ Μαβίλης καὶ τότε καὶ πάντοτε, μ' ὅλο τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπην του στὸν Πολυλά, ποτὲ του δὲν ἐπιδοκίμασε τὴν τάση τοῦ δασκάλου, ποῦ στὸ ὑστερο ἔφτασε κοντὰ τὴν καθαρευουσιανήν. Ὁ Καλοσγοῦρος ἴσως ἐπηρεάσθηκε περισσότερο ἀπ' ὅλους τοῦς Κερυραῖους Σολωμικούς ἀπὸ τοῦ Πολυλά τὸ παράδειγμα. Πάνω σ' αὐτὸ μάλιστα ὁ Μαβίλης μοῦ ἔχει διηγηθῆ μιὰ σφοδρότατη σκηνὴ μεταξὺ Πολυλά Ψυχάρη στὴ Σπιαναδα, ὕστερα ἀπὸ σχετικὴ συζήτηση, ποῦ ἐχωρῶστηκαν χωρὶς χαιρετισμό. Ἀλλὰ γιὰ αὐτὸ ἄλλοτε. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν παρατήρησιν τοῦ Μαβίλη καὶ μιὰ ἄλλη ἀκόμη παρακάτω στὸ ἴδιο γράμμα του (γλῶσσα Πολυλαϊκοῦ συστήματος) κάθε ἄλλο βγαίνει παρὰ ὅτι τὴ «διδασκαλίαν» τοῦ Μαβίλη στὴ δημοτικῆ «συνεπλήρωσεν ἢ δογματικῆ κατῆχησις τοῦ Ἰακώβου Πολυλά» ὅπως ὑποστηρίχθη («Παναθηναῖα» 293—294 σελ. 68). Κριτικὰ καὶ ἠθικὰ μαθήματα ναί, ἔλαβε ὁ Μαβίλης πολλὰ ἀπὸ τὸν ὑπέροχο δάσκαλό του. Ἀλλὰ γλῶσσικὰ; Δὲν ἔχει παρὰ μὴ ἰδεῖ τὸ ποιητικὸ ἔργο του κανεὶς. Γιὰ αὐτὸ καὶ ὁ λόγος του στὴ Βουλὴ παρανοήθηκε ἀπὸ πολλούς.

μέ το μέτρο και μέ το ρυθμό να παραστήση την γλυγοσύδα και πιουζαίνει καλύτερα, μου φαίνεται; δεν μπορώ όμως να καταλάβω πώς ο Carducci ο οποίος θέλει να ήναι ιδρυτής νέας σχολής ποιητικής εις την Ιταλία και θεωρείται ως τέτοιος από τους συμπατριώταις του, πώς λέγω, καταδέχεται να αναμισθήση τά προϊόντα των ξένων φιλολογιών και μάλιστα εις τέτοια μικρά και ασήμαντα καθέκαστα. "Η είναι ποιητής η δεν είναι" εάν ήναι γιατί δεν πλάθει κάτι που να μη μās ενθυμίζη τίποτε άλλο, ούτε Ιταλικό ούτε ξένο; Είναι βέβαια πολύ δύσκολο να μιλή κανείς για τέτοια ζητήματα" ήθελα όμως να σου πω γιατί δεν καταλαβαίνω το ποίημα του Carducci ως ποίημα. "Ας ήναι!

«Ο Κρυ. Πολυλάς μύστυλς τή μετάφραση του τρίτου έλεγείου του Τυβούλου και άπαιτεί να του εκφράσω τή γνώμη μου. "Η γλώσσα τής μετάφρασεως αυτής είναι πολύ καλή, έννοείται υπό τήν έποψη του Πολυλαϊκού συστήματος. Το μέτρο είναι μιζτόν, δηλ. ένας δεκαεπτασύλλαβος ιαμβικός και ένας δεκαπεντασύλλαβος πλεγμένος. Με αυτό το μέσο σκοπεύει ο μεταφραστής, καθώς ο ίδιος μου γράφει, να αποδώση τόν συνδυασμόν του έξαμέτρου με τόν πεντάμετρον. Έδώ έχεις ένα δείγμα από τήν άοχή του έλεγείου»

Τά αίγιατα κόματα χωρίς έμέ θα σχίσετε, ο Μισσάλα.

Εΐθε και σύ κ' ή συνοδιά να μη με λημονήτε.

Στά ξένα χώματά της άσθενη κρατεί με ή Φαιαζία,

Μή χάρε μαυρε άχόρταγε, σ' έμέ τὸ χέρι άπλώσης.

Τί λές; Έγώ δεν ξέρω ακόμα αν ο Ίτσύλλαβος άκούεται καλά ή όχι.»
«10 Φεβρουαρίου [στο ίδιο γράμμα συνέχεια].

«Η Κελνερίνα μου φεύγει σά χέλι από τὰ δάχτυλα και μου φαίνεται που θα τήν άφήσω. Η ξενοδόχα μου φαίνεται θέλει να παίξη μαζί μου. Θα προσπαθήσω να τής δείξω πώς μαζί μου δεν παίζουν. Τής μίλησα δυο φορές αλλά περι άφρον και ιδάτων. Τι θέλεις; μου κάζεται πώς γέγρασα και δεν τὰ καταφέρνω σάν και πρώτα. Αν περάση τὸ καρναβάλι χωρίς να τήν καταφέρω έπειτα θάναι πολύ δύσκολο κ' εκείνος ο άνδρας της που δεν τήν αφήνει ούτε στιγμή μονάχη" μούρχεται να του ρίξω τη μουστάρδα 'ς τὸ κεφάλι. "Επειτα, λέει, μελέτησε! Δεν βλέπω τὸν ὄρα νάλθης για να μου βάλης γνώσι»!

«Αίγο έλευσε και να ριχθῶ εις τας διασκεδάσεις του high-life. "Ημουν εις ένα bal masqué από τὰ καλύτερα. Ο τόπος παρίστανε τήν πλετεία τ' "Αγιου Μάρκου με τήν εκκλησία, τας galleries, τὸν πύργο, όλα όλα άκριβῶς ὅπως είναι 'ς τή Βενετία. "Ησαν όλα φτιασμένα από τὸν μεγάλον ζωγράφον Wagner. Ο χορὸς επρόκειτο να παραστήση τήν Βενετία εις τὸ 1500. Λοιπὸν όλα τὰ κοστούμια ήσαν εκείνης τής έποχής: πολλά ανατολικά, γερμανικά, ισπανικά, κτλ. Η γυναίκα του Wagner του ζωγράφου (μία από τας ὡραιότερας του Μονάχου) έπαιζε τήν Caterina Cornaro. Ο Δόγης ήταν ο πρόεδρος του Ούγγρικού συλλόγου, ο οποίος (σύλλογος) έδινε τὸ χορὸ. Η Dogarossa ήταν ή θυγατέρα του περίφημου ούγγρου μυθιστοριογράφου

¹ Το λιτό και ανεπιτήδευτο ὄφος, που ρέει φυσικά κι άβίαστα σά γάρο νεράκι και σ' αυτό και σέ άλλα του γράμματα, δείχνει τι πεζογράφος μάγος θα μās εΐτανε, αν δεν άμελοῦσε τὸν πεζὸ λόγο.

Jokay. "Όλοι αυτοί ήσαν ντυμένοι πολυτελέστατα. Και αναλόγως ὅλοι οί άλλοι. Έγώ ειχα ένα ὄραϊο ισπανικό κοστούμι. Έχορῆγαμε ὅλη τή νύχτα κ' έπειτα επήγαμε εγώ και κάποιοι φίλοι μου να φωτογραφηθοῦμε. Έννοεις που έρωτεύθηκα κ' εκεί. "Ηταν κάτι κορίτσια, κάτι "Αμερικανίδες που μούρχονται τὰ σάλιατα όταν τας συλλογίζουμαι. "Αλλ' εκρατήθηκα δόξα σοι ο Θεός και τας άφησα μονάχα να ζήσουν εις τήν ενθύμησί μου, εις τήν ενθύμησιν εκείνης τής νύχτας, που ήταν για μένα ένα λαμπρότατο ὄνειρο γιομάτο μάγια. Και πραγματικῶς μόνη ή μαγεία τής τέχνης έμφορῶσε να κουβαλήση εδῶ 'ς τας ούιγλαις και 'ς τὸς πάγους του Μονάχου εις τὰ τέλη του 19ου αιώνος τή Βενετία μ' όλα της τὰ θέλητρα, τή Βενετία του 1500, φωτισμένη από ένα ηλεκτρικό φεγγάρι που σ' έκανε να ξαστοχῶς τὸν εαυτό σου και να νομίζης που άκούς τὸ τραγούδι του γονδολιέρη και τὰ νερά τής λαγούνας.

«Όχιστε και ὄχιτὸ στίχους για τήν ξενοδόχα:

Άχνόν και άρρωστον με είδες
Κ' έπόνεσες σάν Παναγία
Κ' εις τὸν ματιῶν σου τας άχτίδες
Μῶδωσες πάλι τήν υγίεια.

Ὡσάν θεά θα σε πιστεύω
Και μόνη έσένα θα λατρεύω.
Μετς τήν καρδιά μου είν' ή εκκλησιά σου
Θ' αστράφτη εκεί τὸ κόνισμά σου.»

"Άλλοτε πάλι (18 Μάρτη 1885 από τὸ Μόναχο) στο τέλος ενός άλλου γράμματός του στέλνοντας δυο στροφές στην κελνερίνα πάλι, του γράφει: "... τώρα και λίγους στίχους για να με έλεινολογήσης περισσότερο.

Δέκα ποτήρια μπίρα κι αν μου φέρνης
Τὰ πίνω για να μένω εδῶ σιμά σου
Για τας χρυσαίς τας ὄραις που μου παίρνεις
Μου ρίχνεις κάπου κάπου μιὰ ματιά σου.

Άπὸ τής μπίρας τὸς καινούς μεθάει
Ο νοῦς μου και ψηλότερα πετάει.
Τήν καρδιά μου ή ματιαίς σου τήν τραλλαινουν
Και τραγούδια για σένα εκείθε βγαίνουν.»

* *

"Όταν άρχισε ή επιστρατεία για τὸ δοξασμένο μας τὸν πόλεμο καθιεμέρα γινόντανε πιὸ νευρικός κι ανήσυχος.

Βγήκε λόγος στα χωριά ὅτι ο Μαβίλης, ὅπως στα 97, συναΐζει 1 Κορφατιόπουλα άντάρτες, να περάσει στην "Ηπειρο. Πηγαίναμε στὸν περίπατο άμεριμνοι, και να μπροστά μας ένα μπουλοῦκι χωριατόπουλα. Με λάμψη ὅλοι τους στα μάτια, μās έκοβαν άξαρνα τὸ δρόμο. "Ηθελαν να ρωτήσουν τὸ Μαβίλη αν είναι αλήθεια. Να τὸν παρακαλέσουν με λαχάρια τὰ καλὰ τὰ παιδιὰ να πάει μαζί τους.

Γυρίζαμε από τον περίπατο στη Σπιανάδα, να αναπαυθούμε λίγο στο καφενείο. Έρχόταν άλλοι εκεί να τον σηκώσουν. Να τον έρωτήσουν, να τον θερμοπαρακαλέσουν πάλι να τους πάρει μαζί. Πολλοί επήγαιναν ως και στο σπίτι του ακόμη.

Ο Μαβίλης κατασυγκινημένος από το ξεχείλισμα του λαϊκού ένθουςιασμού αυτό από την άπειρη μάλιστα εμπιστοσύνη που του έδειχναν τα χωριατόπουλα, δεν είχε ήσυχασμό.

«Ένα μεσημέρι μου λέει»

— Είπε περίεργο πώς βγήκε αυτή η διάδοση ότι θα βγω αντίρρησης... Ίσως από το προηγούμενο του 97... Μά πέρασε τόσος καιρός από τότε!... Τώρα πιά! Ούτε τα γέρικά μου χρόνια, ούτε η τσέπη μου θάντέχανε σε παρόμοιες περιπέτειες...

Κ' ενός διάκρου υποψία έχωνεφε στην άκρη του ματιού του.

* *

Από όλες τις εξοχές του νησιού πρόθυμοι, σεμνοί, μ' ένθουςιασμο και πεποίθηση έμπαιναν καιθεμέρα στη Χώρα οι έφεδροι. Έπερνούσαν από τη Σπιανάδα κ' επήγαιναν στο Κάστρο να ντυθούν.

Από μια στοά της Σπιανάδας, καθισμένοι στη συνηθισμένη τη θέση μας με το Μαβίλη, τους έκαμαρώναμε.

Μια μέρα εμπήκαν οι έφεδροι από τον Ποταμό· όλοι μαζί με τη σημαία τους μπροστά και με το Δήμαρχό τους. Τα καλά τα παλληκάρια επήρανε και τις κιθάρες τους μαζί. Έσταμάτησαν στη Σπιανάδα κ' έτραγουδήσανε όλοι μαζί μελωδικά με τις κιθάρες, γύρω από τη σημαία τους, τον «Έφεδρο», ένα πολεμικό τραγούδι του συχωριανού τους λαϊκού ποιητή, Περούλη!, από τον ίδιο συνθεμένο και μελοποιημένο στα 97 :

Φεύγω με λύπη, με χαρά,
Τρέμει, χτυπά η καρδιά μου
«Αχ, έλα για στεγνή φορά,
Χρυσή, στην αγαλιά μου.
.....

Θά προτιμούσα τα φιλιά
«Απ' τα καλά του κόσμου,
Μά είν' η Πατρίδα πιά γλυκειά
Και γειά σου άφίνο, φως μου!
.....

Ή Παρακινημένος άλλοτε από το Μαβίλη, που μαζί του έπροσωπώγα στον Ποταμό κ' έπροσωπώρισα τον περίεργο τσαγκάρη ραφροδό είχα γράψει μια επιφυλλίδα στο «Ν. Λατο» (24 Οκτωβρίου 1905), όταν άκόμη το διεύθυνε ο φίλος κ. Δ. Καζλαμάνος. Έδημοσίευσσε κάμποσα ανέκδοτά του. Έγινε άρκετη συζήτηση τότε, κ' έγινε γνωστός, κ' έξω από την Κερκυρα. Τον περασμένο Αύγουστο 1912, επήγαμε στον Ποταμό στον Περούλη, για τελευταία φορά μαζί με τον Μαβίλη στο άμαξι, συνοδεύοντας δύο γνωστές κυρίες Αθηναίες καλλιτέχνιδες, που μάζεζήσανε να τον γνωρίσουνε. Τότε είχα δημοσιεύσει και τον «Έφεδρο», «Ο φτωχός ο Περούλης που έσεβόταν κ' έλάτρευε το Μαβίλη, έσυγκινηθήκε πολύ από το θάνατό του. Και τη συγκίνηση του αυτή προσπάθησε να αποδόσει με λίγους άπλευρους στίχους.

Η ώραία αυτή σκηνή έσυγκίνησε βαθύτατα, το Μαβίλη.

Τα μάτια του αναδάκρυσαν σε μια στιγμή. «Υστερα έλαμψαν άχτινοβολισμένα σά δυο άστέρια μέσα από το γαληνεμένο άνεμόβροχο.

— Δέ ζηλεύεις; μου λέει. Νά μια ποιητική δόξα σωστή! Ποιός από μάζ θα την άπολάβει;..

* *

Για τον Κάλβο, που είταν περισσότερο Κερκυραίος παρά Ζακυνθινός, ο Μαβίλης δεν είχε μεγάλη ιδέα. Είμαι περίεργο. Όσες φορές έτυχε να συζητήσουμε, δεν τον παραδεχότανε για ποιητή. Δέ μπορούσε μάλιστα να εξηγήσει,—και μου τόλεγε ξάστερα—το θάυμασμό μας στην Αθήνα, που έφτασε να άνεβάζουμε τον Κάλβο στο πλάϊ του Σολωμού. Τουτο μάλιστα το θεωρούσε βλαστήμια.

Άφορμή στην τελευταία συζήτησή μας για τον Κάλβο, είχε δώσει μια Προσευχή μου στο Σολωμό και στον Κάλβο, για το θάνατο του άδερφού μου, που είχε τυπωθεί τότε στα «Παναθήναια» και στον «Καλλιτέχνη». Είδα όμως ότι τον επείραξε η αντίλογία μου και από τότε δεν έξαναμιλήσαμε για αυτό το ζήτημα.

Την άρνητική αυτή γνώμη για τον Κάλβο, την είχε και ο φίλος μου κ. Κεφαλληνός, θυμούμαι, σε κάποια μας συζήτηση με το Μαβίλη.

* *

Άν του έλειπε, ή έφρανταζόταν ότι του έλειπε μια έσωτερική ψυχική άρμονία, όμως πάντα του επάσχιζε να άρμονίζει έξωτερικά τον έαυτό του με την καθολική γύρω του ζωή, χωρίς να θυσιάζει στη συνθήκη τίποτε από την έσωτερή του ύπόσταση.

Έπίστευε στον άρχικό ή θεμελιακό νόμο που σφιχτοδένει το άτομο με την ολότητα, με όλο που ζούσε μανταλωμένος μέσα στον όνειρόπυργο της πιά άπόκοσμης μοναξιάς. Για τουτό κάθε ύποχρέωση του στους άλλους, που της ζωής το γύρισμα τον έφερανε αντιμετώπο· κάθε ήθικη ύποχρέωση του στον άνθρωπο, στην κοινωνία, στο κράτος, στην Πατρίδα, και γενικώτερα στην ανθρωπότητα άν του άφαιρούσε συχνά την ποθητή του ήσυχία και τη γαλήνη, και άν τον έξεμαίρωνε από την προτιμημένη του τάση στη μόνωση και στην όνειροπόληση—την έννοούσε πολύ πιά διαφορετικά από τους άλλους ανθρώπους. Την αναδεχόταν με αυταπόρηση, και την επλήρωνε με αυτοθυσία.

Η άρρωσίωσή του, στο καθήκον, ή θρησκευτική του ένανένιση στην αλήθεια, που έφτανε σ' ένα μυστικοπαθή όραματισμό, έδρισκόταν σε τόσο μεγάλη αντίθεση με τη γύρω του αντίληψη, ώστε συχνά μού έγεννήθηκε ή άξεδιάλυτη άπορία, μήπως ο άνθρωπος αυτός είταν από καμιά άλλη έποχή παραστρατισμένος άνανυσό μας.

Θά ένόμιζε κανείς ότι όλη ή ώριμη ζωή του είταν άδιάκοπη προσπάθεια έφαρμογής «του νόμου του καθήκοντος», της άγαπημένης του φιλοσοφικής μεγαλοφυίας του Καίνιξμπεργ.

* *

Παραδείγματα άπειρα :

“Άλλοτε είχε ανακηνηθεί τὸ ζήτημα τῆς ρολίνας στὴν Κέρκυρα. Κάποια ξένη εταιρία ἐπρόσφερε τὰ ἑκατομμύρια της γιὰ νὰ μεταβάλει τὸ ὠραῖο μας νησί, ὅπως αὐτὴ βεβαίῳνε, σ’ ἐπίγειον Παράδεισο. Ἄρχεῖ νὰ τῆς ἔδινε ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση προνόμιο γιὰ τόσα χρόνια.

Ὁ περισσότερος κόσμος γαλβανισμένος εἶχε ἐνθουσιαστεῖ. Κ’ ἐπεριμένανε τοῦ Παραδείσου τὸ ἄνοιγμα ἀνυπόμονα.

Ὁ Μαβίλης μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ πρόβλεπε ὅτι ἡ ἀγαπημένη του Κέρκυρα, ἀντὶ Παράδεισος, ποὺ εἶταν καὶ εἶναι πάντοτε, ἐκινύνευε νὰ κατατῆσει Κόλαση σωστῆ, ἐνόμισε ὅτι εἶχε καθῆκον νὰ προλάβει τὸ μεγάλο κακό. Νὰ ἀντιδράσει τοῦλάχιστο μὲ κάθε τρόπο γιὰ νάξει τὴ συνείδησή του ἀναπαμένη.

Καὶ τόξαμε ἀψήφιστα καὶ ἀπόκοτα.

Οἱ Κερκυραῖοι θυμούνται βέβαια ὅτι μόνος αὐτός, βράχος ἀκλόνητος, ἐψώθη ἀντίμαχος στὴν ὠφελιμοφανῆ αὐτὴ ἰδέα γιὰ τὸν τόπο. Χωρὶς νὰ λογαριάσει ὅτι τὴν ἰδέα αὐτὴ τὴν εἶχε ἀγκαλιασμένη ἕνας λαὸς πρωτίτερα.

Ἀποτέλεσμα.—χαρακτηριστικὸ τοῦ ὀχλοκρατικοῦ φανατισμοῦ, ποὺ μέτρο δὲν ἔχει:

Ὁ Ποιητὴς συνοδεύμενος ἀπὸ ἕνα φίλο του, ποὺ συμφωνοῦσε μαζί του, ἐγιουχαῖστη τότε στὴ Σπιανάδα καὶ παραλίγο ἐλιθοβολήθηκε.

Μὰ αὐτὸς ἐξακολούθησε μὲ τὴ φιλοσοφικὴ του ἀταραξία τὸν περίπατό του, ἀντιμέτωπος στὸ φανατισμὸ τοῦ ὄχλου, ποὺ οὐρλιάζε ἔσπισω του.

Καὶ ὅχι μόνον αὐτό. Ἐξακολούθησε καὶ τὸν καλὸν ἀγῶνα μὲ διπλάσια στὸ καθῆκον ἀφοσίωση. Χωρὶς νὰ λογαριάσει τοῦ κόσμου τὴ κατακραγῆ.

Ἀποτέλεσμα θεϊκό : Ὁ Ποιητὴς ἐνίκησε. Ἐνίκησε ὁ Ποιητὴς καὶ ὅσοι νηφάλιοι Κερκυραῖοι ἐπῆγαν μὲ τὴ γνώμη του.

Ἀπὸ τότε ἡ ὠραία μας Κέρκυρα, χωρὶς νὰ πάρει νὰ εἶναι πάντοτε Παράδεισος, ἔπαιψε νὰ φοβᾶται πιά τὴν ἀπειλή ὅτι θὰ κατατῆσει Κόλαση.

* *

Ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ του ὀμιλία στὴ Βουλὴ γιὰ τὴ δημοτικὴ, ἐφρισκότουν μαζί μου στὴ Ζάκυνθο καὶ ἐπίναμε «βερντέα».

Ἐκμα τόσα νὰ τὸν κρατήσω μὰ μόνον ἡμέρα παραπάνω, μὰ ἐστάθη ἀδύνατο.

Ἡ βαθύτατη συναίσθηή του στὴν ἱερὴ ὑποχρέωση, ποὺ τοῦ ἀναθέσανε οἱ ὀμοϊδεάτες μέσα στὴ Βουλὴ, νὰ μιλήσει αὐτὸς μόνον πάνω στὸ μεγάλο, τὸ ἐθνικὸ μας τὸ ζήτημα, τοῦ ἔδινε ὅλη τὴν ἥρωικὴν ὁρμὴ καὶ ὅλη τὴ θεϊκὴν αἴγλη ἀληθινοῦ ἱεροφάντη.

Καὶ τέτοιος ἀνεδείχτηκε στὴ Βουλὴ ὁ δημοτικιστῆς.

* *

Ἄν εἶταν ἄχωρη ἐργασία καὶ ἀποστολὴ ἀταίριαστη μὲ τὴν